

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Životní problémy současných pohanů

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí diplomové práce:
prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.

Vypracoval:
Bc. Šárka Sedláková

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Životní problémy současných pohanů zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této diplomové práce.

Elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné.

Brno 30.10.2012

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji panu prof. PhDr. Pavel Mühlpachrovi, Ph.D. a panu prof. PhDr. Blahoslavovi Krausovi CSc za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytli při zpracování mé diplomové práce.

Také bych chtěla poděkovat všem pohanům, kteří se na této práci podíleli svými odpověďmi, zkušenostmi a připomínkami, jejichž pomoci a povzbuzení si nesmírně vážím.

Šárka Sedláková

OBSAH

Úvod	5
1 Teoretické vymezení problému	6
1.1 Charakteristika moderního pohanství a jeho hlavní rysy	6
1.2 Přehled a charakteristika hlavních směrů pohanství v ČR	14
1.3 Pohanská demografie	26
2 Vymezení životních problémů, jejich členění	30
2.1 Charakteristika životních problémů	30
2.2 Standardizace životních problémů prostřednictvím životních situací	35
2.3 Problémy pohanů v současné společnosti	37
3 Životní problémy jedince – pohana	40
3.1 Dětství, dospívání a výchova dětí v pohanství	42
3.2 Dospělý pohan a jeho životní problémy	53
3.3 Smrt v pohanství a věci poslední (pohanské pohřebnictví)	71
4 Problémy pohanských skupin a organizací	76
4.1 Pohané a extrémní jevy	77
4.2 Kauza Dávný obyčej vs. Národní muzeum	94
4.3 Vnitřní problémy pohanských organizací	98
Závěr	108
Resumé	109
Anotace	110
Seznam použité literatury	111
Přílohy	117

Úvod

Téma práce *Životní problémy současných pohanů* analyzuje zejména problematické pasáže života a sociálního fungování v jedné z nově se objevivších náboženských subkultur současné doby. Předkřesťanská spiritualita, ke které se pohanství hlásí, patří v Západním světě k jednomu z nejrychleji rostoucích nových náboženství současnosti, a má zde za sebou více než šedesátiletou tradici obnoveného trvání - pokud tedy nepočítáme přežívající lidové zvyklosti a obyčeje, jejichž původ koření hluboko v minulosti naší kultury. Namátkou lze uvést, že dokonce při závěrečné ceremonii Paralympiády (v r. 2012) zazněla z úst bývalého armádního medika a atleta R. MacKenzieho slova druidského obřadu, díky čemuž pohanství proniklo do obecnějšího povědomí skrze média v mnoha zemích.

Ačkoliv jsem sama nikdy nebyla a ani dodnes nejsem členkou žádné z pohanských organizací, témata předkřesťanské religiozity a návratu k archetypickým kořenům mne zajímaly již dlouhou dobu před samotným započítím výzkumu, což bylo také důvodem, proč jsem si toto téma zvolila. Po dobu cca dvou až tří let, kdy probíhaly hlavní terénní práce mého výzkumu, jsem se účastnila třech otevřených rituálů, šesti diskusních podvečerů, okultně-pohanského festivalu Mystica, několika pub-mootů, pohanských setkání, workshopů a přednášek, řady osobních setkání a rozhovorů s českými pohany, a dokonce i jednoho pohanského benefičního festivalu s názvem Pagan Pride CZ. Po celou tuto dobu probíhaly také nespočetné kontakty a interakce prostřednictvím Internetu.

Jelikož v České republice lze největší rozmach pohanství zařadit přibližně do období posledních patnácti let, jeho vývoj u nás ve snaze dohnat Západ pochopitelně překotně probíhá ve zhuštěné formě, přičemž zdaleka nemáme k dispozici tolik religionistických či sociologických pramenů, jako naši sousedé. A právě tato fakta činí z pohanství živou a přitažlivou oblast pro další výzkum. Cílem práce je tedy pohled na životní problémy současných pohanů, seznámení se s jejich zkušenostmi, postoji a názory, a rovněž i analýza tohoto jevu z hlediska sociálně pedagogických přístupů.

1 Teoretické vymezení problému

Následující statě vycházejí z vlastního pozorování chování a vystupování pohanů v rámci živých setkání po dobu cca 2-3 let, ze sledování jejich činnosti a komunikace na Internetu, z analýzy sebe prezentace pohanských organizací i jednotlivců na sociálních sítích a v diskusních fórech. Tato pozorování jsou doplněna názory tuzemských i zahraničních religionistů, a rovněž i komentáři jednotlivých pohanů a pohanských organizací. Tato práce nemá suplovat byť doposud nepřiliš početné religionistické prameny, popisující fenomén pohanství v českém jazyce, a proto z hlediska sociální pedagogiky nejsou příliš podstatné teoretické analýzy pohanství (např. jako původ slova pohan), tudíž se tato práce zaměřuje spíše na sociální aspekty fenoménu. Pro hlubší rozbor dle metodických přístupů religionistiky lze doporučit studie Anny Marie Dostálové a ThDr. Zdeňka Vojtíška, které ačkoliv mohou již dnes být v některých aspektech zastaralé, patří k jedněm z mála pramenům v České republice. V akademické rovině se dále pohanstvím zabývají Kamila Velkoborská, Matouš Vencálek, Giuseppe Maiello a další.

První podkapitola je věnována definici soudobého moderního pohanství a jeho hlavním rysům, v následující podkapitole dojde k představení základních pohanských směrů, přítomných v České republice, a poslední podkapitola s názvem Pohanská demografie shrne soudobou pohanskou obec (zejména v ČR) podle dostupných číselných údajů. K vysvětlení používaných pojmů slouží slovníček v příloze.

1.1 Charakteristika moderního pohanství a jeho hlavní rysy

Pohanství nebo také *novopohanství* je současné náboženské hnutí, pod které je možno zařadit mnoho tradic, praktik a věr, jež se pokoušejí navazovat na náboženství předkřesťanské Evropy. Toto navázání může být pojato jako rekonstrukce náboženství, kultury a hodnot, potom jsou tyto tradice označovány jako rekonstrukční (rekonstruktivistické), nebo se může jednat pouze o inspiraci, která je korigována podle současných měřítek. Tradice, které vznikají přejímáním prvků více směrů nebo kultur, bývají označovány jako eklektické (Strmiska, 2005, viz také Vojtíšek, 2002).

Stoupenci pohanství dávají zpravidla přednost prostému označení pohané před termínem *novopohané*, užívaným spíše v akademických kruzích. Jonas Stundzia, představený litevské Romuvy¹, ve svém vymezení se vůči označení novopohan uvádí:

„*Tak proč tedy nenazýváte moderní křesťanství novokřesťanství a moderní judaismus novojudaismus?*“ (In Strmiska, 2007, s. 156)

Proto M. Strmiska dospěl k názoru, že by z etického hlediska měla být dána vlastnímu označení přednost a pohané by měli být označováni takovým jménem, jakým si přejí (Strmiska, 2005).

I když se tedy jedná o zastřešující termín zahrnující různorodé spektrum věr a praktik, zpravidla pro všechny směry je charakteristické mnohobožství (polyteismus). Z. Vojtíšek shrnuje, že pohanství lze rozdělit do několika oblastí – na náboženství etnická jako je slovanství, germánství, keltské náboženství a na Wiccu a eklektické směry (Vojtíšek, 2002).

Internetový odkaz českých wikipedistů, který je mimo jiné zajímavý tím, že autoři odkazu se řadí mezi *insidery* pohanské komunity v České republice, tento pohled potvrzuje a přidává geografické dělení, podle nějž **východní a severní Evropa tíhne k etnickým rekonstrukčním směrům jako je např. Ásatrú (víra v bohy severského pantheonu) a Rodnověří (slovanské pohanství, též někdy označováno jako Jazyčnictví) nebo ke keltským rekonstrukčním směrům. Kdežto pro Západ a USA jsou typické převážně eklektické druhy pohanství a Wicca (Zdroj: odkaz *Novopohanství* na Wikipedii).**²

V České republice jsou v nejhodnější počtu zastoupeny různé větve druidství, severská náboženství, slovanská víra, eklektické čarodějnictví, Wicca, a v menší míře různé exotické směry, jako např. kemetismus (víra v egyptský pantheon), nebo řecké či římské pohanství.

Na území České republiky v současnosti i v nedávné minulosti působilo několik veřejně aktivních zastřešujících pohanských organizací: např. *Dávný obyčej (DO)*, *Mezinárodní pohanská federace (PFI)*, *Česká pohanská společnost, o. s.* Tato scéna se

¹ Folklorní pohanské náboženství, založené na lokálním slovanském náboženství.

² Wikipedického odkazu bylo oproti ustáleným konvencím použito záměrně právě proto, že byl sepsán samotnými pohany, on-line na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Novopohanstv%C3%AD>

ovšem překotně vyvíjí, dokonce i v průběhu tohoto výzkumu vznikaly a zanikaly nové organizace, i když se v nich zpravidla pohybovali titíž lidé.

Poněvadž etnické druhy pohanství jsou charakteristické kulturními obsahy daných etnik, je potřeba ještě rámcově přiblížit samotný eklektismus. K eklektickému pojetí se řadí např. různé druhy pohanského čarodějnictví, rozličné větve Wiccy nebo některé směry novodruidství, i když se najdou pohané, kteří považují za nosnější prvek přítomnost keltských mýtů v obou zmíněných směrech a řadí také i Wiccu mezi keltská náboženství, nebo alespoň upozorňují na inspiraci keltskou kulturou ve Wicce (Cuhulain 2011, srov. také Bonewits, 2003). Eklektický směr si neklade za smysl navázání na praktiky uctívání božstev předků, je zaměřen spíše tak, aby naplňoval potřeby jednotlivců. Eklektický směr je tudíž vhodný také pro pohany, kteří vyhledávají individuální spiritualitu a nemají zájem nebo možnosti se pravidelně setkávat. V souvislosti s tímto přístupem se občas hovoří o náboženském „open source“ – což je termín přejatý z výpočetní techniky, jenž původně označuje software, který může kdokoliv používat a upravovat. Na podobném principu kolektivních nebo individuálních úprav fungují i eklektické směry (Cowan, 2005).

Eklektické druhy pohanství nebo Wicca bývají často zaměňovány za hnutí Nového věku (New Age), se kterým mají některé prvky společné (léčení, sebeaktualizaci, seberozvoj jedince). Z. Vojtíšek objasňuje situaci takto:

„Jinou příčinou nejasných hranic mezi novopohanstvím a hnutím Nového věku je to, že hnutí Wicca, které je nejvýznamnějším směrem v rámci novopohanství a které často dominuje v různých novopohanských aktivitách (např. v organizaci slavností nebo ve vydávání časopisů), posloužilo jako silný inspirační zdroj idejí Nového věku. Kvůli této dominanci hnutí Wicca v novopohanství je pak pro některé pozorovatele lákavé všechny tři fenomény ztotožnit...“ (Vojtíšek, 2008, s. 1)

Krom výše uvedených sociálních tendencí pohanství obsahuje také prvky:

- animismu,
- panteismu,
- šamanství,
- magie (okultismu) nebo čarodějnictví (Bonewits, 2003, viz také Harvey, Hardman, 1997).

Převážná část náboženského obsahu bývá praktikována prostřednictvím rituálních úkonů, tedy za pomoci použití obřadních nástrojů, posvátných formulí, gest. Rozdíl mezi vírou a rituálem definovala Catherine Bellová jako „...*heuristickou odlišnost mezi myšlenkou a akcí...*“ (Bell, 2009), čímž míní, že skrze rituály lze víru projevovat navenek a dochází tím k propojení vnitřního a vnějšího světa.

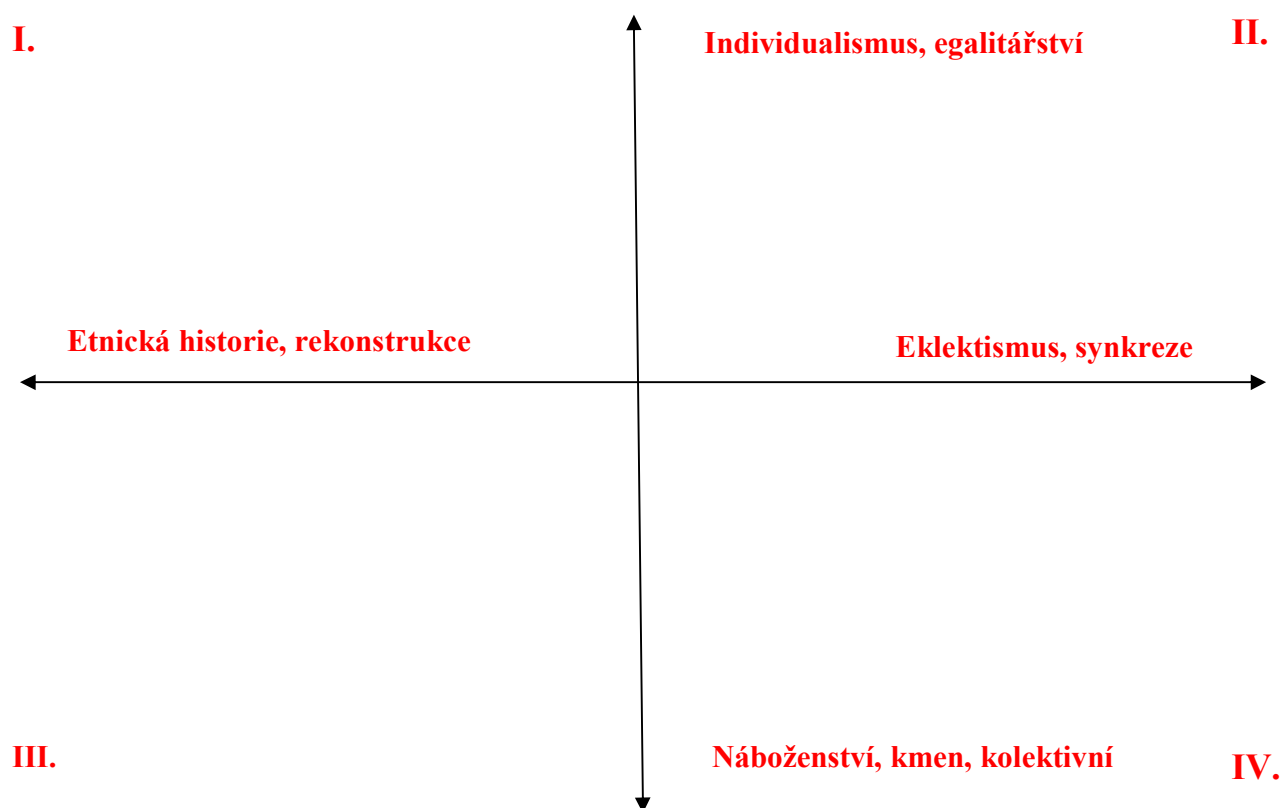
Ačkoliv je tedy prakticky snadné pohanství označit jako různorodý proud a tento proud i nadále dělit na menší složky, mnohem obtížnější bude zachytit vnitřní dynamiku v rámci tohoto proudu. Příhodný by se k tomu mohl jevit výrok norského sociálního antropologa T. H. Eriksena, který říká o globalizaci, že „...*činí lidi čím dál tím podobnějšími, přičemž čím víc podobnější si jsme, tím odlišnější se snažíme být. Ovšem čím odlišnějšími se snažíme být, tím podobnějšími se stáváme...*“ (Eriksen, 2012, s. 264) Vynecháme-li slovo globalizace a zaměníme-li je za pohanství nebo snahu začlenit různorodé pohanské proudy pod jeden společný pojem, můžeme si vytvořit alespoň přibližný obraz vzájemného postavení všech těchto různorodých tendencí, přítomných v současném pohanství. I když mnohé, zvláště lokální etnické směry v pohanství, vykazují úsilí izolovat se od globalizačních jevů, které narušují základy etnicity a kultury, nebýt současných komunikačních možností by se o existenci jiného směru pravděpodobně nedozvěděli a ani by nemohli dát o sobě vědět ostatním – nehledě na to, že se sami prostřednictvím Internetu organizují – což představuje jednu typických situací v současném postmoderním světě.

Pokud však v současném pohanství přece jenom klasifikujeme a izolujeme hlavní převládající tendence, podle kterých se řídí charakteristika směru a vzájemné vztahy jednotlivých větví, lze je pracovně umístit do diagramu (násl. strana), ve kterém jsou proti sobě na osách umístěny protichůdné hodnotové systémy, jež jsou v určitém smyslu charakteristické pro ilustraci protichůdných tendencí, vyskytujících se v současném pohanství.³

³ Pro zachování větší objektivity byl diagram, vytvořený na základě vlastního pozorování, konzultován dne 21.3.2012 s prof. Michaelem Strmiskou, americkým religionistou a badatelem v oblasti pohanství (<http://www.stezkypohanstvi.cz/povidani-pohanstvi-michaelem-strmiskou-brne/>). V rámci zvýšení objektivity byli také na své názory tázáni i pohané z českého prostředí, s jejichž názory a námitkami se vyrovnávám v textu.

Na **svislé ose** proti sobě tedy stojí hodnotové prvky jako je individualismus a egalitářství, vyvažované na druhé straně sociálními prvky kolektivismu, kmenového myšlení a společných náboženských ceremonií. Praktikující individualista nemusí být napojen na žádné společenství, kdežto naopak kmenové náboženství z kolektivního prožívání a vzájemné solidarity přímo vychází.

Diagram č.1 – Dynamika hodnot v pohanství

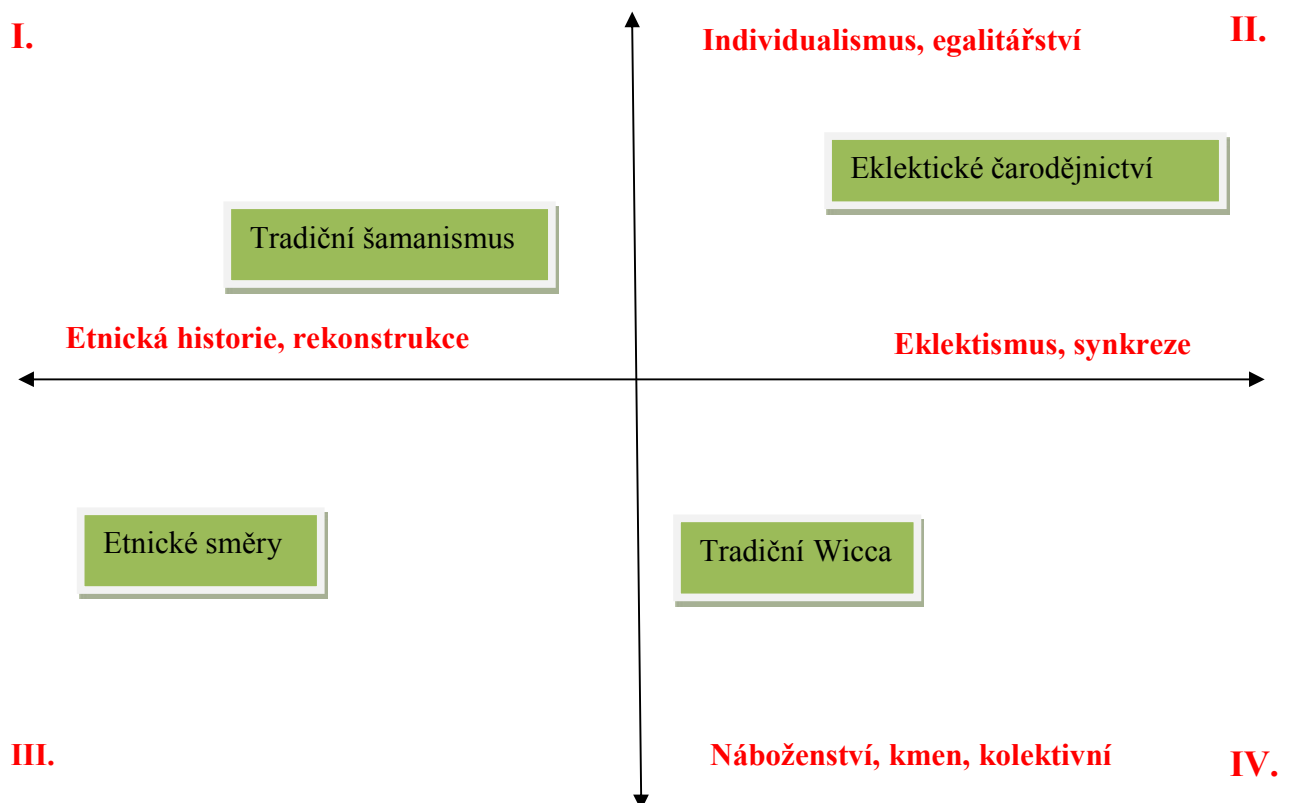

Vodorovná osa znázorňuje, jakým způsobem se dané společenství staví k problému odkazu tradice (historie) a jak je pro ně důležitá její rekonstrukce, poněvadž většina pohanských náboženství postrádá plynulé a nepřerušované napojení, které by vyústilo až do

dnešní doby, a tudíž se setkáváme většinou jen s jejich rekonstruovanou podobou. Proto proti sobě stojí etnická historie a rekonstruktivismus vs. synkretismus a eklektismus.

I když se samozřejmě jedná o umístění diskutabilní a arbitrární, do různých kvadrantů grafu by pak bylo možné uspořádat různá pohanská společenství nebo i jedince v takové vzdálenosti od os, aby to odpovídalo závislosti na intenzitě jejich hodnotových systémů. Etnické směry by tak bylo možno umístit do kvadrantu č. III., poněvadž tento vyzdvihuje důležitost tradice a kolektivního sdílení této tradice, eklektické jedince a samostatně praktikující individualisty do kvadrantu č. II., individualistické šamany/léčitele do kvadrantu č. I. atd.

Diagram č. 2 – Dynamika hodnot v pohanství spolu s ilustrací některých směrů

Z tohoto proti sobě stojícího postavení hodnot a životního stylu vzniká samozřejmě hodnotové napětí, ze kterého často vychází konflikt a vzájemné osočování mezi proti sobě postavenými směry, např. etnické směry (I.) vs. Wicca (IV.) a eklektické čarodějnictví (II.).

Západní pohané se velice často věnují rozboru a charakteristice vlastního náboženství – ať už jako odborníci z akademické obce, nebo na základě vlastních postřehů a pozorování, a čeští pohané v tomto trendu netvoří výjimku.

S humornou nadsázkou k vymezení pohanů podle jejich nápadných rysů přistupuje během diskuse na Pohanském otevřeném fóru (P)O (F) člen pohanské komunity, známý pod pseudonymem Darken. Podle něj se pohané dělí na:

- „*batikované pohaný*“ (pozn. levicové a feministické směry, ovlivněné hippie kulturou a New Age)
- „*gothické pohaný*“ (pozn. fúze pohanství spolu s moderní sebestylizací do tzv. temných směrů, pop-kulturních směrů gothic, satanismu, emo a kultu vampýrství)
- „*plešaté pohaný*“ (pozn. nacionalistické pohanství, prolínající se s národoveckými organizacemi či hnutím skinheadů) (Darken, Internet, nedat.).

Další člen pohanské komunity, vystupující pod pseudonymem Tasselhof, uveřejnil na svém weblogu článek *O typech pohanů*⁴, který je zjevně inspirován zahraničními zkušenostmi. V tomto článku se spíše vyrovnává s fenomény věkového rozdílu, nováčkovství, různého přístupu k pohanství a odlišných životních strategií, a v neposlední řadě přihlíží k fúzím pohanství s různými okultními či zájmovými subkulturami (satanismus, theléma), což naznačuje, že zdroje k tomuto textu vycházejí ze zkušeností a vývoje soudobého pohanství v anglosaských zemích.

⁴ On-line dostupné na: <http://tasselhof.com/879074-o-typech-pohanu.php>

Poněvadž na rozdíl od zemí bývalého Východu Západní pohanství nemělo k dispozici zahraniční prameny a scénu, na které by se napojilo⁵, docházelo zde nevyhnutelně k většímu příklonu k ostatním spřízněným subkulturám, ve společnosti již přítomným, jimiž jsou například různé okultní řády, založené více na postkřesťanské či zednářské mystice, než na pohanství (Golden Dawn, Ordo Templi Orientis apod.) (Cuhulain, 2011). Dokonce i tuzemská kreslená parodie, jež je dílem Jakuba Achrera Zahrady⁶ (která je otextovaná v angličtině), se kloní spíše k českému ryze pohanskému rozdělení na rekonstrukcionisty, druidy, temné pohanství, šamanismus, Wiccu, Dianickou wiccu, solitérní (eklektickou) praxi a kemetismus, a tudíž ostatní spřízněné subkultury nezahrnuje.

Při hledání společných prvků, které by definovaly proud novopohanství jako náboženství, bude na prvním místě umístěna existence nějakého posvátna, které je přítomno ve veškerých věcech, které člověka obklopují a/nebo existuje v oddělené podobě. Dalším znakem, typickým pro náboženství, je určitý morální kód, který určuje přístup jedince k ostatním lidem i celkově k okolnímu světu – např. „9 vznešených umění“ pro Ásatrúery, „Rede“ pro Wiccany, ale také sociální Darwinismus, který adaptovali zejména někteří temní pohané.

Jelikož bývá občas zdůrazňován silný vztah pohanů k přírodě a k přírodním cyklům, díky čemuž bývá pohanství tak bývá prezentováno jako přírodní náboženství⁷, je potřeba také zmínit, že ne všechny pohanské směry považují přírodu za posvátnou či automaticky řadí tento vztah za jeden z hlavních principů svého učení. Proto se např. stoupenci severského pohanství Ásatrú vymezují proti automatickému řazení mezi kulty, jež považují Přírodu za živou a spirituální entitu, podle Lovelockovy teorie Gaiy (o níž vydal sérii knih zejména v letech 1991 až 2000), kterou naopak adaptovaly zejména feministické směry Wiccy, odvíjející se od myšlenek americké čarodějky Starhawk (Harvey, 2000; Cusack in

⁵ České pohanství v mnoha ohledech čerpá z osobních návštěv pohanů zahraničních, nebo s nimi alespoň komunikuje prostřednictvím Internetu. Z těchto osobností lze jmenovat např. Damh The Barda, čelní představitelku PFI Morganu, Ravena Kalderu, ale také i nedávnou návštěvu profesora Michaela Strmisky v ČR, který se delší dobu zabývá studiem pohanství.

⁶ On-line dostupné na: <http://www.wicca.cz/paganpaths.jpg>

⁷ Např. v publikacích typu: *Higginbotham, River, Higginbotham, Joyce: Paganism: An Introduction to Earth-Centered Religions*, nebo přímo v prohlášení Mezinárodní pohanské federace.

Pizza, Lewis, 2009). Ásatrú naopak shledává samo sebe jako náboženství zaměřené spíše na své stoupence a na jejich vztah k bohům severského pantheonu, než na aspekt harmonie s přírodou (Shetler, 2011). K oběma pojetí se hlásí také někteří čeští pohané, diskutující na Pohanském otevřeném fóru (P)O (F).

Podle enviromentálního hlediska lze ještě pohany dělit na žijící ve městě a ve venkovských oblastech. Většina západních pohanů obývá města a urbanizované oblasti (Bergerová in Pizza, Lewis, 2009), na což lze navázat pohanskou demografií v České republice, kde s počtem pohanů jasně vede Praha a následně také na předběžné výsledky sčítání obyvatel (blíže se touto problematikou zabývá kapitola 1.3 Pohanská demografie).

1.2 Přehled a charakteristika hlavních směrů pohanství v ČR

V České republice se pohanství projevuje prostřednictvím činnosti skupin i jednotlivců, které lze seskupit do určitých názorově sblížených oblastí. Následující statě je tedy mají za svůj účel stručně strukturovat a přiblížit, zároveň také představit známé organizace, které v těchto tendencích operují.

I. Pohanské čarodějnictví

a) Wicca

Wicca znamená ve staroangličtině čarodějnici (*the Witch*) a tento název byl použit pro pohanský směr, který odstartoval v padesátých letech 20. století Gerald B. Gardner (1884–1964). Podle něj se jedná o původní britský či evropský šamanismus, obsahující keltské a paleoarcheologické prvky, který se zachoval do dnešních dob, zejména v podobě lidových zvyků a venkovského čarodějnictví.

Na počátku stála kniha egyptoložky Margateth Murrayové *The Witch cult in Western Europe (1933)*, jejíž hlavní myšlenkou bylo, že legendární, inkvizicí pronásledované čarodějnické sabaty se nejen že opravdu odehrávaly, ale jednalo se přímo o pozůstatky prastarých pohanských kultů plodnosti, resp. uctívání Rohatého boha Pana, kterého si inkvizice ztotožnila se Satanem. Metody vědeckého postupu M. Murrayové však

byly záhy zpochybněny a rovněž čelila obvinění z toho, že manipuluje s fakty. Myšlenky M. Murrayové však už stačily ovlivnit několik magických či okultních skupin v Británii, mezi nimi i G. B. Gardnera, toho času člena okultního řádu O.T.O., který sám sebe považoval za pokračovatele této tradice a r. 1953 založil coven (pohanský kruh) s názvem Bricket Wood Coven, který navazoval na tzv. předwiccanský New Forrest Coven. O tomto předwiccanském covenu panují mnohé dohady, v souvislosti s čímž bývá diskutována otázka takzvaných „fam trad“, rodinného předávání pohanské tradice, ke kterému se po Gardnerovi přihlásili ještě i další. Tato problematika se také nazývá „babičkovské příběhy“, které jsou údajným zdrojem lidové moudrosti a náboženství, přičemž dotýčný se k tradici hlásí zejména až po smrti osoby, která mu tradici předala (Greer, 2003). Historik Wiccy R. Hutton vůči osočování o zcela umělém vzniku Wiccy a mýtu, který se kolem ní utvořil, namítá, že u zrodu nejednoho náboženství stály mýtus nebo legenda, zcela rozdílné od skutečnosti. Tento badatel dle svých slov zpočátku příliš nevěřil v legitimitu Wiccy a tudíž byl přesvědčen, že je to „*novodobé pohanské náboženství, založené na feminismu, osvobození a oslavě života*“ (Hutton in Pomegranate, 2010, s. 240). Později však začal studovat další literaturu a dospěl k závěru, že se v případě dvou hlavních božstev Bohyně a Rohatého boha jedná o ideje, které se manifestovaly napříč britskou literaturou v rámci umělecké scény. Byla to především díla Johna Keatse, Percy Shellyho, Roberta Browninga, Algernona Swinburna, Charlotte Bronte, Ridera Haggarda, Kennetha Grahama a D. H. Lawrence (tamtéž). Neznamená to tedy, že by Hutton potvrdil Wiccu jako legitimní, historicky doložené náboženství, pouze poukázal na přítomnost těchto myšlenek (archetypů) v britské kultuře, a to zejména v rámci proudu romantiků. V uměleckém světě je běžné nacházet inspiraci v díle druhého umělce a přetvářet je podle svého, na což také poukazuje další badatel z akademické obce, přičemž přidává i shrnutí podstaty wiccanského rituálu a iniciace:

„Gardner posunul myšlenku Murrayové od uctívání Rohatého boha na uctívání Bohyně, jež tvoří spolu s Rohatým bohem pár, který je v rámci covenu reprezentován Veleknězem a Velekněžkou a přenášen prostřednictvím iniciace, které jsou celkem tři.“ (Cusack in Pizza, Lewis, 2009, s. 336)

Centrem uctívání ve Wicce je tedy božstvo rozdělené do sexuálně polarizované dvojice Boha a Bohyně. Bohyně představuje ženský aspekt (ve třech podobách Luny),

obsahující všechny ženské archetypy, Bůh je zosobněním aspektu maskulinity, nejčastěji ve Wicce prezentovaný pod přívěskem Rohatý bůh. Tato forma náboženství je religionisty označována jako *dualistický panteismus*. Uctívání archetypů v této kondenzované podobě samozřejmě není historicky doloženo, stejně tak jako dílo M. Murrayové nesplňuje kritéria akademického výzkumu, ovšem je možné vystopovat cestu inspirací a vnitřních potřeb těch, kteří se na výsledné podobě náboženství podíleli.

Ve Wicce je dodržován etický zákon zvaný *Rede*, který zní: „Dělej, co chceš, ale nikomu neublížuj!“ Tato zásada se podobá hlavnímu mottu britského okultisty Aleistera Crowleyho, jenž je v anglosaských kruzích obecně známé, nicméně v případě Wiccy je zde přidán etický dovětek.

V současnosti existují dvě hlavní větve Wiccy, původní gardneriánská a alexandrijská, založená Alexem Sandersem r. 1960, ale také celá řada menších a mladších uskupení.

Nejznámějším zástupcem iniciačně zasvěceného Wiccana v ČR je pohan Jakub Achrer, vystupující a publikující pod pseudonymem Zahrada, který své zkušenosti se zasvěcením, získaným ve Vídeňském covenu, shrnul v knize *Moje první zasvěcení*. Zahrada patří v české pohanské komunitě k aktivnějším jedincům, kromě toho že založil českou pobočku PFICZ, působí v České pohanské společnosti o.s. a organizuje festival BMWC. Kromě něj již v současnosti v České republice existuje ještě několik dalších zasvěcených Wiccanů (v době, kdy psal svou knihu, byl jediný), kteří jsou napojeni na zahraničí, většinou pak na coven ve Vídni.

b) Občanské sdružení Bohyně⁸

Jak už napovídá název, sdružení Bohyně reprezentuje českou feministickou odnož Wiccy, zaměřenou především na ženské archetypické božstvo, femininí mystéria a problémy genderové tematiky. Kromě toho vykazuje činnost i v oblasti charitativní péče, poněvadž v rámci svého programu organizuje jednou ročně sbírku Pagan Pride CZ, jejíž výtěžek ve formě potravinové banky směřuje na pomoc ohroženým divokým zvířatům chovatelské stanice ve Vlašimi.

⁸<http://www.facebook.com/pages/Bohyn%C4%9B/62604862312>

Feministická Wicca byla založena na počátku sedmdesátých let, kdy v prostředí covenu Susan B. Anthonyové v Kalifornii zahájila svou činnost Zsuzsanna Budapest. Tato původem Maďarka vytvořila základy pro Dianickou wiccu, která byla přístupná pouze ženám, jež se věnovaly uctívání panenské lovkyně Diany. Jisté uvolnění do této tradice přinesla Zsuzsanina následovnice Starhawk, která umožnila členství i mužům (Cusack in Pizza, Lewis, 2009, s. 347).

c) Nezastřešené pohanské čarodějnictví, eklektické čarodějnictví

Jedná se o směr, který se může i nemusí řídit wiccanskými pravidly, stojí blíže k tradičním lidovým praktikám jako je bylinkářství, léčitelství, praktická magie, oltářní magie, různé typy divinace, doplněné výkladem karet, svíčková magie atd. Osoba věnující se tomuto směru je pohany samotnými občas nazývána jako „lidová čarodějnice“.

II. Etnické pohanské směry

a) Druidství

Podle dochovaných zmínek bylo druidství původním náboženstvím různých keltských kmenů, které obývaly celý evropský kontinent přibližně v době 400 př.n.l. až do přelomu letopočtu. Nejstarší písemné záznamy o druidech jsou, jak uvádí Carr-Gomm, „v šesté knize o galské válce Julia Caesara, dále o nich hovoří Cicero, Strabo, Diodorus, Siculus, Lucan, Plinius a Tacitus.“ (2008, s. 25) Autor popisuje pravděpodobný přenos a transformaci druidského učení, které zřejmě ve své prvotní formě vykazovalo animistickou povahu, přičemž později do sebe postupně absorbovalo jiné náboženské vlivy, a dle jeho názoru i samo ovlivnilo charakter křesťanství, zejména v Irsku (Carr-Gomm, 2008).

Druidství má tedy podle svých stoupenců konkrétní zaznamenanou historickou tradici, která se v průběhu let vyvíjela a o kterou se lze v rámci náboženské praxe i tvorby životních hodnot opřít. V celkovém pohledu představuje mnohdy spíše jakýsi mezičlánek,

poněvadž některé druidské směry jsou natolik eklektické povahy nebo jsou veřejně popularizovány, že je pak následkem toho celý druidský proud stoupenci vyhraněnějších tradic umístován spíše blíže k Wicce, okultismu a eklektismu než k původním kmenovým pohanským směrům.

Současné novodruidské hnutí představuje hned po Wicce druhé nejrozšířenější pohanské náboženství v Británii, které bylo znovuvytvořeno na počátku 18. století na bázi okultních řádů a jeho propojení se staršími tradicemi je volné (Lewis in Pizza, 2009, Štampach in DINGIR, 2002). Některé z těchto skupin se dělí na tři podskupiny: bardové (básníci, hudebníci), ovaté (proroci, léčitelé, mágové) a druidové (kněží s politickým přesahem, učitelé) (Carr-Grom, 2008).

Druidské organizace působící v České republice:

- **Order of Bards, Ovates and Druids (častěji zkráceně OBOD)** je aktivní korespondenční studijní skupina působící na našem území, díky níž je možné získat znalosti jednotlivých druidských disciplín a technik. Korespondenční kurzy jsou placené. Členem této skupiny je i pohan vystupující pod pseudonymem Amairgil, který samostatně na veřejnosti prezentuje své bardské umění a netají se s kladným postojem ke křesťanství, což představuje v případě pohanů spíše výjimku.
- **Ár nDraíocht Féin: A Druid Fellowship** (Naše vlastní víra), zkráceně ADF, je druidské společenství založené Isacem Bonewitsem a jako takové má svůj vlastní tréninkový systém zakončený zasvěcením. Jejich lokální skupiny se nazývají „háje“. V České republice má ADF několik členů, kteří se věnují tradici převážně individuálně a občas absolvují nějaký společný rituál. V čele české pobočky ADF stojí Eurik (Petr Gilar), který byl po jistý čas rovněž i na postu koordinátora PFI, a který také založil pohanské diskusní fórum P)O(F, a obecně se řadí v pohanské komunitě mezi veřejně aktivnější pohany.
- **Lugh o.s.** je spíše než náboženským spolkem volným společenstvím umělců se zálibou v keltské kultuře. Pořádají společné výstavy a kulturní akce.

b) Severská pohanství

„Termínem severské pohanství je zahrnuta celá řada na sobě nezávislých organizací, které rekonstruují germánské předkřesťanská náboženství Severní Evropy a Islandu. Organizace mají různá jména, Ásatrú, Heathen Hearts, Forn Sed atd. ...během devadesátých let se toto hnutí transformovalo do formy náboženství, které má své stoupence jak ve všech skandinávských zemích, také v Severní Americe, Austrálii, Belgii atd. ...“ (Strmiska in The Pomegranate, 2007, s.155-166)

Podstatou severského náboženství je víra v severský nebo germánský pantheon, která se dále může štěpit na uctívání hlavního severského klanu Ásů (Ásatrú), nebo převážně zemědělského klanu Vanů (Vanatrú), nebo *Rökkr*, představující chthonická severská božstva a mytologické postavy.

Víru v Ásy praktikovala v České republice společnost Heathen Hearts From Biohaemum (Pohanská srdce Bohémie, zkráceně HHFB), která sdružovala několik autonomních klanů. Zdeněk Vojtíšek charakterizoval situaci v České republice kolem roku 2000 takto:

*„Pohanská srdce (Heathen Hearts) se sestávají z jednotlivců a několika klanů, které se organizují podle bydliště svých členů: na západním Slovensku působí klan *Mjólnir*, v Českých Budějovicích *Gabreta*, *Managarm* v Teplicích a *Karpatští vlci* v Holešově na Moravě.“ (Vojtíšek, 2002, s. 9)*

Jakkoliv byli v minulosti stoupenci severské tradice aktivnější, vyměňovali si v rámci své diskuse vzájemně názory na Internetu, jeden z klanů vydával časopis *Managarm*, později *Sauiló* (časopis pro indoevropskou duchovní tradici), v současnosti již příslušné diskusní stránky nefungují a vydávání časopisu bylo pozastaveno po uveřejnění jeho posledního čísla 10/2006. Klan Karpatských vlků, sdružený kolem Adriana Dragonariho, se v r. 2003 osamostatnil a vytvořil formaci, známou jako *Brothrus Wulfe* (Bratrstvo vlků), se kterým volně souvisí projekt *Haljaruna*, jenž se zabývá rekonstrukcí legend o soužití dávných lesních kmenů s vlky/psy vlčích plemen. Skupina se věnuje historickému šermu a přehlídkám převážně evropského bojového umění, dobovým ručními

pracemi a zejména chovu psů vlčích plemen (Československý nebo Saarlösuv vlčák). Krom Bratrstva vlků v ČR v současnosti působí několik příznivců Ásatrú, z nichž někteří občas vykonávají společné obřady, a o něco méně stoupců Vanatrú, fungujících převážně jako jednotlivci. O stoupcích Rökkru bude řeč v odstavci III. Temné pohanství.

c) Slovanské pohanství

- Rodná víra⁹

V České republice se za dědice obnovitele slovanského náboženství považuje občanské sdružení Rodná víra, založené r. 2000, které se řadí k reprezentantům západní slovanské tradice. Strukturu této organizace pak mají utvářet klanové organizace, zvané rody nebo družiny, z nichž je v současnosti nejvíce aktivní Rod Jarovíta. Podle vlastních slov z jejich internetových stránek je jejich cílem „...obnovovat a zachovávat původní slovanskou víru a duchovní svět (tzv. slovanské pohanství nebo Rodnověří).“ (Rodná víra, Internetové stránky)

„Základ činnosti společenství Rodná víra tkví v pořádání výročních svátků a slavností zasvěcených různým slovanským božstvům. Kromě těchto obřadů kolektivních nelze opominout ani obřady individuální, které provázejí lidský život od narození až do smrti (tzv. přechodové obřady). Současně se také snažíme obnovovat posvátná místa zasvěcená předkřesťanským božstvům jako je např. Mokošino obřadiště v Mokošíně u Přelouče a rozšiřovat povědomí o slovanském duchovním světě v české společnosti.“ (tamtéž)

Rodná víra je tedy nepolitickým rekonstrukčním slovanským náboženstvím, což se projevuje především příklonem k rituálním a náboženským činnostem.

Na Slovensku se vyskytuje rodnověří v aktivnější podobě a je zastoupeno hned několika organizacemi (rody), jako např.: Dažbogovi vnuci (Nitra), Perúnov Kruh (Nitra), Perúnov Kruh (Turiec), Paromova Dúbrava (Bratislava).

⁹<http://www.facebook.com/pages/Rodn%C3%A1-v%C3%ADra/170349789659402>

- Pohanský kruh¹⁰

Pohanský kruh je sociálně i politicky angažovaná společnost volně sdružující české pohany se zájmem o etnická náboženství, zejména slovanství – jsou však přítomny i prvky náboženství germánského i římského původu. Vytváří tak protipól k rekonstrukčním slovanským směrům, neboť spíše než v realizaci slovanské víry prostřednictvím napodobování dobových reálií a oslav pohanských svátků shledávají podstatu pohanství v obrození národních pohanských hodnot.

„Pohanská víra nevyžaduje žádné zvláštní rituály – ty, které někteří z nás provádějí, jsou pouze těmi, které odpovídají době, o níž se nám zachovaly zmínky. Pohanství musíme mít především v srdcích a v hlavách, a až potom v nějakých rekvizitách!“ (Zdroj: Vladislav, Pohanský kruh, nedatováno)

Dle svých vlastních slov a na rozdíl od některých ostatních pohanských skupin nepraktikují magii (Myslič, 2012)¹¹.

III. Temné pohanství

Pojem Temné pohanství zahrnuje jednotlivce i skupiny, kteří praktikují pohanství a zároveň se prolínají s dalšími městskými undergroundovými subkulturami, z nichž lze jmenovat např. subkulturu gothiků, BDSM, komunitu vyznavačů tělesných modifikací, vampýrismu a satanismu. Některé příslušníky těchto subkultur lze často již vizuálně identifikovat na základě záliby ve výrazném oblečení a vzhledu, což je záležitostí převážně subkultur větších měst, kde se tyto jedinci scházejí např. v hudebních klubech nebo na koncertech žánrových skupin.

V zahraničí se k temným pohanům občas řadí také stoupenci čarodějnictví v jeho krajní podobě, tak jak bylo portrétováno především středověkou křesťanskou církví. Jedná se o osoby, které věří tomu, že hlavním smyslem čarodějnictví je pakt s ďáblem a magie užívaná za účelem působení škody, čímž vlastně ztělesňují církevní doktrínu

¹⁰ <http://www.facebook.com/pages/Pohansk%C3%BD-kruh/151440798262844>,

¹¹ Rozhovor s Mysličem o PK, on-line dostupné na: <http://moje-kniha-stinu.blog.cz/1206/rozhovor-s-myslicem-o-pohanskem-kruhu#komentare>

o čarodějnicích, které se paktují se Satanem. Většina ostatních pohanů odmítá satanistické čarodějnictví ztotožňovat se zbytkem pohanství (Cuhulain, 2011).

V poslední době se k temnému pohanství připočítávají také stoupcenci severského Rökru, který byl původně vytvořen islandskou skupinou Shadowlight jako spíše okultní systém, a následně zpopularizován Ravenem Kalderou, který jej přetvořil do své vlastní šamanské podoby severského náboženství, čímž se více hodí k pohanskému vnímání světa. Rökkr spočívá v uctívání protipólu klasického severského pantheonu bohů, a ztělesňuje jej zavržení bohové a bohyně, spolu s prvotními silami chaosu. Tento směr v České republice zastupuje Dávný obyčej v čele s Lindou Dragonari.

V České republice se temnému pohanství aktivně věnovala skupina *Rudá klenba nebeská (RKN)*, jejíž členové se následně včlenili do řad Dávneho obyčeje.

IV. Zastřešující a spádové organizace

a) Dávný obyčej, o.s.¹²

I když se v rámci severské tradice občas používá výrazu Dávný obyčej (Forn Sed, Elder Troth) k obecnému popisu celé tradice, české občanské sdružení *Dávný Obyčej* (sic) je zastřešující spádová organizace, která pořádá různé pohanské aktivity, např. pohanskou komunitou ceněné diskusní večery, zaměřené na extrémní a charakteristické jevy v rámci pohanství, které probíhaly převážně během roku 2011 v Praze. Jedním z důvodů k založení tohoto sdružení bylo přinášet českým pohanům informace z opomíjených oblastí, např. temného pohanství, což jej v prostředí české pohanské scény staví do jedinečné pozice.

Kromě toho jednou ročně pořádá festival přednášek *Mystica*, přednášky a semináře lokálních i zahraničních osobností a spolupracuje i s ostatními pohanskými skupinami v oblasti propagace pohanství. Členství je placené a má dvě cenově odstupňované úrovně: plné a přidružené. Jedním z cílů je dle informací na stránkách Dávneho obyčeje vydávání kvalitní pohanské literatury. Organizace plánovala také vydávání *Sborníku Dávneho Obyčeje* (sic), avšak doposud tiskem vyšlo pouze první číslo v r. 2010.

¹²<http://www.facebook.com/pages/D%C3%A1vn%C3%BD-oby%C4%8Dej/41436114271>,
<http://davnyobycej.cz/>

b) Pohanská federace International (PFICz)¹³

PFI plní funkci zastřešující organizace. Podle slov českých reprezentantů¹⁴ nemá PFI zastřešovat pohany, ale je tady pro pohany, aby jim pomohla realizovat jejich víru v prostředí české společnosti. Tato převážně pražská skupiny je odnoží mezinárodní organizace, řízené koordinátorkou Morganou Sythove z Holandska. Pracuje formou lokálních a mezinárodních koordinátorů, kteří organizují různé aktivity skupiny. K úspěšně uspořádaným akcím lze připočítat tematické přednášky, koncerty pohanských hudebníků, výlety a tzv. *pub-mooty*, čili neformální setkávání pohanů všech směrů ve veřejných provozovnách pohostinství. Členství je placené. Během svého působení PFICz plánovala *Wyrd Camp*, týdenní festival pohanských přednášek, kulturních akcí a pohanský trh, kam potvrdily svou účast různé pohanské osobnosti západního pohanského světa, jako např. Viviane Crowley. Ovšem přibližně ve stejnou dobu, kdy byla založena Česká pohanská společnost (ČPS) byl *Wyrd Camp* zrušen. PFICz vydávala svůj internetový Věstník, který vycházel o hlavních pohanských svátcích. Jednotlivá čísla Věstníku PFICz jsou doposud k dispozici z jejich internetových stránek ke stažení zdarma.

PFICz byla stran ostatních českých pohanských spolků vytýkána nedostatečná právní subjektivita, poněvadž se vždy po dobu trvání jednalo o pobočku zahraničního subjektu, bez tuzemské právní subjektivity.

V roce 2012 Pohanská federace pozastavila svou činnost, poté co vedoucí osobnosti PFICz z většiny přešly do ČPS o.s.

c) Matera Opidum, o.s.

Dnes již vcelku uzavřené společenství, které stáhlo své aktivity z Internetu a působí neveřejně. Jednou z příčin je nedávný konflikt s většinou ostatních českých pohanských organizací, z důvodu neshod s učením a veřejnou sebe prezentací zakladatelky rev. Ivety

¹³ <http://www.facebook.com/pficz>, <http://www.pohanskafederace.cz/>

¹⁴ Airis, Cody, prezentace PFI na festivalu *Pagan Pride* 18.9.2011, toto motto lze rovněž v mírně upravené podobě spatřit na internetových stránkách PFI.

Andromedy Woodové. Společnost se zabývá rozvíjením vlastních linií léčebné energie reiki, čímž hraničně spadá do religiozity Nového věku. Tuto praxi pak společnost kombinuje se svými originálními výklady druidství a historických tradic. Členství bylo placené. Vydávali svůj sborník Sabatník, jehož první internetové číslo bylo k dispozici zdarma.

d) Česká pohanská společnost, o.s. (ČPS)¹⁵

Jedná se o občanské sdružení, které má dle vlastních slov v záhlaví “... *za cíl podporovat pohanství v zemích Koruny české (resp. České republice) a poskytovat přátelský prostor pro všechny, kterým je pohanství blízké nebo kráčí po některé z jeho cest.*“ (ČPS, Internetové stránky, 2012)

Přesunuly se do ní především vůdčí osobnosti, které dříve v různých obdobích působily na prominentních místech jako koordinátoři PFIcz (Zahrada, Vermarka, Eurik, TPM). ČPS patří k těm typům pohanské společnosti, která klade důraz na vztah člověka s přírodou, což dokazují jednak tematicky laděné citace na internetových stránkách, projekt Pohanské stopy některých ústředních členů (který byl ještě zahájen za trvání PFIcz), ale také i fotografická soutěž, kterou ČPS v roce 2012 uspořádala. Podporuje rovněž kreativitu členů prostřednictvím Bardské gildy, vydává také sborník básní členů gildy. Její působnost je obdobná jako v případě PFI, tedy se zaměřuje na pořádání přednášek, pub-mootů, workshopů a výletů. Vydává čtvrtletník Kolovrat, elektronický časopis s mnoha zajímavostmi a novinkami z pohanského světa. Členství i předplatné časopisu jsou placené.

d) Stezky pohanství¹⁶

„Stezky pohanství vznikly na jaře roku 2011 jako reakce na roztržštěnou pohanskou scénu v České republice. Některé skupiny, organizace či tradice spolu z principu nekomunikovaly, a když někdo pořádal zajímavou akci, tak se často informace o ní nedostala ke všem případným zájemcům. Neexistoval prostor, kde si

¹⁵ On-line dostupné na: <http://www.facebook.com/pohanskaspolecnost>, <http://pohanskaspolecnost.cz/>

¹⁶ On-line dostupné na: <http://www.facebook.com/pohanstvi>, <http://www.stezkypohanstvi.cz/projekt-stezky-pohanstvi/>

český pohan mohl najít souhrnné informace o českém **pohanství**, ale i o novinkách v Čechách i ve světě a vybrat si to, co ho zajímá. **Stezky pohanství** vyplňují toto prázdné místo.“ (Stezky pohanství, nedat.)¹⁷

Tuto stránku založil Pavel „Cody“ Ungr a publikuje na ní sám nebo spolu s nezačleněnými osobnostmi české pohanské scény. Zatím vyvíjí pouze informační internetovou činnost.

V. Fenomén kyberpohanství a sociálních sítí

„Touha novopohanů po zjištění a „ochutnání“ toho, jak vypadal život před křesťanskou érou, je nepřehlédnutelná. Stejně samozřejmé je ale používání internetu k tomu, aby se tato touha naplnila: na internetu se člověk nejen dozví, co je obsahem novopohanské víry, ale může si přečíst i svědectví o novopohanských konverzích, diskutovat názory a zkušenosti, a dokonce vytvořit společenství (coveny, klany) a domluvit obřad. Bez internetu by současné novopohanství vykazovalo pravděpodobně jen zlomek aktivit a příznivců.“ (Vojtíšek, 2001, s. 9)

Jak lze také odvodit z předcházejícího výčtu pohanských společností a směrů, pohané se prezentují na Internetu a tam se také odehrává celá řada pohanských aktivit, které lze rozdělit do čtyř základních skupin podle účelu:

- **vlastní stránky jednotlivých společností**, jejichž účelem je seznámit čtenáře o existenci a programu skupin (o většině těchto společností již bylo blíže hovořeno výše v textu),
- **stránky projektů**, určených k publikování článků a aktualit z pohanské scény (např. Stezky pohanství),
- **osobní blogy nebo stránky pohanských jednotlivců** (Čarovné zrcadlo, Moje kniha stínů a další),
- **diskusní fóra**. Mezi nejnavštěvovanější patří již několikrát zmiňované širokospektrální P)O(F, které původně vzniklo jako diskusní kanál PFI, avšak momentálně se posunulo k obecnému fóru, kde se k diskusi přidávají noví jedinci, dosud na pohanské scéně neznámí; dále pak fórum Dávného Obyčeje,

¹⁷ On-line dostupné na: <http://www.stezkypohanství.cz/projekt-stezky-pohanství/>

Bohyně.net; a třetí rovinu tvoří také (novo)pohansky zaměřená fóra na diskusních serverech, určených k různým tématům, jako je např. Okoun, NYX. Dále se lze setkávat s úzce specializovanými fóry zaměřené pouze např. na Slovanství, Kemetismus apod., provozované vyhraněnými pohanskými skupinami nebo jedinci.

Pokud mají nějaké internetové stránky potenciál sdružovat názorově úzce stmelenu obec (až na jednotlivé výjimky), diskutuje stálá členská základna přímo v diskusním prostoru pod uveřejněnými články nebo v návštěvní knize, což se např. týká Pohanského kruhu. Podmínkou života v takové diskusi je pravidelné uveřejňování nových příspěvků.

V České republice doposud nedochází k pohanským ceremoniím prostřednictvím Internetu, neexistují zde ani čistě virtuální pohanské chrámy, i když např. uživatel P)O(F Niusereset přiznává, že devadesát procent jeho sociálních aktivit se odehrává na Internetu, poněvadž jako příznivce kemetismu našel v České republice cca 5 souvěrců, rozestých po celé republice.

1.3 Pohanská demografie¹⁸

Podle předběžných informací Českého statistického úřadu (ČSÚ) se v České republice nachází 813 respondentů, kteří do dotazníku vyplnili jako své náboženství pohanství. Tomuto jevu předcházela kampaň odehrávající se převážně na Internetu, kdy různé pohanské společnosti jako *Rodná víra*, *Bohyně o.s.* a *PFICz* oslovily ČSÚ se žádostí, zda by mohlo být v kategorii náboženství sečteno také pohanství. **ČSÚ vyhověl společné žádosti a umožnil zařadit pohanství jako legitimní položku při nadcházejícím sčítání obyvatel.** Tím ale iniciativa těchto pohanských společností nekončila, poněvadž pohanské weby a internetové portály začaly na své stránky umisťovat bannery a krátká videa, které se snažily oslovit jednotlivé pohany, aby se přihlásili k pohanství. Pro mnohé představoval počet 813-ti pohanů velký úspěch, neboť pohanská scéna, která se při různých příležitostech v rámci větších měst stýká nebo zná od vidění, dosahuje odhadem kolem

¹⁸ Grafy k jednotlivým výzkumům jsou umístěny v příloze.

několika stovek. Ačkoliv se v diskusích na pohanském fóru objevily názory, že zbytek tvoří jedinci či skupiny, které oficiální pohanská scéna nezná, lze předpokládat, že mnozí z těchto jedinců mohou být v kontaktu alespoň s internetovou prezentací oficiální pohanské scény, díky čemuž byli informováni, že kategorie pohanství bude na základě předchozí domluvy sečtena a uveřejněna.

Podle ankety návštěvníků pohanského internetového fóra *Pohanské otevřené fórum* („P)O(F“)¹⁹ v době od 30.4.2008 ke dni 7.9.2011 vyplnilo 118 zalogovaných respondentů:

- jeden z respondentů je mladší 15-ti let (1%),
- 28 respondentů se nachází mezi 15 až 20-ti lety (24%),
- **nejsilnější podíl mají s počtem 43 respondenti ve věku mezi 20 až 25-ti let (36%),**
- 17 respondentů se nachází v rozmezí 25-30 let (14%),
- 16 respondentů vyplnilo 30-35 (14%).
- 7 spadá do kategorie 35-40 let (6%), což představuje strmý pokles
- 4 jsou ve věku 40-45 (3%),
- žádný respondent nevyplnil kategorii ve věku 45-50 let (avšak jeden uživatel fóra se hlásí k věku 46 let v běžné diskusi, nicméně začal diskutovat až po datu formálního uzavření ankety),
- 2 respondenti zahrli možnost 50+ (2%).

Výpovědní hodnota získaná analýzou těchto dat má pouze podpůrnou charakteristiku, mnozí z pohanů nemusí vůbec navštěvovat toto fórum nebo nepoužívají Internet, zatímco další osoby, které se na fórum dostaly po datu uveřejnění (poněvadž se na fóru v roce 2008 nepohybovali nebo se staly pohany později), a nemusejí pročitat bohatou historii tohoto fóra. Dále se pak mohou vyskytovat jedinci, pohybující se na zlomech věkových kategorií, kteří se od roku 2008 a v dalších letech přesunuli výše. V kombinaci s očitým pozorováním skladby pohanů na pohanských akcích však i přesto lze konstatovat, že většina pohanů v České republice v roce 2011 je mladšího věku a nachází se mezi 15-35 lety.

¹⁹ Která stále není uzavřena, a tudíž respondenti mohou pořád odpovídat.

Pokud bychom návštěvníky P)O(F posuzovali podle pohlaví, pak mírně převažují muži (26) nad ženami (20). Dva respondenti uvedli možnost „nespecifikováno“, která byla otevřena především pro odpovědi transsexuálních jedinců, kteří procházejí změnou pohlaví. Je však možné, že se pouze odmítli vyhranit.

Srovnáním výsledků ankety P)O(F se Sčítáním lidu 2011 se jednoznačně nejvíce pohanů vyskytuje v hlavním městě Praze, na druhém místě dle ankety P)O(F se umístil kraj Jihomoravský, avšak dle výsledků ze Sčítání lidu jej předběhl kraj Středočeský s počtem 96 věřících a Jihomoravský kraj se těsně s počtem 93 hlasů se umístil na třetím místě. Naopak nejméně pohanů diskutuje na P)O(F z Karlovarského kraje (0), Zlínského (1) a Moravskoslezského (1), při sčítání lidu se nejméně věřících hlásí k pohanství z kraje Vysočina (25), Královéhradeckého (31) a Karlovarského kraje (33). Získané výsledky mají opět pouze orientační hodnotu.

Americká socioložka a výzkumnice na poli pohanství H. Bergerová se potýká s podobným úkolem validity dotazníků, jako bylo naznačeno v předešlém odstavci. Důležité je, za jakých okolností se data sbírají a jaká metoda je pak aplikována plošně – např. na otázky H. Bergerové a kol. v dotazníku *Pagan Census* odpovídali nejčastěji respondenti mezi 26-78 lety Sama socioložka předpokládá, že v americké společnosti může být zastoupen mnohem větší podíl náctiletých, ale tito buďto nemají zájem podílet se na vyplňování dotazníků, nebo se objevují ve vlnách, které následují čarodějnické filmy a knížky pro náctileté²⁰ (Berger in Pizza, Lewis, 2009). Nutno dodat, že současná verze dotazníku Bergerové je časově velmi náročná a vyžaduje koncentraci, obsahuje 82 otázek, které sahají od výzkumu osobních údajů až po zjištění postojů ve věci sociální angažovanosti, vztahu respondentů k násilí, k jiným náboženstvím nebo zkoumají občanskou politickou angažovanost. Ve výsledcích průzkumů *Pagan Census* převažují mírně procentuálně ženy nad muži. Ve srovnání s tím, podle průzkumů na P)O(F se diskutí v tomto pohanském fóru účastní mírně větší podíl mužů než žen, 2 osoby označily své pohlaví jako nespecifikovatelné.

²⁰ Problematika náctiletých pohanů bude blíže rozebrána v rámci problémů pohanských jednotlivců ve třetí kapitole.

M. Strmiska používá jiný dotazník, na jehož základě vymezuje pohanství jako jedno z nejrychleji rostoucích náboženství v USA:

„Dle Amerického průzkumu náboženské identity (ARIS), který provedli roku 2001 sociologové z Městské university New York, odhadem 307.000 Američanů označuje za své náboženství „Wiccu, pohanství nebo druidství“, a tvoří tak jedno z dvaceti největších náboženských skupin v USA. Od tohoto průzkumu se do roku 2004 odhaduje nárůst na 433.000.“ (Strmiska, 2005, s. 1)

Hlavní rozdíl mezi českými či západními pohany spočívá v počtu a rozmístění, tedy při takové rozmanitosti pohanství v České republice ke každému směru připadá stěží několik přívrženců v dané lokalitě, tím pádem se zřídka dá mluvit o lokálních komunitách. Výjimku tvoří Praha, ve které je největší zastoupení pohanů, a pravidelně se v ní koná největší počet veřejně přístupných aktivit, některé z nich bývají pohany nazývány jako *otevřené*.

Ačkoliv se podle Bergerové stavy mladých pohanů pravidelně v sociálních vlnách doplňují konvertity, zůstává starší generace, která se sama přiklonila k pohanství v letech 60., 70. a 80. Pohané tedy mají své zavedené Starší a osobnosti, které se v mladé české společnosti teprve profilují, anebo jsou hledány v zahraničí.

Jistý podíl na tomto stavu má pravděpodobně skutečnost, že pohanská náboženství do České republiky dorazila až v 90. letech, kdy na Západě začalo docházet k velkému příklonu k samostatné práci, eklektismu a samozasvěcení na základě příslušné literatury, na úkor skupinové práce a pravidelných setkávání se s ostatními pohany. Tento stav také podpořil Internet, jenž tvoří páteří komunikační kanál většiny české pohanské komunity.

2 Vymezení životních problémů, jejich členění

Životní problémy samy o sobě představují rozsáhlé téma, které je předmětem nejen odborné, ale i populární literatury, tvoří oblíbenou zápletku filmů (dramat) i seriálů. Proto může tento termín bez bližšího zaměření působit příliš vágně. Pod tímto označením je možné setkat se jak s problémy partnerskými, problémy v rodině, se specifickými problémy všech věkových skupin, problémy pracovními a odehrávajícími se na pracovišti - tedy s problémy v různých životních situacích, se kterými se člověk během svého života běžně setkává. Avšak stejně tak dobře lze pod pojmem životní problémy chápat i problémy filosofické, spočívající v pochopení člověka sebe sama, poznání svého směřování nebo v porozumění okolnímu světu.

Kromě filosofie a náboženství se odborně problematikou životních problémů zabývají po odborné stránce zejména oblasti:

- **psychologie** (především osobnostní nebo sociální psychologie),
- **sociologie** (v tomto konkrétním případě této práce např. sociologie náboženství),
- **pedagogika, specializace v pedagogice** (např. sociální pedagogika),
- **ostatní pomáhající profese, sociální práce, mediace apod.**

2.1 Charakteristika životních problémů

Složený výraz *životní problém* se skládá z označení *životní*, kterým je vymezena daná oblast, a z podstatného jména *problém*. Pokud analyzujeme podstatu tohoto termínu, je možné dobrat se k principu situace, která je takto označena.

Podle *Stručného etymologického slovníku* pochází slovo problém z řeckého *probléma* (πρόβλημα, το), což v počátcích užití vyjadřovalo **návrh**, neboť tento výraz se skládá z předložky *pro* a slovesa *balló*, házím (Holub, Lyrer, 1978, s. 364).

Slovník cizích slov definuje obecně známé použití tohoto výrazu pro „...věc k řešení, spornou otázku, nebo otázku k rozhodnutí“²¹.

Psychologické pojetí tuto definici rozšiřuje o cestu k řešení, neboť problém je „... sporná otázka, situace vyžadující řešení, **cíl, k jehož splnění se cesty musí hledat, na rozdíl od úkolu, k jehož splnění jsou cesty již známé.**“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 200) A konečně terminologický slovník pro sociální pedagogy spatřuje problém jako „...novou situaci, kdy je znám pouze **cíl, na jehož řešení nelze použít žádný známý algoritmus.**“ (Kohoutek, 2007, s. 120).

Výše uvedené definice se shodují v definování problému jako **situace, věci k řešení nebo otázky k rozhodnutí**, přičemž pomáhající disciplíny dále pokračují, že **cestu k řešení problému je třeba objevit**. Figurují zde tedy na sebe navazující faktory, tj.:

situace ⇔ **její posouzení jako problému** ⇔ **hledání cesty k řešení**

Životní problémy, zaměřené především na mládež, představuje B. Kraus převážně prostřednictvím teorie o náročných životních situacích a zátěžových situacích, přičemž tuto oblast definuje takto:

„**Zátěží (stresem)** rozumíme **výsledek vzájemného působení dvou faktorů:**

a) **souboru vnějších podmínek a nároků kladených na člověka, pro něž je typická nečekanost, neobvyklost nebo intenzita a trvání;**

b) **vlastností osobnosti člověka zvládat tyto nároky.**“ (Průcha, Walterová a Mareš, 1998 s. 318 in Kraus, 2006, s. 93)

„**O těchto je v odborných kruzích referováno jako o moderátorech zvládání zátěže (osobnostně specifické moderátory, např. věk jedince, dosavadní životní zkušenosti, pohlaví, temperament, stupeň socializace; situačně specifické moderátory, např. sociální opora) a mediátorech zvládání zátěže (kognitivní posouzení zátěže, míra pozornosti věnovaná zátěži).**“

(Mareš, 2001 in Kraus, 2006, s. 93)

²¹On-line dostupné na: http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&typ_hledani=prefix&cizi_slovo=pro

Psychologické vodítko zátěžové situace pomáhá analyzovat typy problémů-zátěžových situací, a za tímto účelem B. Kraus cituje V. Kebzu, který klasifikuje náročné životní situace z hlediska intenzity zátěže a rozlišuje:

„Zátěžové životní události („life events“) - Jde o stresory různé povahy a intenzity, které mohou i poškodit zdraví člověka (úmrtí blízkého člověka apod.).

Chronické stresory - dlouhodobě působící potíže a problémy ovlivňující životní styl a životní spokojenost člověka (např. neúspěchy ve škole apod.).

Drobné denní nepříjemnosti či mrzutosti („daily hassles“) - zdánlivě nevýznamné každodenní drobné, ale nelibě prožívané situace a události (např. drobné neshody s vrstevníky apod.)“ (Kebza, 1997 in Kraus 2006, s. 93)

Poznámka v úvodu kapitoly, že se B. Kraus v dané stati zaměřuje především na životní problémy středoškolské mládeže, objasňuje také příčinu jeho soustředění zejména na dvě poslední kategorie – poněvadž silnější druhy zátěže představují obvykle skutečnosti, kterých chceme nedospělého a doposud se vyvíjejícího jedince ušetřit. Oproti dítěti nebo adolescentovi, který by neměl řešit většinu životních zátěžových situací sám bez patřičné podpory své rodiny nebo institucionální opory, dospělý člověk funguje většinou jako samostatná jednotka zodpovědná sama za sebe, ačkoliv i jemu by měla být v určitých případech nabídnuta patřičná sociální pomoc. V kompetenci dospělého jedince je tedy řešit i náročnější situace, proto v úvahu této práce připadají i náročnější stresory ze skupiny první, které si rozhodně zaslouží samostatný rozbor.

Obsah životních problémů nelze tedy úspěšně definitivně určit, poněvadž se může lišit v závislosti na jedinci, ale také situace od situace. V běžném životě se nesetkáváme s laboratorními přesně definovanými podmínkami, proto může být každý problém a každá situace svým způsobem unikátní. Omezíme-li se na výše citované definice, kdy problémem je spatřován jako otázka nebo nová situace, ke které je řešení nutno hledat, neznamená to nutně, že řešení neexistuje nebo je ho nezbytné vždy vytvářet zcela nově. Ze známých a v minulosti již vyřešených problémů je naštěstí možné vytvořit obecné ponaučení pro další podobné situace, což B. Kraus označuje psychologickým termínem **standardizace** (Kraus, 2008). Existují totiž situace, které tíhnou k určité standardizaci (zkoušky, rituály jak rodinného tak veřejného ladění, přijímací rozhovor atd.).

Odlíšné výsledky a vlastní interpretace problémů jsou rovněž dány zkušenostmi, věkem a individuální zvláštností (tamtéž).

Podobně, jako lze dělit životní situace na významné obecně nebo subjektivně, také i k **životním problémům je možné přistupovat jako k:**

- **obecným a objektivně uznávaným problémům**, ke kterým můžeme přiřadit problémy s rostoucí měrou agresivity v západních společnostech, problémy spojené s kvalitou jídla a s životním prostředím, nezaměstnanost,

- **nebo k osobním problémům**, které spolupůsobením vnitřních a vnějších sil jsou jedincem nahlíženy jako problémové (volně dle B. Krause, 2008).

Zvýšená či extrémní **psychická zátěž** bývá rovněž někdy označována termínem **krize**.

*„Krise obvykle probíhá ve třech fázích, přičemž tyto po sobě jdoucí etapy jsou **alarmující (šoková), kritická a integrační (restituční)**.“ (Jedlička, 2004, s. 178)*

Alternativu k sociálně pedagogickému pojetí termínu *životní problémy* nebo *krize* představuje třetí často používaný výraz, kterým je **konflikt**, jenž je definován **jako překážka na cestě k uspokojování potřeby** a je na něj pohlíženo společně s **frustrací** jako na náročnou životní situaci (Holá, 2003).

Jedinec může porozumět a řešit své konflikty sám nebo za přítomnosti třetí osoby, čímž se v současnosti zabývá mezioborová disciplína zvaná mediace a tuto pomáhající osobu představuje např. **mediátor**.

Pokud bychom si měli shrnout výše uvedené oblasti zájmu této práce, jedná se o níže uvedenou škálu, seřazenou od 1 do 4, od nejméně závažných okolností (1) až po ty nejvíce vyhraněné (4):

1)	Životní události - skutečnosti, které mají na člověka závažný vliv
2)	Životní problémy - skutečnosti, které jsou pocíťovány objektivně či subjektivně jako problematické a vyžadují řešení
3)	Stresové či zátěžové události - traumata, která se vymykají běžné lidské zkušenosti a jsou vnímána jako neovlivnitelné a nepředvídatelné
4)	Krize – zvýšená či extrémní psychická zátěž, vrchol.

Za určitých okolností se mohou z některých životních situací stát životní problémy, které také mohou překročit hranici traumatu, za kterou se stávají stresovými či zátěžovými událostmi, či dokonce krizí.

Krize, konflikty a zátěžové události nemusí být pouze vnímány jako události s negativním dopadem na jedince, ale jako zkušenost, díky které se člověk může přesvědčit o svých schopnostech a získat nový náhled sám na sebe nebo na své okolí.

Ke zlepšení orientace v konfliktní situaci může podle Holé pomoci schopnost klasifikace a třídění konfliktů, což může vést k rychlejší a věcnější analýze nebo ulehčit vyvození závěrů a poučení pro prevenci.

Autoři Holá a Křivohlavý zmiňují nejčastější rozdělení konfliktů podle:

- a) **Podle počtu zúčastněných osob**
- b) **Psychologické charakteristiky střetávajících se tendencí**
- c) **Dalších používaných kategorií**

Ad a) Dělení konfliktů podle počtu zúčastněných osob

- **Intrapsychické** (intrapersonální) konflikty – vnitřní, osobní konflikty jedince.
- **Interpersonální konflikty** – konflikty mezi dvěma osobami (někdy se používá termínu párové, dyadické konflikty).
- **Skupinové konflikty** – vznikají uvnitř skupiny, včetně případu konfliktu jedince s vlastní skupinou.
- **Meziskupinové konflikty** – probíhají mezi dvěma a více skupinami, včetně případu konfliktu jedince s cizí skupinou

Ad. B) Dělení konfliktů podle psychologických charakteristik vyplývají většinou z konfliktů představ, konfliktů názorů, konfliktů postojů a konfliktů zájmů.

Ad. c) Konečně, z dalších používaných kategorií lze klasifikovat **konflikty podle předmětu sporu** (rodinné, pracovní, rodičovské, manželské atd.) a **podle věku** (generační konflikty) (Holá, 2003, Křivohlavý, 2002).

2.2 Standardizace životních problémů prostřednictvím životních situací

Stejně jako k životním problémům, i k životním situacím lze přistupovat podle objektivních i subjektivních měřítek. Lidé v situacích nereagují objektivně, ale podle toho, jak jim rozumí - hovoříme pak o subjektivním smyslu nebo interpretaci dané události (Kraus, Poláčková, 2001).

Situaci, ve které se jedinec setkává s problémy, vyžadujícími řešení, je také možné označit synonymem **životní událost**. Bez ohledu na subjektivní vnímání, **tyto situace si vyžádaly z důvodu pojistných událostí poměrně přesnou klasifikaci:**

„Životní událost je skutečnost, která se může vyskytnout v životě člověka nezávisle na jeho vůli a závažně a dlouhodobě ovlivnit jeho navyklé činnosti či celý styl života: jde o události, které se týkají rodiny, soc. okolí, interpersonálních vztahů, živelních či jiných katastrof: klade nároky na adaptační mechanismy a míru odolnosti a tolerance, kterou se liší jedinec od jedince: inventář událostí a jejich vliv na duševní zdraví vypracovali nejprve lékaři, později pojišťovny, jsou seřazeny od méně závažných k závažnější a jsou jim přiřazeny bodové hodnoty....“ (Hartl, Hartlová, 2000, s. 653)

„V šedesátých letech dva američtí badatelé Holmes a Rahe stanovili z dosavadních poznatků určitý klasifikační systém, přidělující zásadním životním událostem přesnou bodovou hodnotu. Bylo zjištěno, že překročení empiricky stanovené hranice 250 bodů za poslední běžný rok má často za následek tělesné či psychické onemocnění. Záleží pochopitelně na mnoha dalších okolnostech, například postoji člověka k dané události, míře sociální podpory v tíživé situaci, způsobu přijetí a zacházení s nepříznivými okolnostmi, věkovém období, kdy člověka krize zastihne, atd.“ (Honzák, Novotná, 1994, s.56)

Na základě pozorování a statistik byla vytvořena následující tabulka náročnosti životních událostí, přičemž nejvyšší hodnotu mají ty nejnáročnější situace a naopak.

Tab. č.1: Tabulka životních událostí

Událost	Bodové ohodnocení
Úmrtí partnera-partnerky	100
Rozvod	73
Rozvrat manželství	65
Uvěznění	63
Úmrtí blízkého člena rodiny	63
Úraz nebo vážné onemocnění	53
Sňatek	50
Ztráta zaměstnaní	47
Usmíření a přebudování manželství	45
Odchod do důchodu	45
Změna zdravotního stavu člena rodiny	44
Těhotenství	40
Sexuální obtíže	39
Přírůstek nového člena do rodiny	39
Změna zaměstnání	39
Změna finančního stavu	38
Úmrtí blízkého přítele	37
Přeřazení na jinou práci	36
Závažné neshody s partnerem	35
Půjčka vyšší než jeden průměrný roční plat	31
Splatnost půjčky	30
Změna odpovědnosti v zaměstnání	29
Syn nebo dcera opouští domov	29
Konflikty s tchánem-tchyní-zetěm-snachou	29
Mimořádný osobní čin nebo výkon	28
Manžel-manželka nastupuje či končí zaměstnání	26
Vstup do školy nebo její ukončení	26
Změna životních podmínek	25
Změna životních zvyklostí	24
Problémy a konflikty se šéfem	23
Změna pracovní doby nebo pracovních podmínek	20
Změna bydliště	20
Změna školy	20
Změna rekreačních aktivit	19
Změna církve nebo politické strany	19
Změna sociálních aktivit	18
Půjčka menší než průměrný roční plat	17
Změna spánkových zvyklostí a režimu	16
Změny v širší rodině (úmrtí, sňatky)	15
Změny stravovacích zvyklostí	15
Dovolená	13
Vánoce	12
Přestupek (např. dopravní) a jeho projednání	11

Pokud analyzujeme témata, jimž se věnuje Holmesova a Raheho tabulka, lze je pracovně rozřadit do několika oblastí, zahrnujících situace:

- **partnerské nebo rodinné** – úmrtí, rozvod/rozchod, sňatek, těhotenství, restrukturalizace manželství/partnerství, přírůstek nového člena rodiny,
- **pracovní/finanční** – přeřazení na jinou práci, změna finančního stavu, dovolená, ztráta zaměstnání,
- **osobní (interpersonální) povahy** – nemoc, úraz, sexuální obtíže, těhotenství, změna životních podmínek,
- **vztahem k vnějšímu světu** – uvěznění, různé změny jako bydliště, školy, životních podmínek, zvyklostí, Vánoce, pořádková pokuta.

Výše uvedené rozřazení do oblastí je pouze arbitrárním konstruktem, poněvadž některé problémy lze podřadit pod více kategorií, např. vánoce mohou představovat záležitost rodinnou, ale rovněž i vztah ke světu, těhotenství je zároveň událost rodinného, ale i osobního (zdravotního) charakteru atd., přesto však toto dělení představuje vítanou pomoc v orientaci mezi problémy dospělého jedince.

2.3 Problémy pohanů v současné společnosti

Termínu konflikt také užívá i specializovaná sociologická subdisciplína, zvaná **sociologie náboženství**, která se zabývá **novou religiozitou** v současném světě, kam také bývá i cílová skupina pohanů zařazena (Nešpor, 2008). Hlavní příčiny konfliktů nové religiozity s majoritní společností mohou spočívat v odlišných hodnotách, kterých se stoupencům nových hnutí nedostává, a podmínky ve společnosti, jež jsou charakteristické pro postmoderní společnost. Obecné příčiny nové religiozity, uváděné religionistou Z. Vojtíškem, mohou být např. „...reakce na materialismus a odkouzlení světa, deziluze z obecně sdílených hodnot, nedostatek silných iniciačních příběhů a vzorů atd.“ (Vojtíšek, 2007, s. 21)

Termín odkouzlení světa poprvé použil M. Weber, aby popsal proces velkých náboženství, která se postavila proti víře v magické a mystické. Rozdíl mezi náboženstvím a magií spočívá dle Webera v tom, že v magii může být nadlidská síla

přinucena ke službě, v náboženství naopak člověk slouží Bohu. Bůh se tedy stává všemocným a hůře magicky ovladatelným (Weber, 1958 in Pizza, Lewis 2009).

Nová pohanská spiritualita stojí jako reverzní proud k moderním myšlenkám racionalismu v případech, kdy opět hledá staré tradice, které by formovaly život člověka a jeho hodnotové žebříčky. Avšak současně postmoderní podmínky sdílí v eklektismu a v ludicky hravém přístupu, neboť nositel individuální spirituality si může dobrovolně zvolit objekt svého uctívání a upravit si tak své náboženství do podoby, která mu vyhovuje. Americký kulturní antropolog Murphy Pizza to vyjádřil ve svém úvodu k akademickým studiím pohanství *Contemporary paganism* (Současné pohanství) takto:

„Současní pohané považují sami sebe zároveň za náboženské rekonstruktivisty a zároveň za činitele kulturních změn, zároveň za spirituální inovátory, ale také i strážce tradice. Tento druh paradoxů a ambivalence jsou příčinou, proč je moderní pohanství tak obtížné definovat, ale tyto rozpory jsou také zároveň tím, co dává hnutí jeho vitalitu a podporuje jeho růst.“ (In Pizza, Lewis, 2009, s. 1)

Stejně jako ostatní jedinci jsou i pohané jsou také vystaveni běžným lidským problémům, od denních nepříjemností, které by mohly být nazvány banalitami, přes výběr partnera až po výrazné problémy, jakými jsou např. vážná nemoc nebo úmrtí v rodině. Abychom lépe pochopili, jaké problémy se v lidském životě objevují, je možné si je rozdělit podle specifických věkových kategorií, pro něž jsou typické kvalitativní změny, z nichž základní jsou **dětství, dospělost a stáří**. Tyto kategorie mají ještě své podrobnější členění, avšak s ohledem však na zvolené téma životních problémů není účelné zkoumat podrobně, jaký vliv má pohanství na životní problémy velmi malých dětí, než dosáhnou předškolního věku – ale přínosem by naopak mohlo být zaměřit se na tuto kategorii v rámci rodiny a rodinné výchovy, v kontextu s pohanstvím a současnými podmínkami k životu.

Nejširší oblast sepětí pohanství s životem se nabízí v kategorii dospělosti. Zde se mohou vyskytnout problémy se zaměstnáním, partnerské problémy, problémy spjaté s životním stylem, užíváním návykových látek, genderové problémy a další.

V souvislosti se stářím již bylo výše v kapitole určené Pohanské demografii řečeno, že pohanská scéna v České republice je poměrně mladá a tudíž prozatím spíše řeší problémy spojené s pohanskými pohřby a poradenstvím v případě úmrtí, kde zúčastnění pohané staví více sama sebe do pozice zřizovatele pohřbu a poradce, nežli do pozice subjektu, který sám tyto služby potřebuje. Problémy střední dospělosti, spojené např. dle Eriksonovy teorie s problémy osobnostní stagnace, na kterou navazují problémy stáří, jakými mohou být izolace, beznaděj a zklamání (In Vízdal, 2009) na pohanské scéně doposud řešeny ani diskutovány nejsou. V zahraničí se sice začínají objevovat případy, kdy se starší lidé dozvědí o pohanství od svých vnuků, poněvadž tyto informace sami v mládí neměli k dispozici, a musí se tak vyrovnat s tím, že se stávají ve svých padesáti nebo šedesáti letech nováčky v mladé komunitě, kde je ostatním novým členům něco kolem dvaceti, zatímco jejich vlastní vrstevníci jsou bráni jako vážení starší, působící v komunitě léta.²² Tyto problémy se však prozatím ve znatelné míře mezi českými pohany nevyskytují.

Druhou podstatnou oblastí, na kterou je třeba se při řešení pohanských problémů zaměřit, jsou **problémy skupinové** nebo problémy celé pohanské scény, a tento výzkum bude reflektovat, jak pohanské skupiny přistupují ke svým členům, jak se chovají pohanské skupiny jedna k druhé, a také i k nepohanskému okolí.

²²On-line dostupné na: <http://paganwiccan.about.com/od/PaganCommunity/a/Older-Adults-New-To-Paganism.htm>

3 Životní problémy jedince – pohana

Životní problémy jedinců pohanského vyznání lze pracovně rozdělit do dvou okruhů, z nichž první představuje problémy a skutečnosti, ve kterých se pohané od majoritní populace příliš neliší, kdežto druhá skupina problémů vychází z typických projevů pohanství, které nejsou společné s majoritní českou společností. V současné době se většina občanů České republiky nehlásí k žádnému náboženství nebo se řadí do kategorie bez náboženského vyznání, jak také vyplývá z dlouhodobého vývoje a především z výsledků posledního sčítání obyvatel v roce 2011²³.

Vzhledem ke skutečnosti, že organizace WHO definuje zdraví jako tělesné, duševní, sociální a duchovní blaho člověka (In Vaňurová, Mühlpachr, 2005), je potřeba se duchovním aspektem v rámci celistvé osobnosti zabývat rovněž, poněvadž jde o veličinu spoluutvářející celistvou osobnost, která se také podílí na subjektivním hodnocení kvality života.

Z hlediska metodiky výzkumu se jedná o kombinovaný výzkum, během něhož byly použity metody kvalitativní i kvantitativní, přičemž ve výsledku se tato práce přiklání k metodice výzkumu kvalitativního. Výzkumnými subjekty byli pohané, se kterými se podařilo navázat kontakt, a kteří byli ochotni pro účely této práce poskytovat své odpovědi, názory a zkušenosti. Jelikož osobní problémy spadají do vysoce intimní sféry, bylo většinou používáno nestrukturovaných, nebo pouze částečně strukturovaných rozhovorů, z nichž některé se odehrály během chvilky společného hovoru prostřednictvím Internetu, a jiné naopak zabraly několik hodin osobního rozhovoru. Dále byl prováděn sběr údajů na Internetu prostřednictvím různých pohanských diskusních fór, což si samozřejmě vyžádalo zasazení do širšího kontextu za pomoci zahraničních zdrojů. Dále byly použity výsledky z několikaletého pozorování pohanů a rovněž analýza jejich činnosti a tvorby, zvláště pak pohanské časopisy (Věstníky).

²³Předběžné výsledky SLDB jsou dostupné on-line z adresy:

[http://www.scitani.cz/slodb2011/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_podle_nabozenske_viry_podle_kraju_podrobne_u_daje/\\$File/slodb_podrobna_vira.xls](http://www.scitani.cz/slodb2011/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_podle_nabozenske_viry_podle_kraju_podrobne_u_daje/$File/slodb_podrobna_vira.xls)

V rámci diskusního fóra P)O(F bylo aplikováno několik dotazníků (dle technických možností fóra se jednalo spíše o ankety), z nichž přímo na téma životních problémů byl zaměřen dotazník, založený na upravených otázkách B. Krause, který jej používal pro účely kvantitativního zjištění životních problémů mládeže (2006). V tomto dotazníku byli respondenti tázáni, jaké z níže uvedených oblastí ve svém životě považují za problematické:

Tab. č.2: Oblasti života subjektivně hodnocené respondenty jako problematické. (K této tabulce náleží také graf, umístěný v příloze na konci práce.)

Oblast, kterou hodnotíte jako problematickou:	Odpovědi:	Procenty:
1. Úspěšnost ve škole/v zaměstnání.	8	9%
2. Problémy celospolečenského charakteru.	7	8%
3. Rodina.	9	10%
4. Škola, práce. (Mimo vyučování, mimo pracovní dobu.)	0	0%
5. Partnerské vztahy.	9	10%
6. Nedostatek volného času.	9	10%
7. Zdravotní.	5	6%
8. Využívání volného času.	5	6%
9. Psychické.	4	4%
10. Vztahy s přáteli.	7	8%
11. Vztahy k nadřízeným/učitelům.	2	2%
12. Nedostatek peněz.	9	10%
13. Hledání zaměstnání, výběr školy.	5	6%
14. Strach z budoucnosti.	7	8%
15. Nic.	3	3%

Redakční systém P)O(F neumožňuje v případě vícečetných odpovědí určit počet respondentů, i tak je však zřejmé, že k nejexponovanějším oblastem, ve kterých se objevuje nejvíce subjektivně hodnocených problémů jedince, patří **rodina, partnerské**

problémy, nedostatek volného času a nedostatek peněz. Nejméně problémů představuje škola nebo práce v mimopracovním nebo mimoškolním čase. Jako součást dotazníku proběhla diskuse, jejímž předmětem byla existence pohanů/návštěvníků fóra, kteří subjektivně neshledávají ve svém životě žádné problémy. Tato kategorie (Nic) zaznamenala tři respondenty.

Konkrétní kvalitativní problémy jsou rozebrány v následujících kapitolách.

3. 1 Dětství, dospívání a výchova dětí v pohanství

Následující kapitoly jsou zaměřeny na jednotlivce, příslušníka pohanské subkultury, pohybujícího se v prostředí majoritní kultury. Zabývají se jednak rodinnou výchovou k pohanství, postojem pohanských rodičů ke svým dětem, rovněž představují i pokus ilustrovat odlišnost „malých pohanů“ od majoritní části společnosti a problémy z toho plynoucí.

I. Raný věk, dospívání a rodičovská výchova

Mezi severoamerickými pohanými, zejména pak Wiccany, koluje tato anekdota, která dobře ilustruje odlišnost pohanství od obecně uznávaných konvenčních způsobů chování právě na dětech a na jejich chování v rámci školního kolektivu:

„Vážená Paní a Pane Thomasovi,

Píšu vám tento dopis ohledně Vaší dcery, Aradie Moon. Prosím, nevyložte si to špatně, ona je správné děvče a velice bystré dítě, ale má jisté zvláštní zvyky, které bychom měli probrat.

Každé ráno před tím, než začne hodina, trvá na tom, že bude obcházet třídu s tužkou v ruce a stahovat Měsíc. Řekla jsem jí, ať počká na hodinu kreslení. A když už mluvíme o výtvarné výchově, kdykoliv kreslí noční oblohu, trvá na tom, že namaluje malá kolečka kolem všech hvězdiček a postavy tančící na zemi. A to mi připomíná tancování, musela jsem jí dvakrát zabránit, aby si

nesundávala všechno oblečení, když jsme hráli hru. Mimochodem, co znamená "v šatě nebeském"?

Aradia nemá problém s tím získat si přátele. Vždycky ji vidím o přestávce sedět uprostřed kroužku přátel. Ráda se dělí o svoje sušenky a džus. Je to hezké, že nechce, aby někdo žíznil nebo hladověl. Avšak když jsem přišla blíž, abych se podívala, co dělají, vyskočila a řekla mi, abych se zastavila, vytáhla malý plastický nůž a začala s ním přede mnou mávat. Myslela jsem, že je to poněkud nebezpečné, a tak jsem ji vzala do ředitelny. Vysvětlila panu řediteli, "že otevírala kruh", abych mohla vstoupit. Také říkala, že maminka a tatínek jí vždycky říkají, aby si nehrála a neběhala s "athame" v ruce, že by někomu mohla vypíchnout oko. Nevím, co je "athame", ale jsem ráda, že to schovává doma.

Co se týká příběhů, má sklon kolem sebe šířit historky. Zrovna včera, když jsem domlouvala Tommymu Johnsonovi a ukazovala na něj prstem, začal ječet a vyběhl ze dveří. Když jsem ho nakonec chytila, řekl mi, že mu Aradia řekla a zbytku třídy také, že naposledy, když jsem někoho kárala prstem, dostali chřipku. Vysvětlila jsem mu, že Sally Jonsová byla jenom náhoda, a že takové věci se ve skutečnosti nedějí.

Jedna z nejdivnějších věcí, která se přihodila, byla, když jsem děti požádala, aby přinesli na Halloween dekorace do třídy. Aradia přinesla sůl, svíčku a rodinné album. Vidím, že má docela smysl pro humor.

Jedním z nejhorších Aradiiných rysů je, že je velice hádavá. Povídali jsme si o Zlatém pravidle (které zní "Nečiň ostatním to, co nechceš, aby oni činili tobě"), rozhodně nesouhlasila a prohlašovala, že to je "Čiň, jak ty chceš, pokud nepoškodíš žádného" a nepřestane říkat "Tak se staň" pokaždé, když ve třídě čteme nahlas. Snažila jsem se ji opravit, ale velice se naštvála. Ukázala na mě prstem a něco si mumlala.

Závěrem, Paní a Pane Thomasovi, chtěla bych si s vámi sjednat rodičovskou schůzku někdy příští týden a projednat tyto záležitosti. Ráda bych vás viděla dříve, ale jsem zaneprázdněná.

*S hlubokým zájmem,
Livingstoneová*

P. S. Buďte požehnáni. Chápu, že to je uvítání nebo rozloučení, které je v zemi, odkud pocházíte obvyklé, jak mi řekla vaše dcera.“ (Zdroj: Internet, překlad Noira, 2007)

I když v současné době na území České republiky jenom málo pohanských rodin dospělo do stádia, kdy by vychovávalo jedno či více školou povinných dětí, v západních zemích představuje problematika pohanského rodičovství a druhé generace pohanů aktuální téma, zejména pak mezi členy největších a nejstarších organizací, vzniklých v šedesátých letech. Na poli pohanské literatury a v pohanských časopisech vychází svépomocné články a příručky zaměřené na to, jak společně praktikovat v rámci rodiny, vedou se diskuse o alternativních nebo domácích formách výuky apod. Předešlá ukázka pohanského humoru byla ilustračního charakteru, poněvadž nemůže posloužit jako univerzální úvod k odlišnostem všech doposud nepříliš známých pohanských směrů v České republice. Z důvodu nedostatku prostoru jen namátkově můžeme rozebrat pár podrobností:

- Hvězdička v kruhu je narážkou na pentagram, symbol Wiccy,
- Obrat v **šatě nebeském** znamená nazí, což je způsob provádění rituálu, který je v dnešní době praktikován pouze některými coveny, a odráží se v něm kromě pohanského volnějšího přístupu k tělu a k sexualitě především společenské uvolnění restriktivní morálky sedmdesátých let²⁴. V současné době je však tato zvyklost ve starších covenech na ústupu, zatímco mladší organizace naopak tuto možnost objevují. Proto z případu výše uvedené wiccanské školačky nelze vydedukovat žádný obecnější návod, poněvadž různé pohanské směry slaví různé varianty svátků nebo praktikují odlišně.

²⁴ Tuto situaci prolínání New Age, individuální spirituality, šamanismu v atmosféře sedmdesátých let dobře popisuje několika příhodami kniha Margot Adlerové *Drawing Down the Moon: Witches, Druids, Goddess-Worshippers, and Other Pagans in America*.

- Britský spisovatel a pohan Phil Hine zmiňuje, že se za své praxe v mnoha covenech setkal s rozdílnými přístupy k **nepřekročitelné linii kruhu** – jedná se o magický případně ceremoniální kruh, ve kterém se odehrává wiccanský rituál zvaný *sabat* (*esbat*). Některé coveny striktně dodržovaly nepřekročitelnost bariéry během rituálu, která se musela obřadně otevírat za pomoci ceremoniální dýky **athame** (=Ariadin plastický nožik), členové jiného kruhu naopak vybíhali a vraceli se tam dle potřeby (Hine, 2008). Tuto zvyklost je nutno chápat jako náboženský ceremoniální úkon, podobně jako např. křesťané vstávají v určitých pasážích během bohoslužby.

I když byla anekdota sepsána z pozice paní učitelky, která zřejmě o Wiccanech nikdy nic neslyšela, možná že její způsob přístupu k malé Aradii je jeden z mála nejlepších, které lze v daném případě zvolit. Dopis je vlastně pokusem kontaktovat v problematické záležitosti rodiče, přičemž paní učitelka bilančně shrnula nejen problémy, ale také pozitivní stránky Aradiiny povahy. Pokud by pedagog narazil na výše uvedené podivnosti v chování, je nejprve nutno pohovořit s rodiči žáka a utvořit celkový obrázek o rodinné situaci. V našich končinách však není ještě docela běžné předpokládat náboženské a kulturní odlišnosti, zejména pak u občanů české národnosti, a proto může být nepochopitelné chování a vystupování školáka například mylně chápáno jako porucha osobnosti, vyžadující návštěvu pedagogicko-psychologické poradny, nebo disfunkčnost rodiny. Pohanská matka dcery v mladším školním věku shodně se smyslem anekdoty uvedla, že poté, co si s dcerou povídala o pohanství, se dcera spolužačkám ve škole chlubila, že její maminka je čarodějnice.

Na druhé straně je ještě třeba k příběhu podotknout, že i když pohanství není většinou dogmatické, může se stát, že děti chápou některá témata trochu citlivěji a reagují také v tomto duchu. Setkala jsem se s dvanáctiletým hochem, který si hořce stěžoval:

„Dnes jsme měli adaptační program, a JÁ, POHAN, jsem musel navštívit celkem DVA kostely!“ Poté, co jsem mu vysvětlila, že to přece není na škodu, alespoň si tak rozšíří své vědomosti o jiných náboženstvích a prohlédne

historické památky, chlapec pokračoval: „*Ale tam v tom jednom kostele aspoň hodinu jedna paní mluvila o Bohu!*“ (Zdroj: osobní rozhovor, 2010)

Pohané, ať již starší nebo mladší, mohou chovat ke křesťanství a jeho stoupencům odpor, předsudky, založené na násilné christianizaci v historii Evropy, nebo mu v dnešní době mohou vytýkat přílišnou snahu vměšovat se do záležitostí jedinců mimo církev (např. potraty, používání kondomů, moralizování). Spočívá vždy na individuálním posouzení a zodpovědnosti pedagoga, aby zachoval nadhled a schopnost určit hranici mezi rozšiřováním lidských zkušeností a negativními (patologickými) jevy.

Pohanské komunity v zahraničí se aktivně zabývají debatami o rodičovství, o tom, jak s dětmi mluvit o pohanství vycházejí knihy, k čemuž lze jmenovat např. Elizu Fegley, která je autorkou knih o výchově, pohanských říkanek pro děti a vzorníčků pohanských symbolů k obkreslování.

V současnosti se v českém pohanském proudu nachází jen málo rodin, jejichž děti jsou natolik vyspělé, aby si o pohanství mohly udělat vlastní názor. K výzkumu se uvolily tři rodiny s dětmi ve věku 6 až 15 let, kde alespoň jeden z rodičů definuje sám sebe jako pohana, dále pak byla tato otázka pohanské výchovy konzultována se čtyřmi rodiči, kteří sami sebe definují jako pohany nebo pohanství blízké eklektiky s malými dětmi do věku cca 3 let.

Starší děti v pohanských rodinách mají obvykle kladný vztah k pohanství, připadá jim atraktivní, poněvadž prvky pohanství se často objevují v rámci stolních i digitálních her (tzv. role playing games /RPG/, z nichž nelze zapomenout na legendární Dungeons & Dragons, z digitálních her např. ságu The Elder Scrolls), fantasy literatury (např. autoři Tolkien, Sapkowski, Pratchett) a filmu (např. trilogie Pán prstenů, rež. Jackson, 2001-2002; Soubor titánů, rež. Davis, 1981; rež. Letierrier, 2010), nebo také rády slaví lidové pohanské svátky. Se svými vrstevníky ve škole o pohanství ovšem nehovoří. Podle výpovědi otce jedné z dotazovaných rodin je to zapříčiněno zejména tím, že děti mají v dnešní době hodně lákadel. Dotáže-li se syna, jestli si s ním

chce udělat rituál, dostane například odpověď, že ano, ale až si dodělá něco na počítači. V některých případech děti nejsou k pohanství rodiči vedeny autoritativním způsobem záměrně, poněvadž tyto rodiče upřednostňují z hlediska výběru víry osobní rozhodnutí svých potomků. Ačkoliv pohané často diskutují o tom, nakolik je etické přenášet vlastní víru na děti a do jaké míry jim zachovat svobodnou vůli, na druhé straně vidí rádi, když děti krácejí v jejich stopách a sdílejí podobné hodnoty. Děti se proto účastní společných rituálů, které jsou pro ně vhodné – české rodiny spolu slaví především Velké svátky kola roku a v některých případech se děti účastní i magických rituálů, které mají za svůj cíl ovlivnit chod domácnosti, např. jak uvedl (nevlastní) otec z další zkoumané rodiny, magický rituál za účelem získání lepšího bytu.

Dalo by se tedy konstatovat, že české pohanské rodiny dávají zpravidla svým potomkům na výběr, ale zároveň se je citlivým způsobem pokoušejí zapojit do své víry. Jednu z těchto cest mohou představovat výlety do přírody spolu s vytvářením drobných obětí bohům v podobě ručně pečených housek, ovoce a květin, nebo návštěvy přírodních pohanských památek. Další cestou je prohlubování animistického cítění u dětí, které probíhá během her, např. „stavění domečků pro skřítky“. Tato hra se těší oblibě zejména u malých dětí. Mladší děti většinou nemají tolik trpělivosti, přesto je někteří pohané nechají účastnit se obřadů i za tu cenu, že dítě rozhází či vylije obětiny.

Specifická situace nastává, když se jeden z rodičů přikloní k pohanství, zatímco druhý zůstává ateistou anebo je k náboženství druhého partnera přehnaně kritický. Podle českých pohanů, kteří měli možnost sledovat vývoj v zahraničních pohanských organizacích, dochází v takovýchto případech velice často ke konverzi partnera, nebo alespoň občasné partnerovy/partnerčiny účasti na činnosti organizace. V rámci P)O(F proběhla diskuse, ve které se matka (která si nepřála být uvedena jménem) se dvěma dětmi zmínila, že přebaluje knížky do neutrálního obalu, aby nebyly nápadné jejich pohanské tituly, a oltář schovává do skříně, aby tím nevyprovokovala partnera k posměšným poznámkám, na které je citlivá. V diskusi se objevily hlasy, které se jí snažily dodat kuráž, aby se neskrývala se svým náboženstvím a pokusila se promluvit si s partnerem a vysvětlit mu, že jeho poznámky mohou být zraňující. Hrdost na své náboženství patří mezi hodnoty, na které jsou pohané pyšní. Respondentka sama chápe,

že své chování partner nemyslí nijak záměrně zle, zastává pouze ateistický přístup, ve kterém byl vychován a je přesvědčen o správnosti svého světonázoru.

V další zkoumané rodině se podle výpovědi respondentky, vystupující pod pseudonymem Lady Roveny (38), jedná o harmonický vztah. Partner se pohanstvím nebo čarodějnictvím nezabývá, ale pokud potřebuje nějaký rituál na pomoc při řešení svého problému, neostýchá se za respondentkou zajít se žádostí o radu nebo provedení rituálu. Sama dělala rituály na podporu v těhotenství – má velmi malé dítě a zatím se je snaží nejprve vést k hodnotám, které sama vyznává, prostřednictvím pěstování vztahu k přírodě.

V době vzniku tohoto textu zaznamenalo přírůstek několik pohanských rodin z Bratrstva vlků, kde se nacházejí cca tři veřejně známější pohanské rodiny, dvě z nich již malé děti vychovávají a další jsou na cestě, jedna z rodin je ve fázi plánování. Jedná se o Adriana a Lenku (jedna dcera a druhé dítě v očekávání), Šrouba a Rowlanu (zatím pouze děti plánují) a Rushwolfa se svou ženou Garmi (jedna dcera, další na cestě). Všechny děti v Bratrstvu jsou zatím ve věku cca do 4 let, kdy pravidelně nenavštěvují žádné předškolní zařízení, kde by docházelo ke kontaktu s ostatními vrstevníky.

Vzhledem k mainstreamovým hodnotám dnešních dospívajících vyjádřil Adrian v osobním rozhovoru mírné obavy, poněvadž pravidelně vidá v řetězcích McDonalds a KFC dospívající mládež, pro kterou se konzumace těchto výrobků a trávení volného času v interiérech konzumních center stává součástí životního stylu, stejně jako módní obuv a oblečení. Přesto ale doufá, že jeho děti budou v kontaktu s vlky (se psy vlčích plemen), budou odmala součástí života ve smečce (Bratrstvo vlků), naučí se žít v přírodě a tento konzumní životní styl je proto nebude tak přitahovat – i když samozřejmě připouští možnost opaku, zvláště pak v problematickém věku puberty, poněvadž sám si prošel obdobím pubertálního vzdoru. K tomu dodává Rushwolf, v rámci osobní korespondence, že:

„Všechny naše děti podstoupily "křest" respektive obřad přijetí/přivítání do smečky, mimo jiné s cílem získat jim požehnání a přízeň našich bohů, taktéž se zúčastňují našich obřadů (byť z toho nemají samo sebou ještě rozum)

a plánujeme je do náboženských činností aktivně zapojovat, každopádně budou-li si jednou chtít vybrat vlastní cestu, nezanevřeme proto na ně...“ (2012)

II. Jméno malého pohana

Dívka vystupující v ilustrační anekdotě v úvodu kapitoly obdržela od svých rodičů neobvyklé jméno *Aradia Moon*, což českým čtenářům možná připomene spory kolem dítěte pojmenovaného *Půlnoční bouře*, kde se jednalo především o to, že se alternativně smýšlející rodičovský pár rozhodl pojmenovat svou v noci narozenou dceru jménem v indiánském duchu podle bouřky, která se během jejího narození přehnalala krajinou. I když bylo pozadí případu *Půlnoční bouře* v mnohých aspektech komplikovanější, zásadní problém z hlediska zákonů České republiky představovalo, že rodiče pojmenovali dítě neexistujícím jménem, které nemohlo být zapsáno do matriky a tím pádem nemohl být ani vystaven rodný list dítěte, následkem čehož ani nebyly vystaveny další doklady. Jelikož rodiče údajně nekomunikovali s úřady, vyznávali jiný životní styl, došlo i ke zbytečným zásahům do práva rodiny, kterým se dalo předejít (Zdroj: z tisku²⁵).

Výběr jména pro novorozence nebo osvojené dítě v českém právním řádu upravuje zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení, zejména v ust. § 61 a násl. Mimo jiné zde zákon určuje, že nelze do matriky zapsat jména zdobnělá, domácká a zkomolená. Dále zákon výslovně zakazuje dávat dítěti mužského pohlaví jména ženská a naopak, nebo pojmenovat dítě jménem, které již nese další žijící sourozenec v rodině. Z čehož lze odvodit, že také nelze dítě pojmenovat smyšleným jménem.

Pohané však mají samozřejmě právo pojmenovat své dítě cizojazyčnými jmény. Pokud nevzniknou pochybnosti o pravopise jména, není k tomu potřeba ani žádné zvláštní povolení. V opačných případech je nutné vyjádření soudního znalce. Pohanům

²⁵ Ander, Martin, Má smysl přinášet oběti (rozhovor s Annou Šabatovou). *Sedmá generace*, 9/2002, rubrika *Názory* (Dostupné on-line na: <http://www.sedmagenerace.cz/text/detail/115>).

Pokorný, Jakub, Tichá, Eva, K odebrání dítěte stačí stížnost. *idnes.cz*, 14. 12. 2004 (Dostupné on-line na: http://zpravy.idnes.cz/k-odebrani-ditete-staci-stiznost-d42-/domaci.aspx?c=A041213_205344_domaci_pol).

se tedy otevírá možnost využít cizí pohanská jména, která jsou buďto tradičního původu, nebo se je podařilo prosadit v jiných právních systémech. S nejvyšší pravděpodobností však musejí počítat s výdajem navíc za posudek soudního znalce.

Je samozřejmě zcela věcí individuálního uvážení pohanů, zda chtějí své děti vystavovat nežádoucí pozornosti či přímo posměchu kvůli jménu, vymykajícímu se v dané oblasti běžným konvencím, případně mají na výběr zvolit druhý, v našich podmínkách často užívaný způsob, kdy dítě úředně pojmenují nějakým konvenčním jménem a v soukromí mu budou říkat jménem druhým, tzv. *magickým*. Rodiče by měli zejména pamatovat na to, že u dospívající mládeže je třeba brát ohled na příklon ke konformnímu smýšlení a chování. Jak uvádí R. Jedlička, děti jsou velice citlivé k odlišnostem, tedy ten, kdo se nějak odlišuje od průměru, se snadno stává terčem k posměchu okolí (2004). Chlapec se tedy např. oficiálně může jmenovat Martin a případně v soukromí rodiny či v pohanské komunitě mu mohou říkat hrdým jménem *Taliesin*, podle velkého keltského barda. I když by toto jméno snad samo o sobě důvod k posměchu nepředstavovalo, v kombinaci s typickými českými příjmeními Fiala, Vomáčka nebo Procházka by mohlo působit jako jistý handicap.

Pokud rodiče dvojí jméno nehodlají akceptovat, je dobré doporučit obecné zásady, aby se vyhýbali především jménům extravagantním či démonických bytostí - např. pojmenovat dceru podle sexuálně neukojitelné démonické ženy Lilith, původem z apokryfních biblických příběhů, dceři může později uškodit jak v kolektivu, tak také v rovině vlastního sebepojetí.

V období přechodu do dospělosti bývá občas zvykem dávat dětem v rámci iniciačních rituálů jméno druhé, a toto později dané jméno se může stát privátním pojítkem jedince se skupinou, i když v některých kulturách nové jméno úplně nahrazovalo jméno dětské, které naopak bylo zapomenuto.

III. Dorůstající generace pohanů a její vedení

Mezi staršími a zkušenějšími pohaný se občas diskutuje o fenoménu *fluffy bunnies*²⁶, který označuje především náctileté pohaný a jejich typické hříchy mládí: dezinformovanou, naivní představy o pohanství, mnohdy až příliš idealistickou filosofii a nedostatek realismu. Internetový slovník *Urban dictionary* definuje osobu *fluffy bunny* jako:

„1) přehnaně mírumilovnou a něžnou, neschopnou komukoliv ublížit.“

V souvislosti s pohanstvím a Wiccou je termínu používáno nejčastěji k označení:

„2) jedince, který předstírá, že je Wiccan (pohan), obvykle mladšího věku, který disponuje s málem nebo téměř žádnými informacemi, případně nic nepředstírá, ale je pouze nadšeným fanouškem pohanství bez hlubších znalostí.“

Dále je výraz používán pro:

„3) osobu, která nemusí být mladá věkem, avšak zaměňuje Wiccu za populární Hnutí Nového věku (New Age) nebo hnutí hippies, poněvadž hlásá zjednodušující názory o světle a vzájemné lásce.“

S trochou nadsázky je jako poslední citovaný pohanský význam slova pro:

„4) fenomén americké populární autorky Silver Ravenwolfové.“

(Zdroj: Urban dictionary, nedat.)²⁷

Z toho důvodu česká pohanská autorka Anna Marie „Noira“ Dostálová do této kategorie řadí jak mladé náctileté blogující čarodějky, ovlivněné knihami *Mladé čarodějnice* a *Knihou stínů* Silver Ravenwolfové, ale také i současnou mediálně známou čarodějnici Marcelu Košanovou, která je v české komunitě jakýmsi lokálním zosobněním výše jmenované americké autorky. A. M. Dostálová těmto již starším veřejně působícím ženám vytýká především nedostatek znalostí pohanství a používání kýchovitých předmětů během ceremoniální praxe, které značí nepochopení podstaty pohanského rituálu (Zdroj: Dostálová, nedat.).

Stejně tak dobře je možné setkat se s termínem *dark fluffy bunny*, jehož autorství je přisuzováno Isaacu Bonewitsovi (Zdroj: Urban dictionary, nedat.), jenž označuje pozéry,

²⁶ U nás o tomto fenoménu psala na svých internetových stránkách Anna Marie „Noira“ Dostálová, ovšem vzhledem k tomu, že její stránky *Čarovné zrcadlo* prodělávají změnu, je článek nedohledatelný.

²⁷ <http://www.urbandictionary.com/define.php?term=fluffy%20bunny>

kterí si naopak udržují za každou cenu temnou a drsnou image, aniž by prošli nějakou objektivně označitelnou „temnou zkušeností“. Typické jsou šokující výroky na Internetu, např. jako:

„Je mi jedenáct a už šest let praktikuji černou magii!“

Přístupy mezi staršími pohaný se vůči osobám *fluffy bunny* různí, převážně jsou tolerantní, přičemž diskuse probíhají většinou v prostředí Internetu a jsou vedeny směrem k osobnímu setkání s daným jedincem. Samozřejmě záleží na míře sebevědomí a mentální vyspělosti poučovaného, poněvadž někdy snaha o vysvětlení problematiky může snadno vyvolat internetovou roztržku, zvanou *flame*. V takovýchto roztržkách již leckdy nejde o objasnění fakt, ale za přítomnosti silných emocí se zde odehrává přestřelka názorů mezi dvěma osobami.

Brněnská věstkyně Zuzana Antares se ve své knize zabývá i mladou dorůstající generací čarodějek a čarodějů. Do šestnácti let jim doporučuje především nechat dozrát svou osobnost vkládáním užitečných rysů:

„Hlavními žádanými vlastnostmi jsou zodpovědnost, důkladnost a porozumění.“ (Antares, 2002, s. 46) Pro chlapce následuje tiché studium, pro dívky poznávání přírody, studium a naslouchání druhým (tamtéž).

Nová dospívající generace pohanů se obvykle v zahraničí obrací se svými problémy na pohanské starší (*Elders*), které např. kontaktuje v rámci běžných setkání v *covenech*, pokud je tito mladí lidé navštěvují. Vzhledem k tomu, že v případě pohanství dochází k tzv. pomalé konverzi, neboť pohané obvykle nedělají náborů nových členů na ulici, příklon jedince k pohanství je tedy výsledkem vnitřního individuálního procesu hledání vlastní identity. V českém pohanství je však počet zkušených jedinců nad 40 let, kteří by byli ochotni věnovat se mladší generaci nízký, především z toho důvodu, že se jedná o první generaci českých pohanů. Současné starší pohaný povzbuzuje „Noira“ Dostálová:

„Že sami nemáme dostatek zkušeností? No to je realita, ale mnozí jich mají daleko méně. Každý z nás by si milerád poseděl na zadku ještě X let, a vyhříval se v přízni a pozornosti vlastního učitele, kterého často nemáme, nebo je máme tak nějak nedostupné (geograficky), a teprve až si bude na 110% jistý, že "něco

umí" nebo má potřebné tituly/stupně/zasvěcení, se odváží otevřeně vystoupit jako někdo, kdo "tomu rozumí."“(Zdroj: Noira, P)O(F, 2008)²⁸

3.2 Dospělý pohan a jeho životní problémy

Následující odstavce pojednávají o problémech zejména mladšího a středního dospělého věku v kontextu pohanství, tudíž sem spadají problémy dospělých jedinců, kteří nesou sami zodpovědnost za svůj život, sami se starají o svou obživu a vědomě utvářejí svou životní cestu tak, aby byla v souladu s jejich vnitřními hodnotami a prioritami.

I. Pohané a zaměstnání

Způsob obživy pohanů do jisté míry závisí na dosaženém vzdělání. Mezi českými výdělečně činnými pohany lze také nalézt různé profese, od manuálně pracujících v soukromém sektoru, učitelů, zaměstnanců ve službách, státních zaměstnanců až po podnikatele či živnostníky, zejména v nově rostoucím informačním odvětví. Placené kněžství je považováno za ideál, který je v našich podmínkách téměř nedosažitelný. Pavel „Cody“ Ungr (34), který působil jako mezinárodní koordinátor PFI a webmaster, se k tomu v osobním rozhovoru vyjádřil:

„Kdybych měl aspoň deset tisíc čistého a proplacené cestovní náklady, tak by mi to stačilo a klidně bych to dělal na plný úvazek. Ale já vím, že tolik mít nikdy nebudu a proto si na sebe musím vydělávat jinde.“ (Zdroj. Osobní rozhovor, 2010)

Práce koordinátorů v rámci PFI není placená, koordinátoři tedy vyvíjejí svou činnost jako službu.

Jiný případ představují profesionální čarodějnice, léčitelé, osobní poradci, vykladači osudu a jiné spirituálně zaměřené profese poradenského typu, které začaly vznikat v důsledku Hnutí Nového věku, v České republice oficiálně až po revoluci v roce 1989, neboť v předchozím období nebyly tyto profese považovány za řádné zaměstnání. Také chyběl trh s tematickou literaturou, s pomůckami (např. svíce, oleje,

²⁸On-line dostupné na: <http://www.pohanskeforum.net/viewtopic.php?f=18&t=88&p=841&hilit=druid#p757>

soli) či stylovými oděvními doplňky. I když se většina zástupců spirituálních profesí veřejně nehlásí k žádnému pohanckému směru, několik pohanů si na živobytí přece jen vydělává touto cestou. To sebou nese problém odlišit pohancké poskytovatele spirituálních služeb od těch nepohanckých nebo od osob, které pohanství nepojímají jako náboženství, ale jako estetickou dekoraci s primárním účelem zapůsobit na své klienty. Většina starších a déle působících „čarodějek“ také nemá potřebu komunikovat s pohanckou komunitou, čímž se propast prohlubuje.

V Brně částečně vyučuje lidové intuitivní čarodějnictví Zuzana Antares, ale spíše než na klasické pohanství se zaměřuje na paralelní okultismus a magii.

V Praze ze známějších pohanckých osobností působí Linda Ileana Dragonari, koordinátorka *Dávného obyčeje* a osobnost aktivně napojená na současnou pohanckou komunitu.

K těmto poskytovatelům duchovních služeb se příležitostně řadí i Anna Marie „Noira“ Dostálová, která se dlouhodobě zabývá studiem pohanství, završila výcvik v oblasti druidství a pokračuje dále ve výcviku/zasvěcení u Wiccy a vúdú. Na svých internetových stránkách nabízí magické služby a vysvětluje, proč je nutné za tyto služby platit:

„Neplatíte za požehnání nebo uzdravení, ty náleží vyšším silám, platíte za můj čas, odbornost a pomůcky. Věštění a magie jsou služby, kde není možné poskytnout 100% záruku. Stejně, jako vám ji nedá lékař, právník nebo reklamní specialista. Vždy je možné pouze načrtnout pravděpodobné výsledky a možnosti, seznámit vás s nimi a s možnostmi léčby.“ (Zdroj: Dostálová, nedat.)

Toto vysvětlení částečně vychází z debaty, kterou vedou již delší dobu pohané o tom, zda je morální nechat si platit za provozování magie. Spektrum přesvědčení se dělí zhruba na tři názory:

- a) magie by mělo být používáno zdarma,
- b) magická pomoc a kněžství by měly být provozovány zdarma, avšak konkrétní služby, jako např. věštění, by měly být placené,
- c) za kněžství a za magii by se mělo platit.

Zaměstnáním, které vychází ze samotné pohanské subkultury, může být i provozování tzv. *čarodějnického obchodu* s okultní literaturou, pomůckami pro čarování, rituálními úbory a dalším sortimentem. Tyto obchody mají v zahraničí dlouhou tradici.

Vědma a provozovatelka pohanského shopu Linda Ileana Dragonari dává návod, jak poznat pravý čarodějnický/pohanský obchod:

„Za čarodějnický obchod rozhodně nepovažuji populární New Age centra osobního rozvoje, kde se sice člověk naučí kreslit pravou hemisférou, absolvuje rodinné konstelace či jinak rozvíjí svůj osobní potenciál, nýbrž čarodějnickým obchodem rozumím centra, obvyklá na Západě, která nabízejí rituální pomůcky a různé ingredience pro praktikování magie jako takové. Ať již se jedná o vídú, ceremonielní magii, wiccu, satanismus či jinou pohanskou praxi.“ (Zdroj: Dragonari, Internet, nedat.²⁹)

Vychází také ze zkušeností, které si udělala sama ještě jako studentka religionistiky pod svým rodným jménem Linda Šubrtová, když ještě brigádně pracovala v nově otevřeném Prvním čarodějnickém obchodě v Praze. Pro religionistický časopis Dingir sepsala reportáž o praktikách v tomto obchodě, kde se zvláště zaměřovala na obchodní či etické pochybení stran majitelů, jako např. nahrazování dražších surovin levnějšími a na nedostatek etiky prodávajících (In Dingir, 2004).

Co se týče zaměstnání pohanů v civilních profesích, mnozí z tázaných českých pohanů upřednostňují v zaměstnání o svém náboženství nehovořit. I když lze nalézt pohany, kteří se v pracovním kolektivu hovoří o svém náboženství nebrání, dodávají, že je to otázka pracovního prostředí a jeho otevřenosti. Známý Wiccan Zahrada klade větší důraz na etické a morální vystupování člověka, poněvadž říká, že mu jde spíše o to, aby jej napřed lidé poznali jako člověka, a potom teprve jako pohana. Stejně tak téma pohanství nebývá samotnými pohany doporučováno otevírat při přijímacím pohovoru do nového zaměstnání.

Otázka náboženství je podobně jako počet dětí a věk považována za jednu z diskriminačních otázek, tudíž takových, které s předmětem zaměstnání, vzděláním

²⁹ Dostupné z Internetu na: http://dragonari.cz/?page_id=132

nebo praxí nesouvisí. Zaměstnavatel nebo personalista by takové otázky tedy během pracovního pohovoru neměl klást. Podle § 30, odst. 1 Zákonníku práce totiž smí zaměstnavatelé od uchazečů o práci zjišťovat pouze informace, které bezprostředně souvisejí s uzavřením pracovní smlouvy. **Zákoník práce** jasně hovoří o tom, že kandidáti mohou být hodnoceni a posuzováni **pouze podle vzdělání, praxe a další znalostí a schopností**, ale **nesmí** být posuzováni **podle pohlaví, věku, rasy, počtu dětí nebo vyznání**.

Při pohovoru **mají pohané právo odmítnout odpovědět na otázku náboženství** a je také jejich právem upozornit potenciálního zaměstnavatele, že uvedená otázka je diskriminační a nemá být pokládána, a že jejich odmítnutí odpovědět není relevantním důvodem pro vyřazení z výběrového řízení. Případně mají též možnost obrátit se na soud.

Zvláštní kategorii tvoří pohané ve zbrani nebo pohané u policie. Kanaděanu K. Cuhulainovi se podařilo skloubit jak své zaměstnání policisty, tak i pohanství (praktikující Wiccan), neboť má na svém kontě několik knih, které bychom mohli bez problému posuzovat jako sociálně pedagogické, ať už se to týká příručky o pohanství s názvem *Pohanská náboženství: Příručka pro trénink odlišnosti* (Pagan Religions: A Handbook for Diversity Training, 2011), nebo se spolupodílel na antologii *Pochod na Boží pevnost* (March on Forth God, 2003), jež se věnuje problémům současných amerických pohanů v oblasti biblického pásu. Díky svým zkušenostem působí také jako poradce pro oblast pohanství. V Severní Americe existuje také několik sdružení pohanů ve zbrani. V minulosti museli pohané v americké armádě čelit různým druhům šikany, zejména ze strany křesťanských spolubojovníků. Jsou popisovány např. případy, kdy pohané odešli na vycházku a po svém návratu našli své věci rozházené a pomočené, zejména pak náboženské předměty, reprezentující oltář, knihu stínů nebo magické nástroje (dýka, hůl atd.) (Vale, Sulak, 2001). Díky osvětové práci z řad samotných pohanů však dochází v této záležitosti pozvolna k obratu, o čemž např. svědčí vybudování pohanského obřadního místa v Coloradu, které nechala postavit tamější americká letecká akademie pro své pohanské kadety.³⁰ Otázkou samozřejmě zůstává,

³⁰On-line dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/americke-letectvo-hycka-sve-pohany-postavilo-jim-obdobu-stonehenge-1pr-/zahranicni.aspx?c=A111128_165219_zahranicni_aha

nakolik se jedná o respekt k pohanství a k pohanské potřebě projevit svou religiozitu, a do jaké míry je to ze strany armády náborový trik, který má přilákat početné řady mladých amerických pohanů do armádních řad. Ovšem i tento pohanský kruh čelil násilí pravděpodobně z řad křesťanů, kterému se v USA říká zločin z nenávisti (*hate crime*), poněvadž neznámý pachatel umístil do prostor kruhu dřevěný kříž³¹.

Český pohan ve zbrani, vystupující pod pseudonymem Majkii, si poměry v české armádě nestěžuje. Podle jeho vlastních slov pokud má nábožensky smýšlející pohan potřebu s někým na bojišti probrat svou religiozitu, záleží spíše na osobnosti polního kaplana, případně armádního psychologa. Samotnému mu nevadilo navštěvovat křesťanské ceremonie, které byly vedeny v moderním a lidském duchu. S kaplanem je spojoval především zájem o spiritualitu, uprostřed materiálněji založených kolegů (Zdroj: osobní rozhovor, 2012).

II. Pohanské svátky

I když se přímo nemusí jednat o skutečnosti, které jsou vnímány jako primárně problematické, oslava pohanských svátků úzce souvisí s pohanským stylem života.

Wiccané, druidové a někteří germánští pohané slaví řadu svátků v rozmezí cyklu celého roku. Těchto svátků většinou bývá osm, které jsou v rámci roku kombinovány se dvěma rovnodennostmi a dvěma slunovraty. Tyto svátky jsou uspořádány na kruhovém diagramu, který je nazýván kolo roku (Luhrmann, 2001). V ADF se tyto svátky nazývají Velké dny. Jedná se o:

- **Imbolc** (Imbolc), ke kterému jsou nejbliže naše Hromnice (2. února),
- **Ostara** je slavností příchodu jara (21. březen), se kterou korespondují naše Velikonoce,
- **Beltain** slavíme jako 1. máj nebo den matek,
- **Litha** (21. červen) bývá slaven jako Svatojanská noc,
- **Lughnasadu** uprostřed prázdnin (1. července) jsou nejbliže Letnice,
- **Mabon** (21. září) nemá zřejmě u nás v lidovém kalendáři žádnou obdobu,

³¹ On-line dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/law-and-order/8925373/Pagan-stone-circle-may-have-been-destroyed-in-religious-hate-attack.html>

- **Samhain** (1. listopad) koresponduje jasně s Dušičkami (a Halloweenem) a
- **Yule** (21. prosinec), jsou „pohanské Vánoce“.

Slovanské společenství Rodná víra ctí podle svých stránek tyto výroční svátky, které jsou z většiny svátky věnované významným bohům: v polovině února **Velesův svátek**, následuje **Vynášení smrti**, **Slavnosti Jarovíta**, **Kupadelné svátky** (na letní slunovrat), **Perunův den** (kolem 20. července), **Dožínky – Svátek Svatovíta** (v druhé půli srpna), **Mokošina slavnost** (poslední pátek v říjnu), **Hody (Koleda, Kračun**, při zimním slunovratu).

Linie Armwartner Dávného Obyčeje slaví rovněž tzv. runové půlměsíce, což představuje 24 svátků ročně, které britský spisovatel Nigel Pennick v knize Runová astrologie připisuje jednotlivým runám. Jedná se zde spíše o moderní systém, založený na okultismu a astrologii (Pennick, 1999, Pennick, 1994).

Pokud svátky připadnou na pracovní den v týdnu, čekají většinou pohané obvykle s jejich oslavou na nejbližší víkend, což samozřejmě představuje z hlediska astronomicky založených svátků (rovnodennost, slunovrat) trochu nešťastné řešení.

Zejména pak slovanské svátky jsou ve své podstatě pestré a založené na dochovaných obyčejích, např. kupadla končí společným koupáním členů oslavy, jarní svátky jsou vynášením Moreny, vítání slunce probíhá za pomoci spletených věnců z lučních květin apod. Tyto oslavy jarního slunovratu jsou populární zejména mezi východními Slovany, hlásícími se k Romuvě, kde lze nalézt také větší počet účastníků oblečených v krojích.

Národovecky orientovaný pohan, vystupující na pohanské scéně pod jménem Myslič uvedl, že pokud chce od zaměstnavatele dovolenou určenou k oslavě svátku, nerozpakuje se do žádosti uvést, že se jedná o dovolenou za náboženskými účely – a dle jeho slov se mu ještě nestalo, že by dovolenou nedostal, na rozdíl od jeho nepohanských kolegů (Zdroj: osobní korespondence, 2012).

III. Pohané, chudoba a primitivní způsob života

Pokud by měli pražští pohané identifikovat někoho, kdo žije téměř na okraji společnosti, přežívá na základě sběru vyhozených potravin a živí se příležitostnými pracemi, jmenují především Wilmara Wolfa. Dle osobního rozhovoru s vůdcem Bratrstva vlků Adrianem Dragonarim, W. Wolf celoročně žije v chatce poblíž Prahy na území zahrádkářské kolonie, kde si pěstuje základní potraviny a chová také prasata – v poslední době tento chov rozšířil na ovce a kozy. Příležitostně se živí úklidem na zkrácený úvazek, což mu zajišťuje skrovný příjem, a svoje prasata živí jídlem a zbytky pečiva, co mu lidé dají, a někdy i zbytky nelezenými v popelnicích a kontejnerech. Jelikož patří mezi stoupence Bratrstva vlků, kde je považován za šamana, chová také psy vlčího plemene. Svůj způsob života si zvolil dobrovolně, ačkoliv zdědil po rodičích byt, který přenechal svému bratrovi a odešel sám žít do ústraní. (Zdroj: Adrian, osobní rozhovor, Rowlana, 2011-2012).

Dle různých vyjádření členů Bratrstva vlků (Adrian, Rushwolf, Rowlana), jejich životní styl souvisí s filosofií přírodní recyklace, poněvadž v přírodě nic nepříjde na zmar. Tudíž se Bratrstvo vlků zajímá i o takové typy zdrojů potravin a materiálů, které stojí na okraji současné euroamerické civilizace. Lze jmenovat pravidelné procházení odpadu, třídění kontejnerů a obsahů popelnic, ze kterých jsou kromě jídla použitelného pro krmení zvířat vybírány kožené materiály, přezky z batohů, knoflíky, kovy a vše potřebné ke tvorbě historických oděvů. Z krmných důvodů občas někteří členové Bratrstva vlků sbírají mršiny podél cest, přičemž maso je používáno jako potrava pro psy a kůže je dále upravována prostřednictvím historických koželužných postupů a používána např. jako potah pro bojový štít. (Zdroj: Meri, osobní rozhovor) Rowlana ale zdůrazňuje, že mršiny dravců psům vůbec nedávají, pouze srny a králíky, a většinu malých živočichů sbírají hlavně kvůli peřím, drápům a kožešinám. Tyto kožešiny bývají daleko spíše použity jako ozdoby, váčky, torny apod., na štíty se hodí pouze kančí kožešiny a takovéto mršiny jsou v přírodě poměrně vzácné (Zdroj: osobní korespondence, 2012). Některé činnosti tedy, jako např. třídění odpadu, nejsou vykonávány primárně jako důsledek chudoby a nezbytnosti, ale spíše představují projev dobrovolně zvolené životní filosofie a snahy návratu k praktikám předků, které mají

doplnit současný životní styl naší civilizace. Bratrstvo se nezříká současné civilizace, jak opět dodává Rowland, nechce „návrat na stromy“, členové vlastní spoustu moderních věcí a mají moderní život rádi (Zdroj: tamtéž).

K tomuto doplňku moderního života se také řadí používání méně obvyklých rostlin, jako příklad lze uvést konzumaci bobulek tisu, která je v našich oblastech téměř zapomenutá, poněvadž zde je v současnosti dostupná celá široká škála jiných druhů čerstvého ovoce a zeleniny, a to po celý rok. Nutno také zdůraznit, že teologie Bratrstva vlků v mnoha aspektech vychází z germánských náboženství (Ásatrú, Troth, Rökr), pro které tis představuje posvátný strom, tudíž má jakýkoliv kontakt s touto rostlinou potvrzující náboženskou nadstavbu. Bobulky tisu, zbaveny jedovatého jádra, představují jedinou nejedovatou část stromu, a proto je někteří členové Bratrstva vlků konzumují či dokonce z nich i za pomoci pracného ručního vypeckování připravují marmeládu. Jiné v přírodě se vyskytující rostliny pak slouží např. jako barviva ručně šitých oděvů. Spousta rostlin slouží jako potrava nebo jako kuřidla – ty nekupují vůbec a vystačí si pouze s tím, co najdou.

Podle životní filozofie Bratrstva současná civilizace plýtvá a je velmi z pohodlnělá. (Meri, Adrian). Bratrstvo tudíž preferuje staré technologie, táboření v přírodě, úsporný způsob života bez elektřiny a tekoucí vody, ale samozřejmě se v rámci civilizace těmto technologiím nevyhýbá – jejich domácnosti jsou vybaveny tekoucí vodou, elektřinou a Internetem. Adrian k tomu dodává, že v současné společnosti to ani nijak jinak nejde, a proto odkládají starý způsob života na volnočasové aktivity. Někteří členové Bratrstva vlků tráví své víkendy spolu s celými rodinami ve skanzenu, kde vytvářejí v rámci dobové scenerie jakési komparzy a aktivně se podílejí na výstavbě a údržbě historických staveb, čímž se velmi podobají organizacím Living history. Samozřejmě zde existuje určitá provázanost a tyto skupiny se vzájemně s Bratrstvem vlků znají a účastní se i některých společných aktivit. K tomu však Rowland zdůrazňuje, že nelze směřovat činnost Bratrstva a spíše zájmové Haljaruny, které je blízký historický šerm, a právě proto prezentují Haljarunu a Bratrstvo odděleně, poněvadž nechtějí, aby byla činnost Bratrstva chápána jako Living history, a nikoliv jako náboženská organizace. Starý způsob života je jim vlastní a mají jej rádi (Zdroj: osobní rozhovor a korespondence, 2012).

V určitých oblastech však činnost členů Bratrstva vlků přesahuje pouhou volnočasovou zábavu nebo životní styl. V souvislosti s tím, že se někdy veřejně hovoří o trvalé neudržitelnosti současné civilizace, mnohé skupiny či jednotlivci usilují o návrat k samozásobování potravinami a k osvojení si funkčních technologických postupů získávání potravy a nezbytností, bez závislosti na ropě či elektřině. K těmto myslitelům se řadí např. americký pohan druidského vyznání John Michael Greer³². Ten také ve svých knihách vysvětluje, že by si tento lopotný způsob života bez mechanizace a bez civilizačních vymožeností sám dobrovolně nevybral (vlastní organickou farmu, na které krom intelektuální obživy, spočívající ve psaní knih a výuce na vysoké škole, také fyzicky pracuje), ale vzhledem k rapidnímu růstu spotřeby neobnovitelných energetických zdrojů se mu v zájmu zachování lidstva začíná tento způsob života jevit jako příští nezbytnost. Jakkoliv se tedy činnost Bratrstva vlků může z jistého úhlu zdát jako pouze volnočasová, což je přiřazuje k podobným společnostem či subkulturám Living history, Euroindiánů, trampů a historického šermu, obsahuje také krom náboženské podstaty i jistý apokalyptický podtón přípravy na primitivní způsob života, který vyžaduje jak fyzickou, tak také i technologickou připravenost.

Rowlana uzavírá:

„My jsme v první řadě hluboce věřící lidé. Až potom alternativci, extremisti a všechno to ostatní. Všechno, co děláme, vychází z toho, v co věříme. Chceme být fyzicky silní a odolní, protože jen silný a odolný přežije. Třídíme odpad a neplýtváme, protože je nám odporné, jak to v současné společnosti na tomto poli funguje. Vaříme ze základních surovin, z nich některé si i pěstujeme, protože nesouhlasíme s konzumem a rychlostí doby a chceme být co nejvíc nezávislí. Máme silný smečkový pud, protože ten nám dovoluje v současném světě přežít. Máme žebříček hodnot, etiku a morálku, vycházející ze zákonů přírody a vlčích smeček. Dřeme hodnoty až na kost, a odpadem se nezabýváme.

Ten “post-apo” nádech tu určitě je, spoustu věcí děláme i pro případ “co by kdyby”. Zájem o staré technologie a Living history vychází velkou měrou právě z toho, že právě ty staré technologie a primitivní způsob života by jednou

³² Knihu J. M. Greera „The Long Descent“ chystá v češtině vydavatelství Vodnář.

v "co by kdyby" světě mohly být zatraceně potřeba." (Zdroj: osobní korespondence, 2012)

IV. Pohané a návykové látky

S pohanstvím lze do určité míry spojit i šamanismus, který občas používá drogy k dosažení změněného stavu vědomí. K popularizaci halucinogenů přispěly krom jiného kniha Michaela Harnera *Halucinogeny a šamanismus* (1973)³³ a čarodějnická sága Carlose Castanedy³⁴, které začaly vycházet rovněž v sedmdesátých letech. V našich podmínkách se problematikou dosažení jiných stavů vědomí zabýval prof. S. Grof, který od r. 1967 působil v Marylandu v USA, kde také publikoval knihu *Psychoterapie prostřednictvím LSD* (LSD Psychotherapy, 1980). U nás se tato literatura stala dostupnou v devadesátých letech, a záhy poté si tento směr začal nacházet své následovníky – z nichž v rámci prolínání subkultur někteří jedinci pochopitelně jeví příklon k pohanství, jakožto k alternativě.

V rámci České pohanské scény nedochází k veřejnému užívání halucinogenů nebo jiných drog, ani k jejich adoraci, dokonce skupiny, kterým jde především o řádnou prezentaci pohanství jakožto vážně míněného náboženství, se ostře vyhrazují proti užívání drog, a to zejména těch typů, co jsou považovány za „tvrdé“. Panuje rovněž přesvědčení, že alternativních stavů mysli lze dosáhnout i jinými metodami – např. meditací, rituálem nebo posedlostí.

V pohanské subkultuře, jako ostatně u všech typů náboženství, lze nalézt jedince, kteří v minulosti bojovali s některým druhem závislosti na návykových látkách, jenže se to s ohledem na nedlouhé trvání pohanství v ČR zpravidla odehrálo dříve, než se ke komunitě přidali. Muž (46 let) uvádí, že byl jedním z prvních vaříčů pervitinu v Praze, byl těžce závislý a skončil tak hluboko, že dokonce spával i u popelnic. Jako dítě předtím zažíval opakované problémy s hyperaktivitou, kvůli které byl údajně také

³³ Česky: Harner, Michael, *Cesta šamana : jak probudit svůj vnitřní potenciál*. Praha, DharmaGaia, 2010, ISBN: 978-80-86685-81-6.

³⁴ Castanedovy knihy česky vycházely od druhé poloviny devadesátých let u Volvox Globatoru.

i krátce hospitalizován, míval často živé lucidní sny. Pervitin mu zpočátku pomáhal v sebekontrolě, následně si vytvořil silný návyk, kterého se pak obtížně zbavoval. Dle jeho slov mu pomohla skupiny žen, které praktikovaly bylinné očistné postupy. Následkem čehož se začal zajímat o čarodějnictví, divinace a pohanství, u kterých již zůstal.

V rámci pohanských rituálů, a to i otevřených, které jsou přístupné pro veřejnost, dochází často k užívání alkoholu. Ten je považován za látku, jež je s vývojem evropské spirituality neodmyslitelně spjata. Tím pádem se v našich podmínkách jedná zejména o medovinu a pivo, někdy i víno, které je podáváno zejména při wiccanských rituálech. Samozřejmě výběr alkoholického nápoje záleží na míře eklektického přístupu, v rámci něhož je „povoleno“ všechno, co je pro danou situaci vhodné.

Pivo bývá velice často používáno jako obětina, tudíž končí vylito kolem oltáře či na jiném k tomu určeném místě v prostorách obřadiště a tímto způsobem je nabídnuto bohům. Naopak medovina bývá společně konzumována jak v rámci slovanských, tak i germánských a druidských obřadů. Ne všichni však konzumují alkohol anebo jej mohou konzumovat. Eurik uvádí, že pro tento případ dětem a lidem, kteří nemohou pít alkohol, bývá v rámci ADF nabízen druhý pohárek, který koluje s čistou vodou. Osobně jsem se účastnila samhainového rituálu v rámci tradice ADF, kde byly podávány jak nealkoholický džus, tak i medovina. Domnívám se, že by mělo být vždy dobře vysvětleno, v kterém pohárku je který nápoj, nebo by voda měla být podávána v průzračné skleničce, kde může být jasně rozpoznána, aby nedošlo k omylu. Co se týče medoviny, lze vytvořit pro slavnostní příležitost i její nealkoholickou variantu, poněvadž jak to hodnotí Wiccan a druid Isaac Bonewits, medovina je v zásadě voda s medem (Bonewits, 2003).

V. Gender, pohanské chápání ženských a mužských mystérií

V rámci celé společnosti ani pohanství nestojí stranou ohledně generového diskursu, který z principu postrádá jednoduchá a absolutně „spravedlivá“ řešení. Vzhledem k tomu, že veškerá tzv. velká náboženství jsou striktně patriarchální, na moderním pohanství se odrazila především skutečnost, že zaznamenalo svůj revival v době, kdy

docházelo k mnoha diskusím ohledně ženských práv a rovněž probíhalo hnutí za emancipaci žen. L. Morganová uvádí, že přijetí ženství jakožto božství může mít obrovský vliv na ženskou psychiku (Morgan in Harvey, Hardman, 1996).

Tradiční pohanské pantheony jako např. slovanský, keltský nebo germánský bývají rozděleny na mužské bohy a ženské bohyně, přičemž v čele pantheonu stojí zpravidla mužský bůh. Nově vzniklé pohanství, jako např. Wicca, je založeno na rovnoprávném dualismu obou dvou polarit, čímž se samozřejmě stalo atraktivním pro řadu mladých žen hledajících své spirituální vzory, což také dokládají výzkumy Bergerové a kol., dle kterých tvoří v současné době v severoamerické Wicce nadpoloviční většinu ženy (Berger in Pizza, Lewis, 2009). Velký úspěch na tomto poli zaznamenala také dobrodružná literatura, poskytující identifikační vzory, např. třídílná avalonská sága britské spisovatelky fantasy literatury Marion Zimmer Bradleyové, která převyprávěla legendu o Králi Artušovi z ženského pohledu, přičemž děj posunují dopředu především ženské postavy, které jsou také vůdčími osobnostmi, přičemž veškeré vnější okolnosti jsou jenom odvozeny od jejich spirituálních nebo mocenských strategií.

Ačkoliv co se Wiccy týče se často hovoří o rovnovážné dualitě obou dvou pohlaví, přetrvává také rozšířený názor, že ve Wicce je implicitně zakořeněna nadřazenost ženského principu Bohyně, která je v této dualitě svým způsobem důležitější, jakožto princip Matky, Přírody nebo Země (viz také teorie Gaia). Navíc existuje polyteologický výklad, že se nejedná ani tak o partnera Bohyně, ale o jejího syna, tudíž bytost odvozenou a jí samotné podřízenou (York in Pizza, Lewis, 2009), což samozřejmě vyvolalo reakci odporu stran zejména mužských přívrženců patriarchálního pohanství a modelu „Krále/Válečníka“, kteří pocítují tuto skutečnost jako napadení vlastních hodnot, pokus o nadvládu žen, feminizaci mužů a import cizích či umělých náboženských forem. Jedná se převážně o stoupence některých skupin Slovanství a Ásatrú, poněvadž božský kmen Ásů představují především válečné a řemeslné kultury. Texaský profesor germanistiky aktivní také na poli pohanství a okultismu, S. Flowers aka Edred Thorsson (později publikující pouze pod pseudonymem Edred), k tomuto tématu vyjadřuje názor, že podstatou Wiccy jsou vlastně lidové kultury plodnosti, které severská víra zná jako Vanatrú, tj. kult lidových rurálních božstev z rodu Vanů

(zejména božského páru Freye a Freyi), což je vedlejší rodinná větev paralelní k vládnoucím Ásům. Tudiž přináší rovnítko, dle kterého se Wicca natolik podobá Vanatrú, že k ní není problém takto přistupovat (Edred, 1999). Toto vysvětlení je pochopitelně přijatelné stran stoupců Severských náboženství a vytváří smířlivější atmosféru, méně už pak je tento náhled přijatelný z pohledu většiny Wiccanů.

V rámci pohanství (zejména Wiccy) občas také probíhají rodová mystéria, která se dělí na ženská a mužská. Tato mystéria, předkládající stereotypy rodových rolí, jsou většinou obsahově společná s toutéž činností v hnutích osobnostního rozvoje nebo New Age, přičemž ženská jsou založena převážně na roli ženy jakožto Panny (dívky), Matky a Stařeny (tři fáze Měsíce a Bohyně). K této triádě bývá v poslední době řazena také Matriarcha:

„Částečně i v reakci na neustále se prodlužující aktivní věk žen, autorky Elizabeth Davis a Carol Leonard představily čtvrtý archetyp, Matriarcha, takže to je Panna-Matka-Matriarcha-Stařena, též zvané Nevinnost-Péče-Moc-Moudrost.“ (Zdroj: Fórum Bohyně.net, Dínen, 2009)³⁵

Rovněž oblíbené jsou různé ženské role dle antických bohů, např. Héra, Deméter, Athéna, Hestia, Gaia atd.

Mužské role, kategorizované zejména na knihách Richarda Rohra (Adamův návrat: mužská iniciace, Cesta divokého muže: úvahy o mužské spiritualitě) a Roberta Blyho (Železný Jan), popisují role muže jakožto Krále, Milence, Bojovníka, Kněze/Magika atd. Zatímco prve uvedená ženská mystéria zobrazují proces stárnutí, který je, pokud odstraníme čistě ženská biologická specifika, společný každému jedinci – např. K. G. Jung přirovnával fáze lidského života ke čtyřem ročním obdobím - mužská mystéria se zaměřují na méně realistické³⁶ a sociálně zpravidla vysoce hodnocené role. Proto si často vyžadují další více zpřítomňující výklady, které by objasnily, jak by se např. zachoval Král nebo Bojovník u regálu s jogurty v supermarketu (Jára, 2012).³⁷ Jakožto extrémní polohy archetypu sebou tyto role zároveň nesou i své stíny – např. Král versus Žebrák, Milenec versus Pedofil apod.

³⁵On-line dostupné na: <http://forum.bohyne.net/viewtopic.php?f=21&t=602>

³⁶ I když tímto směrem se vydává archetyp již zmíněné Matriarchy, nebo je také přítomen v rovněž již zmiňovaných antických bohyních.

³⁷On-line dostupné na: <http://psychologie.cz/muzske-archetypy-v-supermarketu/>

V České republice se ženskými mystériemi zabývá z pohanských organizací společnost Bohyně, mužská mystéria se občas odehrávají také tam, a/nebo na základě vzájemné domluvy několika pohanských mužů.

Někdy je v souvislosti s pohanstvím také řešena otázka transgenderu, tedy jedinců, kteří se cítí být jiného pohlaví, než se kterým se biologicky narodili. S tímto zaměřením také proběhl v České republice workshop amerického spisovatele a pohana Ravena Kaldery, který se narodil jako žena, ale nechal se v souladu se svým generovým přesvědčením chirurgicky změnit na muže.

VI. Pohané a jiná sexualita

Pod pseudonymem Darken je v pohanské komunitě znám t.č. sedmadvacetiletý mladík, který si na sebe vydělává jako živnostník v oblasti IT a žije sám v pronajatém bytě v Brně. Ačkoliv se svými rodiči udržuje pravidelné styky, odstěhoval se od nich krátce po dovršení plnoletosti do Prahy, čemuž předcházelo krom nalezení netradiční pohanské spirituality také pátrání po vlastní sexuální identitě.

V průběhu studia na střední škole si byl už naprosto jistý, že jeho sexuální zájem není zaměřen na dívky, jak se od něj na malém městě automaticky očekávalo. Nenavazoval s nimi milostné vztahy a k úplnému prolomení tabu mezi jeho vrstevníky přispěl spolužaččin dotaz, položený v lehkém tónu, jestli náhodou není „teplej“. Využil situace a zcela vážně jí na to odvětil, že „ano, to je“. Daná informace se přirozeně roznesla brzy i po celé škole a tímto způsobem také proběhl jeho *coming out* mezi vrstevníky, následován brzy *coming outem* v rámci blízké rodiny, kde už Darken zaujal aktivnější roli a situaci nastínil rodičům z vlastní iniciativy.

V tomto otevřeném přístupu má tendence pokračovat i nadále, dokonce si zvolil variantu být v tomto textu uveden pod svým pseudonymem, v pohanském prostředí známým, poněvadž zcela pragmaticky soudí, že v aktivní pohanské komunitě by lidé stejně brzy odhalili, o kom je řeč.

Ohledně *coming outu* Darken dále uvádí, že jeho rodina přijala zprávu o jeho orientaci poměrně klidně, ovšem až do okamžiku, kdy se objevil potenciální partner. Poněvadž napětí v rodině a ve škole narůstalo, Darken se okamžitě po dosažení

plnoletosti osamostatnil a odstěhoval se z domu, aniž by dokončil školu. Neukončené středoškolské vzdělání je také jediný aspekt, který ho dle jeho slov mrzí, poněvadž jej to limituje v dalším studiu – měl by zájem studovat germanistiku. Proto také jeden z jeho plánů zahrnuje doplnit si vzdělání, jak jen mu to budou jeho pracovní okolnosti umožňovat, nicméně na druhé straně, jeho pracovní uplatnění a život na tomto kroku příliš nezávisí.

V intimní oblasti za sebou má několik vztahů, včetně jednoho hluboce citově angažovaného a dlouhodobého, který skončil vzájemným rozchodem kvůli déle trvajícím povahovým nesouladům.

Vedle této stránky se také Darken považuje za severského pohana a jeho patronem je Loki³⁸. Uvádí, že jej už od dětství přitahovala mytologie. Zprvu to byla nejdostupnější antická, později, když objevil vyprávění o severských bozích, podle svých slov jako by se v těchto příbězích našel. Později si na Internetu začal vyhledávat další informace, podle kterých by mohl praktikovat svou víru. Díky tomu se brzy zkontaktoval s jinými jedinci, vyznávajícími v České republice severské, respektive germánské náboženství, což mimo v té době představovali *Ásatrú* (náboženský směr) a *Heathen Hearts From Boiohaemum* (lokální občanské sdružení, fungující na bázi samosprávných klanů). Účastnil se i několika rekonstruovaných společných obřadů, blótů³⁹, a rovněž také i přípitku zvaného *sumbel*⁴⁰, během něhož obvykle koluje roh naplněný medovinou a každý z účastníků připíjí svým bohům, nahlas se zavazuje sliby a provolává veřejně slova přípitku, zaměřená na důležitá témata. Jedná se tedy o jakýsi příměr ke kmenové radě nebo ke společné kolektivní modlitbě, spojené s obětováním prostřednictvím úlitby. Jeden z takovýchto večerů měl však pro Darkena nečekané vyústění, zapříčiněné jeho odlišnou sexuální orientací. Popisuje to takto:

³⁸ Loki představuje severského boha, který je také z poloviny obr. Pro některé je archetypem trickstera, a také tím, kdo povede síly chaosu proti rodu majoritních božstev Ásů a zapříčiní zkázu světa, Galina Kraskowa však uvádí, že je také patronem změny, evoluce a nečekaných řešení (Kraskowa, Exploring the northern tradition). Je také jedním z hlavních bohů v pantheonu Rökkru, stínové severské tradice, která preferuje chthonická či démonizovaná božstva a entity namísto klasičtějších Ásů a Vanů.

³⁹ Jedná se o posvátnou oběť, kdy jsou božstvům, předkům a někdy i duchům místa nabízeny obětiny. Tyto rituály lze v modifikované podobě nalézt u různých skupin Ásatrů, přičemž pravděpodobně pocházejí od AFA S. McNallena. Kromě zajištění si přízně bohů nepostrádají také silný sociální aspekt.

⁴⁰ Posvátný přípitek, který v rámci tradičních Ásatrů řídí *gódhi* nebo *gydja* (kněz nebo kněžka), provádí se obvykle přípitek božstvům a úlitba zbylé medoviny předkům a duchům místa.

„Dorazil jsem v menší skupině lidí na místo hluboko v lesích, kde se obřad odehrával. Mělo zde dojít k setkání několika klanů, které normálně fungovaly jako samostatné uzavřené skupiny, a vzhledem k tomu, že jeden takový klan byl známý tím, že jeho členové byli také skinheadi, nechtěl jsem podrobnosti o své sexualitě zveřejňovat a řekl jsem o tom jenom jednomu člověku, kterého jsem považoval za kamaráda. Když byla ceremonie v plném proudu a padlo už několik prvních přípitků, dostal roh do rukou obrovský, dvoumetrový skinhead, který se jal připíjet na queerbashing, jak se vyjádřil. (Termín lze přeložit jako násilná likvidace homosexuálů.) Moje hrdost sváděla v ten okamžik souboj s pudem sebezáchovy, zatímco roh se ke mně blížil, přemýšlel jsem, že bych mohl noc přečkat někde v lese a k ránu se sám dostat domů. Ale nemusel jsem ani nic říkat, v davu se ozvaly hlasy, že jeden takový je mezi nimi. Pohledy se pozvolna začaly obracet směrem ke mně. Jelikož ale patřím k následovníkům kultu Lokiho (který je také známý svými verbálními schopnostmi, proradností a lstivostí), nějak se mi diplomaticky podařilo v rámci možností uklidnit situaci. K ránu mne onen skin poplácal po ramenu a řekl mi, že proti mně osobně nic nemá, a že kdyby mi chtěl někdo ublížit, mám se na něj obrátit. Což jsem samozřejmě neměl moc v úmyslu...“ (Zdroj: osobní rozhovor, 2011)

Zejména v rámci konzervativních a nacionálních hnutí se lze občas setkat s postoji a názory, které mají potřebu vymezovat se vůči homosexuálům, jež považují za úchylku proti přírodě a protichůdné zájmu zachování etnika/kmene – i když podle dochovaných dobových materiálů nebo pozdějších záznamů (Eddických písní) byla např. v germánských pohanských kmenech transgenderová problematika známa. I když Darkenova zkušenost neskončila fyzickou inzultací, přesto se jedná o subjektivně hodnocený stísnující prožitek, zvláště pak umocněný skutečností, že se odehrál nečekaně, ve skupině následovníků severských božstev a v okamžiku, který měl být zasvěcen odevzdání se společnému sdílení náboženského mystéria. Darken se proto rozhodl, že nemá jinou možnost než praktikovat severskou víru ryze svou vlastní individuální cestou.

Na otázku, zda si vybral záměrně jako paralelu za svého boha Lokiho, který byl mezi ostatními v Ásgardu trpěn spíše z milosti pro svůj smíšený původ, Darken

odpověděl, že právě tuto izolovanou vlastnost nepovažuje ve svém vztahu k bohu za převládající prvek, spíše byl fascinován Lokiho výřečností a schopností se ze všeho vykroutit, a zejména pak posouvat hranice a provokovat – v čemž spatřuje podobnost se svým osobním mýtem a předurčením. Dle jeho názoru je nutná integrace všech složek osobnosti, také duševní i spirituální identita, pozornost jedince by se neměla přehnaně upínat pouze na sexuální identitu. Není příznivcem pohanských hnutí, zastoupených zejména některými větvemi Wiccy, které se příliš soustředí na pohlavní funkce jedince, smyslem náboženství je podle něj vztah s bohem, který člověku pomáhá žít. Vzhledem k nízkému počtu pohanů v České republice příliš nedoufá, že by našel partnera mezi zdejšími pohany, i když by si to samozřejmě přál.

Ze zahraničních pohanských osobností, které se netají odlišnou sexualitou, lze jmenovat úspěšného amerického spisovatele, severského šamana, transgenderového aktivistu a kněze Ravena Kalderu, který se podle informací na jeho internetových stránkách narodil s převažujícími ženskými pohlavními rysy, dokonce porodil zdravou dceru, a poté si nechal operativně změnit pohlaví. Na základě dlouhodobé internetové korespondence s Darkenem, který je také bývalým koordinátorem Dávného obyčeje, vměstnal v květnu 2011 Raven Kaldera do svého programu v rámci svého evropského turné i krátkou návštěvu Prahy, během níž proběhlo několik přednášek s tematikou severského šamanismu i alternativní sexuality. I když byl zájem o Ravenovu osobu poměrně velký, návštěvnost přednášky byla z různých pohany diskutovaných příčin nižší, než se předpokládalo, nicméně samotný seminář byl účastníky hodnocen jako vydařený (Zdroj: P)O(F diskuse, Tasselhof).

VII. Pohanské svatby

Vzhledem k tomu, že pohané doposud nevytvořili na našem území církve dle zák. 3/2002 Sb. (zákon o církvích a náboženských společnostech), nikdo z nich nemá dle české legislativy právo oficiálně oddávat. Proto svatby dvou pohanů zpravidla probíhají ve dvou etapách: ta první z nich zahrnuje úřední obřad, který může proběhnout jak pouze v té nejzákladnější verzi za přítomnosti svědků, tak i za přítomnosti rodinných

příslušníků a přátel. V některém z dalších příhodných termínů pak proběhne druhý obřad, který celebrouje kněz, jehož v našich podmínkách představuje některá z význačnějších pohanských osobností současné scény – na tyto ceremonie jsou pak pozváni spřátelení pohané, přičemž rovněž mohou být pozváni i nepohanští členové rodiny.

R. Kaldera a T. Schwarzstein rozeznávají tři základní typy obřadů: 1) pro pohany, kterým nikdo nemusí vysvětlovat podrobnosti pohanské víry, 2) pro pohany, ostatní nepohanské přátele a přízeň, 3) tzv. „hardcore pohanské svatby“, na které se odehrávají události, jež nejsou určeny pro veřejnost (čímž autoři narážejí buďto na veřejnosti uzavřené kmeny, nebo na polyamorní svazky či na zpravidla sexuálně symbolizované typy obřadů).

Obřady pohanských svateb jsou populární například u členů Bratrstva vlků, kde zpravidla oddává Adrian. Podle jeho slov si vytvořili schéma vlastního obřadu sami, poté co se zajímali o to, jak pohanské svatby probíhají jinde.

Dotázaní pohané většinou tvrdí, že s těmito dvouetapovými obřady problém nemají. Co se týče obsahu pohanské svatby, i zde je nutné mít na paměti, že se jedná o rituál, který má symbolizovat spojení dvou lidí, což se skládá jak z části proslovů (zejména obřadníka), tak také z neverbální symbolické části. Snad nejznámějším symbolem bývá tzv. rituál vázání, kdy obřadník sváže ruce dvěma jedincům provázkem nebo stužkou, hned za touto symbolikou lze uvést např. pití novomanželů z jednoho poháru/rohu. Dále může být na památku nově vzniklého manželství např. vysazen strom a další úkony, zejména pak obětního rázu, které mají manželství zajistit dlouhé trvání a případně i plodnost, nebo obsahují symboliku vykupování (zpravidla nevěsty).

U jedinců z jiných subkultur, rovněž s alternativní formou spirituality se ještě těší jisté oblibě svatební obřad, celebrouvaný knězem nebo kněžkou z řad Náboženské obce českých unitářů, jejíž kněží jsou přístupní domluvě k alternativním svatbám, jejichž spiritualitu mohou pochopit jako projev Boha (tudíž patrně nikoliv satanistické svatby). Jejich nabídky využívají např. okultisté nebo buddhisté, kteří nejsou členy unitářů (Zdroj: Polák, osobní rozhovor, 2012).

3. 3 Smrt v pohanství a věci poslední (pohanské pohřebnictví)

Ústřední motiv slavného obrazu *Pohřeb Vikinga (Funeral of a Viking, 1893)* anglického symbolistického malíře Sira Franka Dickseeho (1853-1928) představuje pohřeb vikinského válečníka, jehož mrtvé tělo bylo jeho spolubojovníky uloženo na dřevěnou loď, která je následně zapálena a vyslána vstříc rozbouřeným vlnám. Toto mystérium, pohřeb na hořící lodi, se těší jistě veřejné oblibě, což také pomohla zpopularizovat i švédská viking-metalová skupina Bathory, která použila motiv Dickseeho obrazu jako obal ke svému albu *Hammerheart* (1990). Moderní hudba, film a literatura slouží ke globálnímu rozšiřování mýtů a vzorců, ze kterých se pak stávají modelové příklady, jakým je výše zmiňovaný pohřeb v hořící lodi. Krom toho je např. takovýto druh pohřbu exemplárním příkladem archaického pohanství, které se ve své podstatě rozchází se současnými obecně přijímanými kulturními zvyklostmi.

Jaký je však správný způsob pohřbu pro současného pohana? Americká čarodějnice a pohanka Starhawk společně s M. Machou Nightmare na toto téma uspořádaly pomáhající knihu, která si klade za úkol provést současné pohany tématem smrti, umírání a pohřebnictví - přinejmenším pak poslouží jako svépomocná příručka pro ty z nich, kteří se počítají mezi stoupence různých druhů Wiccy. Pohanská filosofie vychází v mnoha ohledech z přírody a spočívá tedy na představě neustálého zániku a obnovy, založeného na pozorování přírodních cyklů, které se pak promítají do Kola roku pohanských svátků. Tento přístup se autorky knihy pokoušejí aplikovat i na případy úmrtí vlastních blízkých. Příčinu toho, proč chtějí mít pohané své vlastní ceremonie a vlastní pohled na věci poslední dobře ilustruje v knize použitý citát Carol Christové:

„Nestačí jen odmítnout symboly systému, musíme je něčím nahradit. Když se nepodaří je něčím nahradit, bude mít mysl v obdobích stresu, zklamání a porážky tendenci sahat po známých strukturách.“(Starhawk, Nightmare, 2010, s. 29)

Názory na to, jak má být řádně pohřben pohan se v české pohanské obci různí podle míry, jaký význam jev dané komunitě přisuzován tradičním zvyklostem nebo intuitivně či kulturně odvozeným představám. Jedná se v zásadě o tyto možnosti:

1. Pohřeb žehem v krematoriu, není nutná speciální příprava zesnulého (civilní pohřeb).
2. Pohřeb žehem v krematoriu, je nutná speciální průprava zesnulého a rituální uvedení do zászvětí.
3. Pohřeb žehem mimo krematorium, na speciálních místech nebo na vybrané hranici dřeva.
4. Ojediněle nebeský pohřeb (bývá zvykem např. v horských oblastech a pojí se spíše k šamanistické tradici) nebo balzamování (např. kemetismus).
5. Pohřeb do země, mohylový pohřeb, pohřeb včetně osobních věcí.

Zastáncům eklektického kulturního přístupu zpravidla nevadí pohřeb žehem v krematoriu, skupina č.1 a 2. V rámci běžně dostupných služeb krematoria ⁴¹ je možno zvolit libovolnou variantu obřadu posledního rozloučení se zesnulými:

- církevní (s duchovním příslušné církve) nebo
- civilní (s řečníkem). V rámci civilního obřadu tak může promluvit kdokoliv, kdo byl pozůstalými k tomu určen.

Co se týče samotného pohřbu, nabízejí pohřební služby jak běžnou variantu pohřbu žehem, tak i dle místních obyčejů tradičnější alternativu vpravení do země. Čas a délka kremačního rozloučení mohou být zvoleny jednak dle standardů, ale také i zde je většinou dle nabídky možno vyjít vstříc přání pozůstalých.

Dle stávající situace by se u neregistrované církve, jak je v případě pohanství obvyklé, jednalo o civilního řečníka a pohanský obřad posledního rozloučení by tedy v komunitě eklekticky zaměřených pohanů mohl proběhnout formou vzpomínkové řeči, kterou by pronesl „neoficiální“ kněz či kněžka, což by mohlo být shledáno za důstojné rozloučení se s památkou zesnulého.

Proti tomu se však stojí názorově opačné spektrum pohanské scény, sdružující stoupence „tradičního pohanského pohřbu“, např. spálením na hranici dřevěných polen a speciální rituální průpravou do zászvětí. V zahraničí jsou i v současné době provozována nově otevřená pohanská pohřebiště, rovněž je možné se i setkat

⁴¹ Děleno dle místní samosprávy, např. pro Brno je spádovou organizací PHSmB, a.s., <http://www.pohrby.cz/sluzby>

s náhrobními kameny, do kterých jsou vytesány např. runy nebo pentagram.⁴² Mnohé pohanské přístupy také obsahují „kult mrtvých“ nebo také „kult předků“ – což zahrnuje většinou variantu pohřbívání do země (v historii např. mohylové pohřby)

Samhainový Věstník Pohanské federace č. 9 uveřejnil již v roce 2008 přehledný právní rozbor s názvem **Pohanské pohřby ve světle stávající právní úpravy** (autorkou článku je právnička, figurující pod pseudonymem EI), který vychází ze základního pramene českého pohřebnictví (zákon č. 256/2001 Sb.), jímž je zákon o pohřebnictví a několik dalších zákonů, zejména vyhláška č. 19/1988 Sb., o postupu při úmrtí a pohřebnictví (u které autorka na základě dalších právních materiálů zpochybňuje zákonné zmocnění, poněvadž toto zmocnění nevychází ze zákona o pohřebnictví), zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, zákon č. 285/2002 Sb., transplantační zákon a zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví (EI, Věstník PFI 2008/9).

Zákon o pohřebnictví definuje dva pojmy spojené s pohřby, pozůstatky, jimiž se myslí celé tělo zesnulého, a ostatky, jimiž jsou označovány pohřbené části lidských těl (má své použití zejména v případech exhumací nebo např. ovlivňuje způsob zacházení s ostatky během archeologických výzkumů).

Autorka článku ve Věstníku PFI dále rozebírá zákon o pohřebnictví a uvádí, že české právo neumožňuje uložit lidské pozůstatky jinými způsoby než do hrobu, hrobky na veřejném nebo neveřejném pohřebišti, nebo zpopelněním v krematoriu (dle §2 písm. c) zákona o pohřebnictví). Jakýkoliv jiný způsob může být považován za přestupek a sankcionován pokutou 50.000,-Kč (EI, 2008).

Tato informace vešla mezi pohany natolik ve známost, že se v diskuzích začaly objevovat názory jednotlivců, že pokud je jim jejich souvěrec drahý, měli by být schopni nést toto finanční břemeno pokuty, ačkoliv autorka v poznámce pod čarou vysvětluje:

⁴²On line dostupné na: <http://www.facebook.com/CircleCemetery>, <http://www.circlesanctuary.org/cemetery/news.html>, <http://paganwiccan.about.com/b/2008/12/20/official-pagan-cemetery-opens-in-denmark.htm>

„Výše uvedené nelze vykládat tak, že předmětná sankce je jediná, kterou bude možno v případě neoprávněného jednání uložit. Naopak, naplní-li neoprávněné jednání spočívající v nezákonném způsobu pohřbívání skutkovou podstatu některého z dalších deliktů na poli státní správy či případně trestného činu, vedle uvedené sankce bude moci příslušný státní orgán uložit i sankce další.“ (El, 2008, s. 44)

Kromě zákona o pohřebnictví ještě v oblasti soukromého práva přicházejí v úvahu Občanský zákoník § 15 a 16, zatímco ve veřejnoprávní sféře z hlediska trestního zákoníku je třeba posuzovat míru společenské škodlivosti a nebezpečnosti.

Z dalších závěrů pohanského pohřebnictví vyplývá, že subjektem sjednávajícím pohřeb může být kdokoliv a právo neupřednostňuje pozůstalé před organizacemi (El, 2008), což samozřejmě nahrává organizaci, která by vyjednávala pohřby pro pohany.

Jakkoliv článek ve Věstníku PFI v mnohém předešel svou dobu a přehledně nastínil právní úpravu, čímž také připravil půdu následovníkům, debaty v této věci v rámci pohanské společnosti neustaly a pravidelně se odehrávají v rámci diskusí na internetových fórech, nebo i během setkání a debat tváří v tvář.

V podobném duchu vyjádřili své názory v průběhu diskuse na stránkách POF stoupenci Rodné víry a Vlčí smečky (Brothrus Wulfe), kteří pochopitelně hovořili sami za sebe a nikoliv oficiálně za svá společenství.

Pro lepší pochopení úhlu pohledu členů Vlčí smečky je třeba zdůraznit, že její členové žijí v úzkém svazku se svými psy – přičemž minimálně do prostor krematoria a míst posledního odpočinku je přístup zvířectvu striktně zakázán, takže už touto podmínkou neodpovídá etice, světonázoru a potřebám tohoto kultu.

Na téma pohřebnictví také proběhla na stránkách POF živá diskuse, kde se vyhranili zastánci pohanských pohřbů vůči odpůrcům: těmto pohřbům žehem na hranici z kvalitních polen byla mimo jiné také vytýkána značná spotřeba dřeva, což neodpovídá ekologickému přístupu, kteří sdílejí různí pro-ekologicky orientovaní pohané.

Také čtvrtletník České pohanské společnosti (ČPS) Kolovrat se ve svém prvním betainovém čísle věnoval tomuto tématu v rámci článku rozhovor s podtitulkem: *Pohanské pohřebnictví, smrt a Země předků*, kde souhrnně předkládá situaci a rozhovory kolem tematiky pohanských pohřbů:

„Téma smrti začalo být v pohanské komunitě intenzivně diskutované na přelomu roku 2011 a 2012. Diskuze vyústila v sérii setkání pohanů různých tradic, byť zdaleka ne ze všech, které jsou na našem území viditelně přítomné.“ (Kolovrat 2012/1, s. 8).

Z aktivistů, kteří se postavili za vznik Pohřebního společenství lze jmenovat Adriana Dragonariho (Brothrus Wulfé) a autora, slavistu a vysokoškolského pedagoga italského původu Giuseppe Maiella, který je v pohanské subkultuře známý pod svým pohanským jménem Dervan. Vzniklá organizace byla nazvána *Země předků*.

Existence pohanského církevního hřbitova byla posouzena v našich podmínkách jako nerealistická. Pohřební společenství má tedy zajišťovat dvě základní funkce:

- má se stát subjektem, který by byl schopen shromáždit potřebnou legislativu a fungovat jako oficiální orgán, který komunikuje s veřejnými poskytovateli pohřebních služeb a zavedenými pohřebními ústavami
- jeho druhým úkolem je osvojit si liturgické a přípravné techniky, pomocí nichž by zemřelého provázeli do zásvětí. Tyto služby nazvali členové společnosti zjednodušeně „pohřeb na klíč“ (tamtéž).

4 Problémy pohanských skupin a organizací

Předcházející kapitoly se věnovaly životu pohana – jedince. Vzhledem k tomu, že se současní pohané prezentují na veřejnosti jakožto náboženská skupina, hájící vlastní životní styl a vlastní zájmy, dochází, a v kontextu se zahraničním vývojem pravděpodobně ještě bude docházet k jevům, které můžeme nazvat „konflikty pohanských skupin“. Tyto problémy mohou vznikat ve vztahu k okolí, ale i také ve vzájemných vztazích jedné pohanské skupiny ke skupině druhé.

Anna Marie „Noira“ Dostálová, která se delší dobu věnuje průzkumu české pohanské scény je toho názoru, že obecně vzato se z hlediska pohanů situace v České republice zvolna obrací k lepšímu. Jelikož se zajímá o pohanství od svých patnácti let, představovalo podle ní ještě před několika lety problém, aby čeští pohané na veřejnosti působili jako dospělá nábožensky orientovaná skupina, byli bráni vážně a nebyli zaměňováni s fanoušky žánru fantasy nebo se skupinami *Living history*. I když samozřejmě nepopírá, že právě tyto atributy pomáhají činit pohanství pro veřejnost i média atraktivní. Postupné stárnutí pohanské obce podle ní řeší mnohé další problémy, dřív např. podle ní bylo zcela nemyslitelné, aby se některých pohanských akcí účastnily děti. V dnešní době není problém, aby byly společné ceremonie koncipovány tak, že děti mohou být přítomny (Zdroj: Dostálová, osobní rozhovor, 2012).

K nejčastějším konkrétním problémům, které shodně uvádí více praktikujících pohanů, patří výběr vhodného místa ke skupinové praxi. K otevřeným rituálům bývají vybírány přírodní areály poblíž velkých měst, přičemž další kritérium tvoří dostupnost, nejlépe pak v dosahu sítí MHD. Vzhledem k postupné proměně životního stylu městské populace jsou však právě taková místa častým cílem volnočasových aktivit, a to zejména o víkendech. Pohané se tak mohou setkávat s překvapivými pohledy kolemjdoucích, poněvadž skupina ceremoniálně oblečených lidí v našich končinách pochopitelně budí pozornost. Někteří občas mohou utrousit nějakou nevíтанou poznámku o „sektách a satanistech“ – jak jsem mohla sama pozorovat při své účasti na otevřeném rituálu v Praze v údolí Šárky - nicméně dosud v tomto ohledu nebyly zaznamenány větší konflikty s veřejností.

Samozřejmě existují i problémy abstraktních rysů – do jaké míry lze rekonstruovat nějakou historickou tradici, která byla přerušena, či zda je možné uctívat staré bohy bez dobové kultury a hodnotových žebříčků, které zastávali pohanští předkové ve svém denním životě.

V dalších kapitolách se pozastavíme nad několika specifickými problémy a situacemi – tyto kapitoly jsou zaměřeny jak na problémy pohanů s vnějším okolím, tak na vnitřní problémy pohanských organizací.

4.1 Pohané a extrémní jevy

Jak už bylo několikrát řečeno, pohanství se od jiných nových náboženských skupin odlišuje prakticky neexistující misijní činností, jistou mírou polyteistické tolerance a otevřeností vůči nepohanským náboženským skupinám. Výraznou výjimku z toho tvoří křesťanství (a někdy i další velká náboženství), vůči němuž část pohanů chová sníženou toleranci nebo dokonce i jistou nevraživost, založenou na historických záznamech, podle nichž křesťanští misionáři potlačovali násilím projevy pohanských věr a zasloužili se tak o vymizení etnických pohanských kultů v Evropě a na Britských ostrovech. Podle Z. Vojtíška se nemusí jednat o nevraživost vůči křesťanství samotnému, ale spíše o odpor vůči církvi a jejím postupům (Vojtíšek, 2008). Výjimku tvoří některé jedinci např. druidského vyznání, které právě v křesťanství nalézají pozůstatky své nauky (Carr-Gomm, 2008), u nás srov. např. OBOD.

Na pohanství také nelze plně vztáhnout přístupy antikultovních hnutí vůči novým sektám a kultům, o kterých mluví jak Z. Vojtíšek, tak Lužný, zejména kvůli praktikám vymývání mozků jejich členů a manipulaci s nimi (Vojtíšek, 2007, Lužný, 1997). Pohané nemají ve zvyku následovat guruy, mistry nebo konkrétní náboženské knihy (Greenwood in Harvey, Hardman, 1996). Od šedesátých let také nikde na světě nebyla zaznamenána žádná pohanská skupina, která by chtěla spáchat hromadnou sebevraždu nebo vyvíjela na své členy nátlak a praktikovala tzv. „vymývání mozků“. I když podle severských mýtů jednou skončí svět zánikem země i bohů, apokalyptická atmosféra zúčtování a definitivního konce je většině pohanů cizí, v kontrastu se silně zakořeněným mýtem obnovy, kdy je staré nahrazováno novým a jedná se tak

o přirozený řád světa, kterého se není třeba obávat. Toto myšlení je také posilováno pohanským kolem roku a smyslem hlavních pohanských svátků.

V české společnosti sice existují pohané, kteří v rámci svého náboženství vedou bohatý sociální život a stýkají se často s ostatními pohany v urbanistických oblastech s velkou koncentrací pohanských skupin, navštěvují tak v některých obdobích spirituální a pohanské akce téměř každý víkend, čímž tráví značnou část svého volného času, většinou ale nemají tendence k sociální izolaci, omezení kontaktu s jinověrci a ke komunitnímu životu v uzavřených pospolitostech, což ani jejich různorodost a rozmanitý výběr civilních povolání to nepodporuje. Extrémní jevy, spojované s pohanstvím, mají tedy ryze specifický charakter, což bude rozebíráno v následujících kapitolách.

I. Pohané a symbolika

Část stoupců germánských směrů pohanství a některé keltské a slovanské skupiny považují symboly, které majoritní společnost vnímá jako primárně extrémistické, za své pohanské dědictví a odmítají se vzdát jejich používání. Především se to týká svastiky, pak symbolu zvaného Černé slunce a dokonce i některých runových písmen, řadí se k nim ale také i triskele, Thórovo kladivo a keltský kříž (Mareš, 2006). Tytéž symboly však používají skupiny, které definuje M. Mareš jako ultrapravicové, a které jsou také nositeli extrémistických myšlenek. V ČR se jedná ojedinele i o skupiny s propracovanějšími politickými koncepcemi, většina těchto skupin však není tak konzistentních (Mareš, 2003). Kvůli činnosti těchto skupin, které prostřednictvím výše zmíněné symboliky vyjadřovaly sympatie s historickou ultrapravicí nebo případně otevřeně propagovaly rasismus či militantní násilí se tyto symboly zapsaly do podvědomí jako spojené s extremismem. Co je však definováno jako extremismus?

*„Pojmem **extremismus** jsou označovány vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definovány v českém ústavním pořádku. Mezi tyto principy patří:*

- *úcta k právům a svobodám člověka a občana (čl. 1 Ústavy),*
- *svrchovaný, jednotný a demokratický právní stát (čl. 1 Ústavy),*
- *nezměnitelnost podstatných náležitostí demokratického právního státu (čl. 9 odst. 2 Ústavy),*
- *svrchovanost lidu (čl. 2 Ústavy),*
- *volná soutěž politických stran respektujících základní demokratické principy a odmítajících násilí jako prostředek k prosazování svých zájmů (čl. 5 Ústavy),*
- *ochrana menšin při rozhodování většiny (čl. 6 Ústavy),*
- *svoboda a rovnost lidí v důstojnosti a právech, nezadatelnost, nezcizitelnost, nepromlčitelnost a nezrušitelnost základních práv a svobod bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národního a sociálního původu, příslušnosti k národnosti nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení (čl. 1, čl. 3 Listiny základních práv a svobod).“*

(Odbor bezpečnostní politiky, 2010)⁴³

Trestní zákoník (zák. č.40/2009 Sb. ve znění pozd. předpisů) zná také pojmy jako hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob, který se nachází v ustanovení § 355 a především ustanovení § 356, kde je upraveno podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod:

„(1) Kdo veřejně podněcuje k nenávisti k některému národu, rase, etnické skupině, náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo k omezování práv a svobod jejich příslušníků, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.“

(Zák. č. 40/2009 Sb.)

M. Mareš ve své publikaci z roku 2006 varuje policisty před zjednodušeným výkladem, aby nepřistupovali k jím ilustrovaným příkladům jako k jakýmsi „zakázaným symbolům“ (Mareš, 2006). Jak bylo také výše uvedenou legislativou nastíněno, nic takového Český právní řád nezná a pokud se jedná o konkrétní symboly, **je třeba jejich spojitost s trestnou činností nebo s extremismem prokázat.**

⁴³ Dostupné on-line na: <http://www.mvcr.cz/clanek/co-je-extremismus.aspx>

Jakkoliv značná část českých pohanů tyto symboly nepoužívá a ani nemá tu potřebu, někteří i jejich užití ve vlastních řadách odsuzují a v rámci obecného odlišení se od extremistů ostatním používání svastik upírají:

„...cožpak máme vytvořit neonacistům alibi, aby se mohli shromažďovat pod jejich vlastními vlajkami?“ (Zdroj: P)O(F, Diskuse o svastice, muž, 24 let).

Zpravidla je podobnými argumenty míněno, že pokud budou pohané používat symboly zneužívané neonacisty, budou jim tak vytvářet alibi v tom smyslu, že nic nebrání neonacistům veřejně se prohlašovat za pohany. Podobně se později vyjádřil i přední český pohan Jakub „Zahrada“ Achrer:

„V minulosti byla pohanská symbolika, runy a mýty už jednou politickými extremisty zneužity, díky čemuž dnes nelze normálně jako symbol používat třeba svastiku - pokud chceme tyhle symboly definitivně očistit, nemůžeme si dovolit, aby se pro extremistickou politickou agendu zneužívaly ani dnes.“ (Zdroj: P)O(F, 2012)

Pohané odlišného názoru trvají na tom, že veřejné používání některých sporných symbolů pohanskými věřícími by mělo být zahrnuto v zákoně dodatkem jako výjimka, neboť *„nelze trestat symbol z dějinného selhání politických vůdců“ (Zdroj: tamtéž, muž 34 let, muž, 40 let).*

Americký autor a pohan germánského vyznání, Stephan Grundy, známější pod literárním pseudonymem Kveldúf Gundarsson, k tomu říká:

„I když byla svastika v minulosti posvátným symbolem, a mnozí cítí, že jím stále ještě je, existují ještě moderní konotace, přes které je obtížné se přenést. Napříč posvátnému obsahu, který do tohoto symbolu naši předkové vložili, Troth⁴⁴ důrazně doporučuje, aby nebyl užíván na veřejnosti, abychom tak předešli nežádané pozornosti ze strany těch, kteří jsou obeznámeni pouze s jeho moderním použitím a díky tomu by mohli špatně pochopit naše principy.“ (Gundarsson, 2010, s. 42)

⁴⁴Mezinárodní organizace, praktikující severské pohanské směry. On-line na: <http://www.thetroth.org/index.php>

Další zkušenosti se zakládají na vypozerované skutečnosti, že pokud je jeden symbol neonacistickým hnutím zakázán, adaptuje se jiný, méně známější. Jako příklad je uváděn symbol severského pohanství zvaný *Thórovo kladivo*, které v současné době občas zdobí hrud' stoupců bílého separatismu bez toho, aby byl tento symbol vnímán v jeho náboženské kvalitě (Zdroj: P)O(F, muž, 24 let).

I když požadavky pohanů za zvýšení tolerance české společnosti vůči používání těchto symbolů v pohanském či uměleckém kontextu mohou působit na první pohled poměrně radikálně, s jejich rostoucí aktuálností se společnost bude muset vyrovnat s diskurzem historického kontextu, který může být mylný nebo postavený na neúplných základech.

Jistý stoupenec zobrazování sakrálních pohanských symbolů (muž, 40 let) za tímto účelem sbírá údaje z historických studií a veřejně přístupných muzejních exponátů, k tomu uvádí krátký výčet ukázkových nálezů:

- *nálezy v hrobě keltské kněžky v Libenicích, 4.-3. století př. n. l., kde byl objeven prsten zdobený svastikami,*
- *nález hliněného střepu se svastikou z obce Určice, 5.-4. století před. n. l., který je uložen v muzeu v Prostějově,*
- *nálezy bronzových nádob zdobených svastikami, pocházejí především z oppida Stradonice. (Zdroj: osobní korespondence, 2011)*

V tomto duchu byla také roku 2011 vydána publikace *Svastika a její historie v Čechách*⁴⁵, která shromažďuje případy užití symbolu v České republice. Svastika je součástí archeologických nálezů z doby římské, tyto značky byly nalezeny na keramice slovanských hradišť v teplickém okrese, v Ústí n. Labem, ve Znojmě, na bronzovém plíšku z Býčí skály, lze se s ní setkat na památkách z doby halštatské i na středověkých nálezech. Dokonce i mnohá ozdobná kování na dveřích a plotech mají tvar svastiky, i v lidové kultuře lze objevit svastikové tance, výšivky, nebo je pečeno solární pečivo, které má tento tvar (Fiksa, 2011). Ačkoliv by bylo možno pokračovat s výčtem dalších

⁴⁵ Na obálce je jméno autora uvedeno jako Fiksa, Radek, v tiráži Ing. Radomír Fiksa. K této knize se pojí také zajímavá skutečnost, že pohanský badatel v oblasti archeologie Germánů a Slovanů, Jan Fibiger, tvrdí, že některé fotografie, na které R. Fiksa uplatňuje autorské právo, jsou pořízené jím a převzaty z internetového webu Slavonie (Internet, stránky Bratrství).

archeologických nálezů po celé Evropě, z hlediska sociální pedagogiky je pozoruhodnější diskurz, před který je společnost postavena.

Pohanský badatel upozorňuje např. na vynechávání symbolu svastiky v některých historických knihách, které se projevuje tak, že např. do řady slunečních symbolů a symbolů plodnosti není svastika zařazena či překreslena, takže jsou zobrazovány pouze symboly neproblematické, jako spirála nebo rovnoramenný kříž (Zdroj: osobní korespondence, 2011).

Pokud na tento diskurz budeme nahlížet Foucaultovou optikou, je jasné, že pouhé zveřejnění pravdy neodstraní omyl, ale je potřeba nalézt nový způsob říkání pravdy. Každý soud je spojen s dobovým paradigmatem, platným v historickém údobí, ve kterém vznikl. V našem případě tedy těch několik let před válkou a během druhé světové války dokázalo zastínit tisíce let starou historii jak na našem geografickém území, tak i za jeho hranicemi.

Společenský přístup ke svastice jako k nacistickému symbolu, jeho zákaz a přehlížení jiných významů „...*artikuluje nejen to, co si myslíme a co jsme, ale i různé historické události.*“

„Vypracování kritické perspektivy vyžaduje pozornost a disciplínu, máme-li se skutečně osvobodit od řady iluzí a klamů, které jsou zavinění právě neschopností vidět, že jisté dědictví osvícenství nás učinilo náchylné k omylům... Zkoumání dnešního uspořádání mocenských vztahů zahrnuje kognitivní, etické i politické úvahy, neboť se snaží odhalit důsledky, které mají diskurzy a praktiky na utváření našeho vědomí sebe sama.“

(Foucault in Bertens, Natoli a kol., 2005, s.130-131).

II. Vztah neonacistických a skinheadských hnutí k etnickým náboženstvím

V předcházející kapitole jsme se věnovali pohanské symbolice a jejímu vnímání v očích veřejnosti, která je naučena symboly automaticky propojovat s extremismem, aniž by se ve skutečnosti o nějaký sociálně patologický projev extrémismu vůbec

jednalo. Někteří aktivisté za práva pohanů jsou schopni zajít ještě dál a položit si otázku:

„Co když je svastika nebo jiný problematický symbol nošena skinheadem nebo jiným extrémistou? Cožpak nemá právo projevit své náboženství, bez ohledu na radikální hnutí, ke kterému se hlásí?“ (Zdroj: P)O(F, z diskuse o svastice, 2011)

Řešení akceptace těchto symbolů u pohanů, ale jejich potírání u extrémistických skupin naráží na úskalí jak určit, kdo je pohan, kdo zastává pronárodní myšlenky nebo je stoupenec konzervativního myšlení s příklonem k filosofii Julia Evoly, Alana de Benoista apod., a koho už lze přímou linkou propojit s radikálním ultrapravicovým myšlením, odkazujícím přímo na německý nacismus nebo italský fašismus. Rovněž je také těžké posoudit, pro koho je tento symbol posvátný. V případě demokratické společnosti také vycházíme ze zásady, že právo a svobody by měly být aplikovány bez rozdílu na všechny občany daného samosprávného celku a je tedy těžké přisoudit nějakou náboženskou svobodu jedné skupině a druhé nikoliv.

Dalším podstatným činitelem je fakt, že se v některých případech sféry náboženství a extremismu prolínají, nebo tvoří předstupeň zkušenosti, na základě které mohl jedinec konvertovat k severskému, slovanskému nebo germánskému vyznání. K podobnému závěru dospěl i Clarke-Goodrick ve své studii prolínání nordických náboženství a bílého extremismu v současné Severní Americe (Clarke-Goodrick, 2010). Nad to ještě uvádí, že podobných skupin germánského náboženství je více, některé z nich razí radikální rasově separatistické názory (např. Wotans Folk), o jiných podobné zmínky vůbec zaznamenány nejsou (např. Ring of Troth), a jiné si zase prošly vývojem odradikalizování (AFA), kdy vůdce AFA McNallen vyzval členy své společnosti Ásatrú, aby se zbavili nacistické zátěže. (tamtéž)

McNallen, který v průběhu dvacátého století v USA založil různé skupiny Ásatrú, se v současné době k dané záležitosti vyjadřuje slovy, že v minulosti udělal řadu chyb, které nemínil opakovat (Zdroj: privátní text, 2012).

Jeden z důvodů, proč je zejména germánské pohanství spojováno s nacistickou ideologií představuje fakt, že germánské novopohanství vznikalo v závěru 19. století jako romantický proud v kontextu árijské ideologie, která pramenila z odborného sezna-

mování Západu s indickým kulturním a náboženským dědictvím (Vojtíšek, 2008). Tento nespojitý a často fragmentovaný proud vycházel z kvazizednářských, esoterických, okultních a teozofických kořenů (Goodrick-Clarke, 2005, Vojtíšek, 2008). Do tohoto rámce lze začlenit i proud ariosofie, ze kterého později čerpal i Karl Maria Wiligut, jenž měl za úkol zpracovat soukromou zprávu o runách a germánské tradici pro Heinricha Himmlera (Flowers, Moynihan, 2007). Jistý nacionální podtext obsahují některé druidské směry (Vojtíšek, 2008, Hale, 2012).

I u některých odnoží ruského Rodnověří lze objevit např. zase ve spojení s rasismem i militantní rysy – rodnověrec bývá prezentován jako válečník a při různých oslavách je demonstrováno bojové umění – ačkoliv odlišné skupiny Rodnověří zastávají opačný názor a některé z nich prohlašují, že rasismus a násilí není kompatibilní s pohanským světonázorem (Aitamurto in Lewis, 2011). Stejně tak i některé prameny vykazují silně militantní nebo antisemitský nádech – který se ovšem nevyhnul ani pravoslavným křesťanským hnutím v Rusku, poněvadž spatřují za původem všeho zlého židovství v Rusku a jako lék shledávají vyhnání cizinců a opětovný příklon k carskému uspořádání, pod patronátem pravoslaví (Kupka, Laryš, Smolík, 2009).

V průběhu roku 2007 podnikl Pavel „Cody“ Ungr sérii rozhovorů, nazvaných „Germáni v Čechách“, které publikoval na Internetu v rámci svého weblogu. Jedna z otázek se pochopitelně zaměřila na inklinaci neonacitů k Ásatrú. Vůdčí osobnost dnes již zaniklé české organizace Heathen Hearts From Boiohaemum (Pohanská srdce Bohémie), která sdružovala autonomní klany a stávající náčelník jednoho z klanů se k tomu vyjadřuje takto:

„Politické snahy v náboženství ovšem nejsou jen otázkou germánských pohanů, ale i Slovanů, křesťanů a dalších po celém světě. Podle mě nejde o věc ve své podstatě náboženskou, ale vcelku běžnou mezi lidmi a občas tudíž i mixovanou s náboženstvím. Nemám v úmyslu jakkoliv hodnotit tyto postoje a jevy ve společnosti, jen bych chtěl poznamenat, že podle mne nejsou žádným způsobem významnou nebo nutnou nebo závažnou nebo potřebnou součástí germánského pohanství...“

... Co se týče například inklinace neonacistů k Ásatrú, tak u nich, pokud jsem si stačil dobře všimnout, jde především o zájem o symboly a velmi často o pouze povrchní přístup ke germánské mytologii. Pokud se některý mladý extrémista zamyslí hlouběji nad obsahem mýtů, pak zjistí, že nabízejí mnohem víc než jen materiál k ospravedlnění politických postojů.

Na našem webovém fóru se objevují různé narážky... Některé mají nádech nenávistný, další zase jiný. Moderujeme je jen v krajních a jasných případech. Nechceme politicky korigovat nikoho. Diskuze je dobrá. Ovšem musíme ctít zákony této země, proto jsou určena jistá pravidla.

Kromě fóra se i na našich setkáních setkáváme jako společensky odlišní lidé. Nacista, punker, komunista jsou příklady společenských extrémů, které už se na našich setkáních objevily... Ovšem pustíme k sobě a jsme schopni tolerovat jen takové lidi, co se umí chovat nebo respektují komunitu apod.⁴⁶

(Zdroj: Managarm, 2007)

Koncept problematického sdílení obou identit, tedy členství v radikálních skupinách a pohanství, který byl výše popsán, je možné doplnit životními zkušenostmi několika mužů v rozmezí mezi 30 až 40 rokem, kteří se v současnosti považují za pohany, ale mají též zkušenost se skinheadskými nebo radikálně pravicovými hnutími. **Všechny postavy a okolnosti výpovědí respondentů v tomto odstavci jsou striktně anonymizovány.** Respondenti byli především tázáni na to, proč a v jaké životní fázi se cítili být přitahováni radikálními skupinami nebo jejich filosofií.

V prvním případě stála za motivem angažování se touha po začlenění se do skupiny vrstevníků a hledání vlastní identity. Jedním z respondentů je mladý muž (38), který pocítoval nedostatek důvěry, solidarity a pevných vazeb ve své původní rodině, což se vystupňovalo během jeho dospívání v osmdesátých letech:

„Kdykoliv přišel někdo cizí a stěžoval si na mne, automaticky měl pravdu on a ne já. Chtěl jsem nalézt nějaké společenství, které by své členy bránilo.

⁴⁶Dostupné on-line na: <http://bloxxter.info/2007/09/03/germani-v-cechach-kapitola-iv-managarm/>

Když někdo napadne člena motorkářského gangu, dokonce i v případě, že je napadený v nepravu, se za něj ostatní postaví.“ (Zdroj: Muž, 38, 2012)

V průběhu svého dospívání se také zajímal se o severské pohanství, a proto navštěvoval různé bližší či vzdálenější subkultury, včetně skinheadů. Do konfliktu se zákonem se však kvůli tomu nikdy nedostal, na rozdíl od následujících případů. V současné době se politicky neangažuje, věnuje se své rodině, také se zabývá svým originálním pojetím přírodního náboženství. Sam dodává, že prošel vývojem a své dřívější já vnímá dnes téměř jako jinou osobnost. V pohanské komunitě patří v současnosti k respektovaným osobnostem.

Ve druhém případě se mladý muž cítil být přitahován válečnou symbolikou, už v dětství měl jako svého koníčka stavbu modelů válečných letadel. Příklon k severskému pohanství však u něho převážil před kolektivní účastí v nějaké skinheadské organizaci, jakožto individualista si vytvořil politický názor, dle něhož se cítí být *korporátním syndikalistou*⁴⁷ a zároveň pohanem římské, slovanské a germánské větve. Rvačky sám nikdy nevyhledával, snažil se spory urovnávat verbálně, ale v rámci vzájemné solidarity v partě se jich pochopitelně účastnil také. Jelikož stále navštěvuje skinheadské koncerty, především z důvodu, že mu vyhovuje hudba a společná zábava, na jednom z koncertů byl bez svého svolení vyfocen, jak je do půli těla nahý, s jasně viditelným tetováním symbolu Černého slunce. Tato fotografie byla umístěna na Facebook, rovněž bez jeho svolení, kde byla vystavována odpůrci nacionalistických hnutí jako exemplární příklad. Na základě této, dle jeho názoru uměle vyvolané skandalizace, byl předvolán na Polici ČR, aby podal vysvětlení. O tomto sám uvádí:

„Jakožto policejně již profláknutá osoba, jsem byl zanedlouho předvolán, abych vysvětlil, proč a co to mám, protože „přesně tohle měl Himmler na balkoně“. To je v protokolu opravdu uvedeno... Vysvětlil jsem, že to mám z náboženských důvodů, což je také pravda, a že to mám už nějaký ten čas...“

⁴⁷ Korporativismus představuje formu politického zastupování v parlamentu, která byla preferována ve fašistické Itálii. Podstatou je, že v parlamentu nezasedají představitelé politických stran, ale různé spolky, zejména pak zaměstnavatelské.

Ačkoliv se domnívá, že se tímto případem PČR už nezabývá, stále se obtížně vyrovnává s faktem, že jej podle jeho názoru udal pravděpodobně kolega pohan.

Jako poslední shrnutí poslouží případová studie na základě rozhovoru s mužem (40), který byl na základě znaleckého posudku za své aktivity ve skineadském hnutí zadržen a ve vazební věznici strávil 5 měsíců, než byl vynesena rozsudek.

Pochází z částečně německé rodiny, za války byl jeden z členů, jakožto Němec, odveden na frontu, kde také padl – pokud by neuposlechl a odmítl narukovat, hrozila by mu smrt z rukou nacistů. Po válce část rodiny emigrovala a druhá zůstala v poválečném Československu, kde byla perzekuována komunistickým režimem. Jeho matka zemřela při porodu bratra, zavinění lékaře se však neprokázalo, poněvadž proces za komunistického režimu byl dle jeho názoru účelově zmanipulován. Vyrůstal spolu s bratrem vychováván otcem a nevlastní matkou. Uvádí, že jednoho dne bratr odjel na koncert jako punker a vrátil se s holou lebku – „na skina“. Po jeho vzoru se nechal ostříhat také i sám respondent, který se později zapojil i do skinheadského hnutí a do vydávání fanzinu *Národní Stráž*. Podle své výpovědi však on sám ale neměl agresivní sklony, nevyhledával záměrně rvačky, ačkoliv společně se skupinou se jich samozřejmě účastnil, nebylo-li vyhnutí. Podle jeho slov to vypadalo tak, že jeden člen jeho skupiny buďto zareagoval na provokaci skupiny jiné, nebo třeba i rvačku sám vyvolal – a pro ostatní již bylo povinností držet s partou a zastat se svého člena. Skinheadská skupina například procházela kolem jiné skupinky, složené z mladých mužů – mohlo se jednat o jakoukoliv cizí skupinu, rasová příslušnost nebyla až tak rozhodující – jeden ze členů konkurenční skupiny pronesl nějakou poznámku k zevnějšku člena nebo více členů, k fyzické konstituci, oblečení, image procházející skupiny, nebo se alespoň tvářil dle jejich hodnocení provokativně či vyzývavě, přičemž následovala rvačka, kterou se občas podařilo odvrátit prostřednictvím verbální intervence.

Časopis převzal od radikálněji vyprofilovaných kolegů, ale snažil se jej a celou skupinu umírnňovat, odpolitizovávat, odradikalizovávat a zaměřovat spíše na historii, umění a pohanská náboženství. Celý soudní proces a obvinění, vznesená proti němu, považuje dodnes za vykonstruované, uvádí, že byl odsouzen na základě lživé výpovědi

za rvačku, které se ani neúčastnil, navíc se odehrála již v době, kdy hnutí opustil a věnoval se spíše náboženství. Sám o svém soudním procesu hovoří takto:

„To umírňování časopisu uznal i soudní znalec později. Jeden z lidí okolo časopisu byl sběratel německých militarií, někde si koupil německý samopal z války – funkční. O tom jsem vůbec nevěděl. Když si samopal nesl domů, sebrala ho policie, zřejmě na nějaké udání. Protože on sám se rád podělí, udal mě, mého bratra a ještě jednoho kamaráda. Udal tedy mne a mého kamaráda – dva lidi, kteří časopis postupně umírňovali a mého bratra, který s tím neměl nic společného (seděl také a byl odsouzen). Ti radikálové z prvních čísel časopisu nebyli nikdy vyšetřováni. Já vím, o koho jde, ale nikdy jsem to neřekl, je to pod moji úroveň. Byli jsme ve vazbě pět měsíců (1998). Potom nás odsoudili na podmínku. Byl jsem souzen i za své obrázky. Tehdy jsem ale svastiku nepoužíval, ačkoliv jsem její historii trochu znal. Jenom runy a kříž v kruhu.

Moje tehdejší obrázky byly hodnoceny přibližně tímto způsobem:

Soudní znalec: „Na barevném obrázku vidím černou, rudou a bílou barvu. Tyto barvy měli nacisté na vlajce.“

Já: „Na barevném obrázku tyto barvy propletené v rámečku jsou, ale jsou tam i jiné barvy, třeba modrá.“

Soudní znalec: „Jsou tam ty tři barvy a tak je to propagace nacismu. Tečka.“ ...“ (Zdroj: osobní korespondence, 2011)

V současné době se zajímá převážně o výtvarnictví, náboženství a historii, v pohanské obci se těší všeobecné velké úctě, především pro svůj originální výtvarný talent a zájem o historické reálie v našich zemích. Pocty s tím spojené však odmítá.

Ačkoliv nepřísluší sociální pedagogice posuzovat na základě jednostranné výpovědi oprávněnost a zákonný postup příslušných orgánů České republiky, uvedené příklady jedinců ilustrují skutečnost, kdy se některé osoby v procesu dospívání cítí být přitahovány radikálními organizacemi nikoliv primárně z antisociálních motivů (i když i zde je jistá snaha provokovat), ale proto, že jejich prostřednictvím hledají řešení svých konfliktů v primární rodině nebo se snaží objevit svou vlastní identitu. Ve všech třech

případech figuruje pohanské náboženství spíše jako umírňující prvek, zradikalizování a víra, která dává jisté zásady k žití dobrého života a otevírá odlišnou možnost etnické nebo kulturní seberealizace. Nejsou mi známy případy z ČR, kde by bylo zejména severského či slovanského náboženství využíváno na podporu agrese vůči jiným směrům a mladí konvertité by byli organizovaně rekrutováni za účelem fyzické či jiné agrese proti jiným etnickým skupinám, nebo kdy by docházelo k rasově motivovaným útokům, proto se domnívám, že etnická náboženství a členství v extrémistických skupinách je potřeba v našich podmínkách posuzovat jako dvě sice ojedinele se občas překrývající, ale v zásadě oddělené oblasti. Existuje celá řada vyznavačů severských či slovanských náboženství, troufnu si vyslovit odhad založený na pozorování, že je to drtivá většina, kteří nikdy neměli problémy se zákonem a ani se neangažovali v politických či radikálních hnutích. Podobně M. Gardell píše, že „...i když se Ku-klux-klan vytvořil z řad křesťanů, ne všichni křesťané jsou rasisté.“ (Gardell in Pizza, 2009, s. 611)

Na druhé straně lze nepochybně nalézt v České republice mezi pohany jedince se skinheadskou minulostí, na které bylo poukázáno výše. Pokud prakticky v současné době nevyvíjejí zákonem postižitelnou činnost, nelze na ně pohlížet v rámci občanské a náboženské svobody jiným způsobem než na kohokoliv jiného.

III. Etnické nebo nacionalistické pohanství

Většina pohanských směrů v ČR zastává názor, že pohanství by mělo být odděleno od současné politiky. Pohanský kruh (PK) o sobě říká:

„Jsme organizací toužící navázat v podmínkách dnešního světa na odkaz našich moudrých předků, díky nimž žijeme právě v tom prostoru, v němž žijeme, díky nimž mluvíme právě tou řečí, jíž mluvíme, díky nimž se bavíme právě těmi věcmi, jimiž se bavíme a nemáme rádi právě to, co nemáme rádi, předků, jejichž jména nosíme a jejichž kulturu a odkaz se cítíme být zavázáni rozvíjet.“ (Zdroj: Pohanský kruh, nedat.)

Smysl obnovení pohanských hodnot vychází z kritiky současného stavu společnosti, za hlavní viníky jejího stavu jsou považováni: současný kapitalismus, konzumní materialismus, křesťanská pokrytecká morálka, egoistický individualismus, ale také imigrační politika a kultury Blízkého východu:

„Rozhodně se distancujeme se od všech blízkovýchodních náboženství, o nichž se domníváme, že přinesla a přinášejí ve svém součtu Evropě a téměř všemu, co jsme na ní zvyklí obdivovat, mnohem více zlého nežli dobrého. Imigrace obyvatel tzv. „třetího světa“, sílící nebezpečí islamizace Evropy, nelítostné praktiky nadnárodních finančních korporací a obchodních řetězců, nenávisť k odlišné víře, tíživá sociální situace řady našich lidí, znečištěná či zničená příroda, týrání minorit, to nejsou „naše“ problémy, ale problémy, které k nám byly z větší části importovány spolu s civilizací Blízkého Východu a my se od nich rozhodně distancujeme.“ (tamtéž)

O metodách své činnosti informují takto:

„Nehlásáme nenávisť ani nepřátelství k lidem žádného vyznání, pouze se vyhraňujeme vůči ideologiím, o nichž dobře víme, jak moc našim lidem uškodily.,,

A jinde:

„Náš přístup by měl být založen na osobním aktivismu a na ponechání co největší autonomie jednotlivým „občinám“ či aktivistům. Ústředí (web) by pouze sloužilo k vzájemnému poskytování námětů, informování o činnosti jednotlivých skupin a jejich vzájemné koordinaci.

Doufáme, že tento přístup umožní stmelit doposud nesourodé směry a nastoupit naši společnou cestu k obrodě víry a odkazu našich předků.“

(Zdroj: Prohlášení pohanského kruhu, Internet, nedat.)

Pohanský kruh založili původně dva vrstevníci ze studií (37 let), kteří se potkali léta po absolutoriu a s překvapením zjistili, že ačkoliv spolu nikdy dříve příliš nekomunikovali, jsou si nyní názorově blízcí. Napadlo je prezentovat názory na Internetu a vytvořili tak platformu, ke které se mohli přidávat další názorově souznící.

V této první fázi se PK pokoušel své myšlenky lépe zformulovat, k čemuž pomohl kontakt s jinými podobně smýšlejícími jedinci.

V rozhovoru s Mikym pohan a pozdější člen PK Myslič říká:

„Rozhodnutí založit PK přišlo během jedné diskuse na jistém národoveckém webu, kdy si několik diskutujících (vůbec jsme se neznali) uvědomilo, že by nebylo od věci založit pohanskou národoveckou skupinu, která by měla ono "národovectví" a "etnizaci" pohanství přímo v programu.“⁴⁸(Zdroj: Myslič, 2012)

A na dalším místě podává svou verzi činnosti PK:

„PK tvoří autonomní, na sobě nezávislé buňky s různým počtem členů. Rozdělení je v rámci regionů naší země (např. Vysočina, Jižní Morava...), a každá buňka má kontaktní mail (jsou uvedeny na našich stránkách). Sněm se konal zatím dvakrát (máme za sebou zatím asi tak roční činnost). Ten sněm tvoří "Rada stařešinů", což je trochu legrační pojem, ale nevymysleli jsme ho my, ale jeden náš oponent, který nás chtěl deklasovat. Nám se ta legračnost tak zalíbila, že to používáme, koneckonců, je nám vlastně všem hrubě přes třicet. PK nemá žádného titulárního vůdce nebo náčelníka. Rozhodnutí se dějí formou přímé demokracie, tedy jeden člověk, jeden hlas. Stránky PK spravují členové, kteří mají redaktorská práva (já ne, nerozumím vůbec internetu). Na stránkách se objevují články členů, ale i lidí mimo Kruh.“ (Zdroj: Myslič, 2012)

Výraz „etnický“ pochází z řeckého *ethnos* (které samo vychází z „ethnikos“), jež bylo nejprve používáno ve významu barbar nebo pohan (Eriksen, 2012). V současné době je etnikem označována určitá skupina obyvatelstva, které má shodné historické a kulturní kořeny, případně i rasový typ. Národ (lat.*natio*) je společenství lidí, kteří se hlásí ke stejné národnosti. V současných sociálních vědách je možné setkat se s názorem, že národ je umělý konstrukt (Eriksen, 2012, u nás např. Bělohradský). Nicméně je jisté, že existuje skupina obyvatelstva, která má společný původ, historii a společné zájmy, které chce nějakým způsobem (zpravidla mocenskou silou) saturovat. To sebou samozřejmě i nese obavy, založené na zkušenostech druhé světové války –

⁴⁸On-line dostupné na: <http://moje-kniha-stinu.blog.cz/1206/rozhovor-s-myslicem-o-pohanskem-kruhu>

otázkou vždy zůstává, jak určit hranice pro legitimní uspokojení zájmů nějakého národa. Tím je nastíněno jádro problému. A. Giddens se ještě v roce 1983 domníval, že národní stát je základní politickou jednotkou. Podle Eriksena však neuplynulo ani 20 let, abychom dospěli k názoru, že tento model již dnes není platný a Západní společnost se ubírá směrem k nadnárodním státům (Eriksen, 2012). O tom ostatně svědčí i fungování nadnárodních a globálních společností a organizací ve společném prostoru mnoha národů. Je také možné, že zejména v rozmanité Evropě a ve Velké Británii budou v budoucnu sílit reverzní sociální proudy a dojde k dalším proměnám paradigmatu, zvláště pak lze takto soudit na základě prohlášení německé kancléřky A. Merkelové v roce 2010, že multikulturalismus v Německu selhal, čímž zpochybnila oficiální integrační model, zavedený před cca 10-ti lety.⁴⁹ S podobnými názory se netajil ani britský premiér David Cameron.⁵⁰

Dalším neblahým dědictvím druhé světové války, jak uvádí M. Došek (2002), je negativní nádech, který utkvěl na názvu nacionalismus, jenž mnohdy bývá neinformovanou veřejností dokonce zaměňován s nacismem. Nacionalismus dle tohoto autora lze nejvýstižněji popsat jako činnost, prostřednictvím které se nacionalisté snaží vytvořit co nejakceptovatelnější podmínky pro svůj národ. Pokud je to spojeno s úzkou citovou vazbou k tomuto národu, lze hovořit o vlastenectví, přičemž vlastenci sami sebe obvykle za nacionalisty neoznačují. Jako alternace k pojmu nacionalismus bývá občas používáno výrazu národovectví, které používají i skupiny, stojící na radikálnější straně spektra. V tomto spektru, jak nadále pokračuje M. Došek, se lze setkat s mnohými formami nacionalismu, od již zmiňovaného vlastenectví, přes ekonomický nacionalismus, dále až k odsouzení hodným formám šovinistického nacionalismu (Došek, 2002).

Udržování lidových zvyků se jeví oproti tomu naprosto neproblematicky. Ovšem jakmile je vymezena nějaká skupina obyvatelstva a její zájmy, vzniká problém, jakým způsobem budou uplatňovány.

S. Huntington se domnívá, že nalezení vlastní identity je jednou ze zásadních potřeb jedince:

⁴⁹On-line dostupné na: <http://www.presseurop.eu/cs/content/article/363981-multikulti-selhal-co-ted>

⁵⁰On-line dostupné na: <http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-49799250-multikulturalismus-selhal-prohlasil-po-merkelove-i-britsky-premier-cameron>

„Lidé nežijí jen rozumem. Nemohou kalkulovat a racionálně jednat, aniž by nějak definovali svou identitu. A politika zájmů staví právě na identitě.“

(Huntington, 2001, s. 104)

Stejně tak dospěl tentýž autor k názoru, že v nynější urbanizované společnosti právě náboženství disponuje mocí nabídnout člověku odpověď na základní filosofické otázky, ale i nad to v jeho rámci dochází k vytváření komunit, které nahrazují ty, jež zanikly v procesu urbanizace. (tamtéž)

Pohanská organizace, která se hlásí k etnickému odkazu, si musí být vědoma kulturních odlišností od národů ostatních, což je podstatou jejich vlastního sebeuvědomění.

Skupina, která se v posttradiční společnosti profiluje jako etnická, musí mít také nějakou formu strategie, která určuje jejich přístup k ostatním. I když formy etnických strategií Jonathana Friedmana byly původně vyvinuty pro popis chování imigrantských skupin (In Eriksen, 2012), analogicky je lze aplikovat i na etnické pohany, poněvadž podobně jako Maffesoli použil označení „kulturní nomádství“ pro nezakotvenost, objevující se v současné neotribální společnosti (1994), lze vidět i vyznavače předkřesťanských náboženství jako jakési kulturní imigranty, kteří jsou od „domova“ vzdáleni nikoliv místem, ale v čase a kultuře. Jedná se slovy T. Eriksena o juxtapozici identity předků s identitou hostitelské společnosti, nebo o pomlčkovou identitu (Čech-pohan), nebo o život ve dvou světech. Těchto životních strategií k uspokojování tužeb nastiňuje Friedman pět: strategie modernity, strategie postmoderní, **strategie tradicionalistická (ta může být náboženská a/nebo etnická)**, strategie „třetí svět“ (klientismus), strategie „čtvrtý svět“ (únik ze systému). Těchto pět strategií se vzájemně nevyklučuje a mohou být i kombinovatelné (tamtéž). V případě etnických pohanů samozřejmě přichází v úvahu tradicionalistická etnicko-náboženská strategie nalezení vlastní identity.

Nakolik se jedná o čistě „etnický“ spolek lze soudit opět podle Mysličova vyjádření:

„Pozor, než nám někdo začne vytykat přemrštěný nacionalismus, je dobré vědět, že jeden soukmenovec z PK je Slovák a jeden Rusín...“ (2012)

4.2 Kauza Dávný obyčej vs. Národní muzeum

Na podzim roku 2010 uspořádalo Národní muzeum v Praze výstavu s názvem Staré pověsti české, jejíž součástí tvořila hra pro děti s názvem Pokácej si svou (pohanskou) modlu. Úmyslem výstavy bylo přiblížit české dějiny zábavnou a nenásilnou formou, což také dokládaly humorné kresby a nápisy i v mediální prezentaci, která výstavu provázela. Ovšem přítomnost kácení pohanských model rozdělilo pohanskou veřejnost na dva diskutující tábory. Jeden z nich zastával umírněný názor, podle kterého by měli pohané tuto skutečnost přejít s nadhledem, neboť se nejedná o záměr nějak poškodit pohany – a co víc, pravděpodobně pracovníci muzea o existenci současného pohanství nemají ani ponětí. Proti nim názorově stála vyhraněnější část českých pohanů, která navrhovala jednat důsledně a požádat o stažení této hry z výstavy. Pokud nemají pracovníci expozice o existenci pohanství v ČR ponětí, mají se tedy o tom dozvědět.

Zatímco většina pohanské obce diskutovala a nemohla se shodnout na správném závěru – někteří se např. obávali, aby pohanství nevyvolávalo nevoli, jako třeba muslimská obec svými protesty po zveřejnění karikatur Mohameda – rozhodlo se občanské sdružení Dávný obyčej na nic nečekat a jednat. Dne 11.10.2010 navštívili výstavu a dne 17.10.2010 zaslali Národnímu muzeu dopis, adresovaný přímo doktoru Lukešovi, supervizoru výstavy. V tomto listě jej stručně seznámil s funkcí Dávného obyčeje, jakožto zastřešující pohanské organizace a následně se pokusili objasnit nespokojenost pohanské veřejnosti s částí výstavy, týkající se kácení pohanských model a svůj přístup k celé problematice:

„Považujeme to za velice nešťastné, vzhledem ke krvavým událostem, které provázely christianisaci nejen českých zemí. Ačkoli byly tehdejší etické normy a zvyky hodně odlišné od dnešních, nelze zastírat fakt, že se v drtivé většině případů jednalo o činy náboženského fanatismu a netolerance. Myslíme si, že na tuto smutnou kapitolu evropských dějin by se mělo nahlížet poněkud pietněji, s úctou k obětem misionářských zločinů a nikoli z ní dělat úsměvnou zábavu pro děti.“ (Zdroj: Dávný obyčej, 2010)

V závěru požádali o stažení této hry z programu výstavy a rovněž byla použita metafora, že pro pohany se jedná o adekvátní situaci, jako by se na výstavě zaměřené na Renesanční Prahu v části o protižidovských pogromech objevila dětská hra „Vypal si vlastní synagogu“ (Zdroj: Dávný obyčej, 2010).

Když signatáři Dávného obyčeje nedostali odpověď do 9.11.2010, kontaktovali v této věci advokátní kancelář, která oznámila Národnímu muzeu skutečnost zastupování organizace a znovu pomohla zformulovat text výzvy, přičemž byly vypuštěny některé hodnotové soudy, týkající se vzájemného vztahu pohanství a křesťanství:

„Při návštěvě výstavy, jakož i z webových stránek národního muzea však klient zjistil, že v rámci pořádané výstavy je mimo jiné realizováno tzv. „kácení pohanských model“, což je aktivita, kterou klient považuje přinejmenším za nevhodnou. K věci samé uvádíme, že není zájmem mandanta jakkoli hodnotit a vznášet soudy nad křesťany nebo pohany. Nelze však opomenout fakt, že obě tyto „skupiny“ byly neodmyslitelnou součástí našich dějin a též v dnešní době mají své stoupence a vyznavače. Za takového stavu věci je rozumné předpokládat, že stoupenci dnešních pohanů se touto aktivitou cítí velmi poškozeni, neboť ji vnímají jako útok na své symboly (modly) a jako útok a nabádání k určité formě pohrdání, zesměšňování a k nenávisti vůči pohanům. To považujeme za nepřijatelné.“ (Zdroj: Dopis advokátky JUDr. Šubrtové v zastoupení Dávného obyčeje, 9.11.2010)

A níže stál přímo zformulovaný požadavek:

„Vážený pane Mašku, v návaznosti na shora uvedená fakta Vás tímto zdvořile žádáme, abyste přehodnotil pořádání aktivity „kácení pohanských model“ a následně tuto část výstavy odstranil.“ (tamtéž)

Odpověď Národního muzea byla datována rovněž 9.11.2010. V odpovědi na hlavičkovém papíře muzea, podepsané PhDr. Michalem Lukešem, PhD., stálo popření, že by se jednalo o vědomou urážku pohanů:

„Musím rozhodně protestovat proti Vašemu srovnávání hravé a zábavné hry s protižidovskými pogromy. Základem výstavy je kultovní film mistra Jiřího

Trnky⁵¹ „Staré pověsti české“, jeho lyrická, poetická a hravá atmosféra. Tuto atmosféru spolu s určitou formou nadsázky jsme se pokusili zprostředkovat návštěvníkům. Úsměvnou formou lze daleko lépe především dětem předložit a přiblížit fakta a informace o době, kterou nazýváme dobou legend a mýtů.“
(Zdroj: Lukeš, 2010)

Dále je vysvětlen princip této dětské hry:

„Hra „kácení model“ má za úkol připomenout zejména dětským návštěvníkům zmíněný proces christianizace formou symbolické zkratky, přístupné pro vnímání dětí. Nesleduje, a jsem přesvědčen, že ani v dětech nevyvolává, negativní či intoleranční myšlenkové a emoční pohnutky. Symbol pohanských model je personifikován herním principem kuželek a v dětském vnímání by se měl takto vyvolanou herní názorností usadit jako pojem „kácení model“, který bude v dospělejších letech dětí s prohlubováním jejich vzdělání stále rozumově a poznatkově reflektovanější.“ (tamtéž)

PhDr. Lukeš se tedy nedomníval, že by kácení pohanských model mohlo vyvolávat agresivitu u dětí ve vztahu k pohanství a zastával názor, že daná kuželková hra pohanství nijak nepoškozuje.

Přibližně třetina jeho dopisu se věnuje popření tvrzení Dávného obyčeje, že se pohanství v našich krajinách šířilo násilnou nebo krvavou cestou:

„Zároveň musím poopravit Vaše tvrzení, že christianizaci Čech doprovázely „krvavé události“. Z dostupných pramenů nemáme žádné zprávy o nějaké „genocidě“ a „krvavých událostech“ při prosazování křesťanství. Křesťanství se v našich zemích prosazovalo postupně a v zásadě pokojnou cestou...“ (tamtéž)

Jelikož smyslem této práce rozhodně není historická analýza situace provázející nástup křesťanství na našem území, ale popsat pokud možno nestranně mezilidský konflikt obou dvou zúčastněných stran, je vhodné v tomto použít odbornou expertizu profesora Podborského, který se na akademické úrovni zabývá náboženstvím v pravěké a ranně středověké Evropě. I když profesor Podborský ve svém apendixu Christianizace

⁵¹ Trnka, Jiří, Staré pověsti české, loutkový film, 1952.

Slovanů jasně uvádí, že sám považuje křesťanství, respektive monoteismus, za „vyšší a propracovanější princip“, a souhlasí s tím, že z pragmatických důvodů bylo křesťanství šířeno „shora“ nebo dlouhou dobu existovalo paralelně spolu s křesťanstvím (Podborský, 2006), přesto zmiňuje, že tento princip se bez určitého násilného uplatnění moci neobešel. Především se jednalo o model, kdy se panovník nechal pokřtít a následně toto nařídil i obyvatelům na svém území.

„Vladaři často šířili nové náboženství mezi svým lidem dost tvrdě: ještě např. polský Boleslav Chrabrý (992 – 1025), stejně jako český Břetislav I. (1035 – 1055), přikázali lidem vybíjet zuby za nedodržování půstu a osobně dohlíželi na svěcení nedělí.“ (Podborský, 2010, s. 542)

Stará pohanská žertviště byla devastována, nahrazena křesťanskými svatyněmi, nebo přežívala na periferii paralelně vedle dominantních křesťanských staveb (tamtéž). Ještě Břetislav II. (1092-1100) hned při svém nástupu na knížecí stolec

„vyhnal pryč ze své země všechny čaroděje, kouzelníky a hadače; rovněž dal pokácet a spálit i háje nebo stromy, které na mnohých místech sprostý lid ctil. Též i pověrečné zvyky, jež vesničané, ještě napolo pohané, zachovávali v úterý nebo ve středu o letnicích, tím, že přinášeli dary, u studánek zabíjeli oběti a zlým duchům obětovali, dále pohřby, jež se děly v lesích a na polích, a hry, jež podle pohanského obřadu konali na rozcestích a křižovatkách jako pro odpočinutí duší, a konečně bezbožné kratochvíle, jež rozpustile provozovali nad svými mrtvými, volajíce prázdné stíny a majíce škrabošky na tvářích, tyto všechny ohavnosti a jiné bezbožné výmysly vyplenil...“ (Kosmas 1950, 143 in Podborský 2010, s. 547).

Pokud se jedná o dvojvěří, tedy paralelní existenci staré a nové víry vedle sebe, je otázkou, nakolik tomu tak bylo z důvodu tolerance a nakolik čistě proto, že se starou víru nepodařilo vymýtit. K čemuž profesor Podborský míní:

„O knížatech Svytihněvovi I. a Břetislavovi I. a II. je ostatně obecně známo, že svými příkazy uváděli v život křesťanské normy života a tvrdě potírali pohanské přežitky; kázali také likvidovat staré posvátné stromy a háje a na jejich místě stavět křesťanské svatyně. Nicméně „dvojvěří“, tj. přežívání

pohanství ještě v dobách po christianizaci země, se i v našich zemích dařilo likvidovat jen zvolna.“ (Podborský 2010, s. 547).

Lze tedy bez zbytečného zabíhání do historické literatury konstatovat, že jsou dostupné jisté záznamy o krvavých událostech, provázející christianizaci v našich krajích, ba dokonce ničení model a vypalování hájů - vše bylo v tehdejší kultuře bezesporu přítomno a je téměř nemožné, že by o něm pracovníci muzea disponující historickými znalostmi nevěděli. Ostatně – položme si otázku - pokud by kácení model neproběhlo, na čem by vlastně byla založena ona dětská hra?

Pozitivním faktem však je, že se muzeu podařilo odpovědět Dávnému obyčeji včas, ještě před uplynutím lhůty 30 dnů daných správním řádem (i když je dán v potaz fakt, zda instituce nedisponující výkonem veřejné moci je vlastně správním řádem vázána). Dejme tomu, že odpověď byla sepsána i dříve, než dorazil dopis druhý, v zastupování advokátní kanceláří, poněvadž by obsahově nasvědčovalo, že se tyto dva dopisy minuly. Následně však, podle svědectví pražských pohanů, přece jen došlo i na úpravu oné dětské hry, poněvadž bylo vypuštěno slovo „pohanské“, a tato výstava v původní podobě již nikdy a nikde údajně nebyla zopakována (Zdroj: Dervan, 2011).

4.3 Vnitřní problémy pohanských organizací

I. Fenomén strachu z extremismu mezi pohany

Jak také bylo už dříve ilustrováno citací Managarmovy zkušenosti s dnes již zaniklým fórem Ásatrú, občas se lze na různých pohanských internetových diskusních fórech setkat s provokativními názory, které mohou hraničit s podporou nacismu nebo k schvalování násilných výpadů proti nějaké skupině. Otázkou je, zda má moderátor tato prohlášení cenzurovat nebo nikoliv a kde stanovit hranici. Každý má svůj vlastní názor na to, co je extrémistické a co již nikoliv nebo co lze spojovat s individuálním jedincem a co lze již považovat za skupinové chování. Problém je, že tyto názory nejsou jednotné a tudíž je tato hranice stanovena jen velice mlhavě. Proto může v praxi dojít ke dvěma krajním situacím:

- moderátoři fóra budou tolerantní i k příspěvkům, díky kterým bude pohanská obec působit v očích veřejnosti špatně (např. vyjádření podpory Varga Vikernese⁵² k vypalování kostelů. Tento radikální výrok by mohl být dán pubertálním věkem příspěvovatele a nemusí tedy znamenat nějaké ohrožení.)
- nebo zasáhnou příliš přísně, následkem čehož dojde ke schizmatu uvnitř pohanské obce, přičemž vnitřní rozpory komunitu mohou oslabit.

V rámci P)O(F došlo ve druhé polovině roku 2011 k situaci, kdy dva z uživatelů fóra dostali doživotní zákaz účastnit se diskuse (BAN) za své komentáře, které byly označeny za projevy extremismu a následně smazány. O příčině zákazu vstupu na fórum říká jeden z dotčených, Myslič, následující:

„Šlo o debatu o zednářích. Poukazoval jsem na to, že je to exkluzivní klub, který je však dost roztráštěný a každá lóže má jiné zájmy. A že třeba jisté lóže mohou být prožidovské, některé dokonce židovské, ale i vyloženě antisemitské, třeba Thule v Německu. Dále jsem psal o tom, že si některých zednářů vážím, třeba markýze La Fayettea nebo vůbec všech amerických otců zakladatelů. A zase jsou zednáři, které rád nemám, třeba Havel a spol... Psal jsem i o tom, že zednáři z NAR v Itálii stáli za některými neofašistickými pumovými útoky v sedmdesátých letech, ale nijak jsem to neoslavoval. No a na to konto tam Vorel napsal, co si myslím o vévodovi Borghese, když mi překvapivě nevadí, že La Fayette byl aristokrat (jsem zarytý fanda Francouzské revoluce). No a já napsal, že Borghese je ukázka šlechtice a zednáře, který může být užitečný.“ (Zdroj: Myslič, osobní korespondence, 2012)

Na tento problém poukázal ve své seminární práci, zaměřené na extremismus, student politologie a pohanský insider Jan Merička. Následně vznikla potřeba opět tyto situace v rámci pohanské komunity řešit, což bylo umocněno faktem, že tito dotyční

⁵² Varg Vikernes je frontman blackmetalové skupiny Burzum, svého času uvězněn za vraždu svého kolegy, jenž vystupoval pod pseudonymem Euronymous ve skupině Emperor. Severská blackmetalová scéna byla proslulá opakovanými útoky na dřevěné církevní památky, k čemuž Varg Vikernes dodává, že ačkoliv nepopírá, že by nějaký kostel vypálil (nebyl nikdy usvědčen, avšak je mu připisován Frognský kostel a dokonce on sám pořídil fotografie spáleniště těsně po požáru), nebyl to dle jeho slov on, kdo tuto vlnu nastartoval (patrně narážka na Mayhem) (Moynihan, Soderlind, 2003).

dva se cítili být dotčeni, neboť dle svého mínění zas tak nic špatného neřekli (diskusní podvečer DO, 18.11.2012).

V Samhainovém věstníku PFIcz č. 23 bylo uveřejněno prohlášení tehdy ještě funkční české pobočky Mezinárodní pohanské federace, které sestavil Petr Eurik Gilar a které dobrovolně podepsalo několik dalších členů PFIcz. O extremismu soudí:

„Extremismus jako marginální jev se vyskytuje obecně v cele společnosti a pohanská subkomunita není výjimkou...“ (Zdroj: PFIcz, 2011, s. 4)⁵³

„Znepokojující je spíš narůstající počet lidí s extremistickými názory, kteří jsou zároveň pohany, nebo to alespoň tvrdí, nezřídka ve své poblouzněnosti nechávají své extremistické ideály dokonce do vlastní praxe „pohanství“ prosakovat, a ještě se k tomu všemu bez uzardění hlásí.“ (tamtéž)

Tyto řádky představují dle rozšířeného názoru reakci na vznik Pohanského kruhu (PK). Největším problémem, zdá se, nepředstavuje existence PK jako takového, ale fakt, že se tito lidé pokoušeli s lidmi z PFIcz nebo P)O(F kontaktovat, komunikovat a sdílet své názory. Za největší nedostatek celého textu lze považovat to, že nebyl stručně definován extremismus jako takový, pouze v rámci vysvětlivek pod čarou bylo odkázáno na internetové stránky Ústavu pro studium totalitních režimů a několik wikipedických hesel, od extremismu přes nacismus, holocaust, fašismus k nacionalismu, a konče komunismem. V závěru se však členové české pobočky PFI alespoň pokusili o nepřímou definici, když popsali, za čím si PFIcz stojí (v prvním případě) a co do ní nepatří (v případě druhém):

„Česká pobočka PFI se hlásí k demokratickému a liberálnímu smýšlení a ideálům individualismu a svobody. Ačkoliv se naše politické názory různí a ačkoliv asi nikdo z nás není nekritickým stoupencem současného systému a vlády, nejsme radikálně protisystémoví a neschvalujeme žádnou formu politického extremismu ani náboženského fundamentalismu, který by měl tendence se jako politicky extremismus nebo jiná forma násilí projevovat.“ (tamtéž, s. 5)

⁵³ Celé znění prohlášení lze nalézt on-line zde: <http://www.pohanskafederace.cz/newsletter/vestnik-pficz-23-Samhain-2011.pdf>

„Pohanství není nacismus, fašismus ani nacionalismus a jakékoliv jeho spojování s těmito směry a jim blízkými názory vnímáme jako špinění jeho jména a zneužívání pojmů a ideálů, ke kterým se my, pohani, hlásíme.“

(tamtéž, s. 5)

Nepřímo zde bylo vyřčeno, že ačkoliv PFIcz některé způsoby jednání, které považuje za extremistické, nepodporuje a přímo odmítá, v České republice se nacházejí pohané, kteří zastávají právě tyto kritizované postoje. Tito byli na nazváni blouznivci. Pohanská obec dospěla k pochopení, že je tím míněn PK. Merička přímo píše:

„Tito lidé se pohybují „kolem“ internetové stránky

<http://pohanskykruh.wordpress.com>.“ (Merička, 2012, s. 6)

Ze strany Pohanského kruhu či jejich čtenářů samozřejmě následovaly reakce a rozpoutala se diskuse, která přesáhla několik stránek. Motorem k diskusi byly jak osobní negativní emoce, tak také snaha objasňovat a vysvětlovat. Věcná část se v zásadě stáčela k několika hlavním tématům:

- v ČR nikdo z pohanů, zejména pak PK, otevřeně nepodporuje rasismus, Hitlera ani nacismus, ani vůči jiným etnikům nevyvíjí nějaké násilí (Tomas). Někteří diskutující (např. LuciJe) připomněli, že v zahraničí tomu tak je.
- některé typy Ásatrú mezi sebe nepouštějí neevropany, poněvadž se jedná o indoevropské kulturní dědictví, k čemuž se připojilo několik diskutujících (např. Myslič, H). Podstata toho však není založena na nenávisti, ale na kmenovém pojetí náboženství:

„...folkish náboženství, ať už je nazýváme domorodá či přirozená náboženství, jsou spojena s danou kulturní a etnickou skupinou... s lidem. Náboženství není něco nezávislého na životě skupiny – naopak je to jeden z projevů její existence. Náboženství vyplývá ze samotné podstaty lidu a je výrazem celosti jeho zkušenosti od počátku věků. Folkish náboženství jsou hluboce spjatá s předky. Ti, kteří nám předcházeli, praotcové a pramatky z časů minulých, jsou stále spojeni s kmenem či lidem. Pouta rodu překračují prostor a čas. Však také mnoho z nás Ásatrúerů věří, že předci se do rodiny či klanu znovuvtělují. Linie rodu běží napříč životy a generacemi.“
(Zdroj: H, Pohanský kruh, 2012)

J. Merička provedl na konci roku 2011 dotazování, aby zjistil názor různých pohanů nebo zástupců pohanských organizací, na základě něhož se domnívá, že extremismus ve své nejtvrděší podobě, jak jej definuje PČR, se v České republice nevyskytuje a rozvoj tímto směrem je málo pravděpodobný (Merička, 2012).

Současné aktivity pohanských organizací, vymezujících se proti extremismu, lze tedy považovat založené na strachu z toho, že by se extremismus mohl objevit. To lze podpořit zdůrazněním faktu, že mimo pohanskou veřejnost doposud nedošlo k situaci, kdy by byla nějaká pohanská organizace nařčena z extremismu zvenčí, mimo pohanské kruhy, a ani z tohoto důvodu nebyla žádná pohanská společnost, jakožto skupina, vyšetřována policií. Z tohoto pohledu lze tedy na problém pohlížet jako na názorové neshody mezi jednotlivými pohanskými organizacemi uvnitř scény, které v diskusích mohou vyústit ve vzájemné osobní napadání. Zatímco jsou příslušníci jedné skupiny označováni jako radikálové a extrémisté, nenechávají si tito nic líbit a o druhé skupině prohlašují, že se jedná o „*pravdoláskaře, hippiky, duhové a studentiky...*“ (Zdroj: Pohanský kruh, 2011).

Výše popsané ilustruje situaci, kdy vzniká strach a paranoia z extremismu, jenž je jenom velmi nejasně definován. Vzhledem k tomu, že proti problému „extremismu“ se staví zejména pohané, kteří jsou mladšího věku, dobře vzdělaní a často také pravicoví voliči, kteří doposud slovy prof. Kellera „nepotřebovali sociální stát“⁵⁴ (Keller, 2010), jedná se také o neshody, založené na individuální životní zkušenosti jednotlivců.

J. Merička tyto příčiny neshod v pohanské obci popisuje také jako samoregulační mechanismus, který je postaven na snaze působit jako pohanská obec na veřejnosti co nejlepším dojmem (Merička, 2012).

II. Vnitropohanské konflikty

Mezi pohany existuje rčení, podle něhož dva pohané vytvoří minimálně tři pohanské organizace. Simesová popisuje transformaci pohanských organizací a mobilitu jejich členů na Západě těmito obraznými slovy:

⁵⁴ On-line dostupné z: <http://blisty.cz/art/51696.html>

„Jako bubliny v kotlíku, skupiny zvolna stoupají k hladině. Obvykle jsou nejprve malé, poté nabývají na objemu, dokud se nerozprsknou do nových, menších verzí původní skupiny, nebo se z nich utvoří reakce směřující proti původní skupině, anebo se rozplynou docela. Tento proces se často odehrává velice rychle.“ (Simes in Harvey, Hardman, 1996)

I v České republice platí, že se členové, kteří původně vstoupili do nějaké organizace, přesunou pozvolna či hromadně do skupiny druhé, a mezi těmito nástupnickými skupinami panuje mnohdy napětí.

Klasickým případem vnitropohanského konfliktu by mohl být vznik a cca pětileté působení Mezinárodní pohanské federace v České republice, jejíž pobočka u nás v roce 2006 založil Jakub Achrer a stal se jejím prvním koordinátorem na území České republiky. Tato organizace fungovala pod záštitou hlavní zahraniční koordinátorky Morgany Sythove, původem z Holandska. V následujících letech přibývali další koordinátoři, Pavel Ungr (Cody) a Josef Petr (Jožka) - Jakub Achrer se svého postu zřekl z důvodu pracovního vytížení. Později také zaujala místo na tomto postu Tereza Hriníková (Amira), aby nahradila Josefa Petra.

Jakmile PFICz zahájila svoji činnost, sklízela kritiku (a občas i posměch) ze strany ostatních pohanů, zprvu např. z důvodu nepočetné členské základny. Později, když už se tato organizace vyprofilovala, někteří pohané začali kritizovat skutečnost, že Pohanská federace je příliš „světlá“, čímž se míní, že spíše spadá do škály „prorodinně“ orientovaného pohanství.

Další kritiku vyvolaly tři principy Pohanské federace:

„Pohanská federace není organizací sdružující pohany nějakého konkrétního proudu, ale naopak je nevymezenou organizací, jejíž členové vycházejí z různých pohanských tradic a žádná z nich není federací ani vyzdvihována ani snižována. Přesto byly formulovány tři základní principy, které vyjadřují účel a záměr Pohanské federace:

- 1. Spřízněnost s přírodou a láska k ní. Uctívání síly života a jejího nekonečného cyklu života a smrti.*

2. *Pozitivní ctnosti, které znamenají individuální odpovědnost za objevování a rozvoj vlastní přirozenosti v harmonii s vnějším světem a společenstvím.*
3. *Vědomí božské síly, která transcenduje pohlaví a zároveň uznání mužské i ženské povahy božstev.*“ (Zdroj: PFIcz, nedat.)⁵⁵

O sporné povaze chápání pohanství jakožto přírodního náboženství již padla zmínka v kapitole č. 1.1 této práce. Poněvadž tyto tři principy se budoucí člen zavazuje dodržovat v momentě, kdy podepisuje žádost o členství (příhlášku), diskutabilní je také druhý bod, nazvaný pozitivní ctnosti, nebo také občas morálka. Mnozí pohané jej zaměňují za proud New Age (hnutí Nového věku), jehož příznivci se pokoušejí být až nepřirozeně „pozitivní“, přičemž dochází k potlačení stínového aspektu osobnosti. Tito pohané usilují o „přirozenost chování a cítění“, tudíž pokud se člověk zlobí, neměl by se přetvařovat – což je považováno za pokrytectví. Autentičnost v pocitech a chování člověka tedy byla vnímána v protikladu k pozitivním ctnostem, zejména individuální zodpovědnosti. Proto se objevila skupina českých pohanů, kterým z osobních důvodů nevyhovovaly principy a případně i osobnosti, spojené s PFIcz, respektive slovní obraty, pomocí nichž byly principy PFI formulovány.

V této době vznikla také druhá zastřešující pohanská organizace v ČR, Dávný obyčej o.s., aby sdružovala pohané, kteří potřebují alternativu k PFIcz.

V červenci roku 2008 cca dvě desítky českých pohanů sepsaly několikastránkovou petici v angličtině, kterou adresovali evropskému vedení PFI jak v Holandsku, tak i na londýnskou adresu Pohanské federace.⁵⁶ V petici si signatáři stěžovali na kult osobnosti, který si podle jejich názoru pěstují čeští koordinátoři, především Jakub Achrer. Pavel „Cody“ Ungr v jejich očích představoval stínovou hlavu PFIcz, která z povzdálí tahá za nitky. Paradoxem celé této petice je fakt, že lidé, kteří se k ní připojili, nebyli členy PFI. Přesto vytýkali tehdejšímu vedení špatnou organizaci a autoritářské způsoby rozhodování a jednání. Celkově se domnívali, že PFI nepůsobí dobře v očích stávajících českých pohanů (soudě dle nízkého počtu členů) ani nedělá dobrý dojem na nové hledající spirituální

⁵⁵On-line dostupné z: http://www.pohanskafederace.cz/o_nas/

⁵⁶ Pohanská federace z Velké Británie se ovšem ozvala v tom duchu, že s tím nemá nic společného a veškeré kompetence tedy patří pouze PFI.

zájemce, a to např. z důvodu pořádání pub-mootů v prostředí hostinců, které jsou vedeny spíše v sekulárním duchu a za konzumace alkoholu, přičemž nikdo neomezuje návštěvníky co do vypitého množství. Kritizovali výběr přednášejících a přednášek a pozastavovali se nad tím, že PFI oficiálně podporuje BMWC (Bohemian and Moravian Witches' Conference)⁵⁷, kde dochází podle jejich tvrzení ke konzumaci jak velkého množství alkoholu, tak i přinesených zakázaných látek. Organizátoři se podle autorů petice provinili nejen tím, že tuto činnost aktivně nepotírají, ale jsou dokonce toho názoru, že každý plnoletý účastník nese sám za své chování vlastní zodpovědnost. Petice dále obsahovala osobní kritiku v podobném duchu, vedenou zejména na Jakuba Achrrera. Aby se účastníci petice vyhnuli nařčení, že tak jednájí z touhy po moci, navrhovali odvolání koordinátorů, zrušení české samosprávy a podřazení české pobočky pod správu nějaké jiné zahraniční frakce, jako tomu bylo v počátcích vzniku organizace.

Tento čin vyprovokoval mohutnou živou i internetovou diskusi – tato internetová část je v současné době již smazána – kde se nařčení organizátoři hájili, vyjasňovali jednotlivé body tvrzení, a celkově došlo k přestřelce názorů mezi oběma tábory.

Na základě této petice přijela mezinárodní koordinátorka Morgana Sythove do Prahy a vedla s místními koordinátory jednání za účelem vyjasnit si s dotčenými jednotlivá tvrzení v petici, jehož výsledkem bylo pokračování Mezinárodní federace v České republice v nezměněném personálním složení, poněvadž stížnosti v ní obsažené shledala jako irelevantní jak po stránce věcné, tak z toho hlediska, že se jednalo o vměšování nečlenů do vnitřního fungování organizace.

Výsledkem tohoto střetu paradoxně došlo k navýšení členské základny v české pobočce PFI, podle slov Pavla „Codyho“ Ungra tomu byl důvodem právě tichý protest proti aktu petice. Následně poté se ozvali někteří signatáři, že s výsledným textem nebyli dostatečně seznámeni, neboť odeslaný text se v některých detailech lišil.

Tyto konflikty pohanských organizací vznikají z osobního úhlu pohledu a životních hodnot čelních představitelů. Vycházejí také z osobních sympatií a antipatií, na což poukazuje fakt, že se mění v čase podle toho, jak se různá obvinění postupem času ukazovala jako ne zcela relevantní. Např. ony kritizované pub-mooty, které se jednomu

⁵⁷Ve skutečnosti je BMWC soukromý projekt Jakuba Achrrera, který s PFIciz není propojen.

mohou jevit jako ostudné akce, popisuje H. Davidová ve své diplomové práci, zaměřené na Pohanskou federaci, mnohem méně drasticky:

„Zpravidla se pije pivo a vedou se rozhovory na všemožná témata. Od pohanství až po životní radosti i strasti. Je to ideální možnost pro lidi, kteří se chtějí seznámit a poznat jiné pohany. V současné době se PFI pokouší také o tematická setkání. Během posledního roku se pub-mootu pravidelně účastní kolem třiceti účastníků a téměř na každém se ukáže alespoň jeden nováček.“ (Davidová, 2010, s. 40)

S pokračováním činnosti PFIcz vycházely najevo souvislosti, které v počátcích nebyly tak zjevné. Ačkoliv na jedné straně toho bylo spousta vykonáno pro dobro české pohanské scény na bázi odzkoušených postupů PFI, osobnost mezinárodní koordinátorky začala mezi některými aktivnějšími členy budit mírné rozpaky. Morgana Sythove se plně věnuje PFI a tato činnost bezesporu vyžaduje mnoho úsilí a času. Během funkčního období PFIcz se krom jiného ještě byla nucena starat o další stížnost, zaslanou Ivetou „Andromedou“ Woodovou⁵⁸ a odpovídala na dotazy členů i nečlenů prostřednictvím internetu. Vedle bouřlivých událostí, kdy dorazila do České republiky vyřizovat výše zmiňovanou stížnost, také osobně podporovala PFIcz buďto svou přítomností na pub-mootu, nebo přímo pořádáním přednášky. Vzhledem k tomu, že takových národních větví je v současné době několik desítek včetně sousedního Slovenska, jedná se z její strany o obětavou práci na úkor osobního života. Nutno dodat, že Morgana Sythove nemá rodinu a věnuje tedy Mezinárodní pohanské federaci doslova vše. Aktivnější členové PFIcz si zvolna začali všimnout, že Morgana nevynechá jedinou příležitost, aby si udělala reklamu, a na internet jsou zejména vybírány ty fotografie z akcí, na kterých je ona sama přítomna. Někteří členové začali mít dojem, že si Morgana tuto organizaci příliš přivlastňuje, přičemž sami byli toho názoru, že to, čím česká PFIcz byla, bylo spíše zásluhou tvrdé práce českých členů, bez výraznější podpory z holandské centrály.

Dalším diskutovaným problémem byla neexistující právní subjektivita PFIcz v České republice. Při pořádání tak rozsáhlé akce, jako byl plánovaný *Wyrd Camp*, který zahrnoval týdenní přednášky a workshopy, včetně nutnosti zajištění pronájmu, ubytování

⁵⁸ Stěžovala si na články, které o ní na svém soukromém a s PFI opět nesouvisejícím weblogu publikoval jeden z koordinátorů.

a rezervací patřičných prostor, by bez jakékoliv právní subjektivity ručili za veškeré škody a finanční transakce koordinátoři v právním režimu soukromých osob.

Dříve, než se začaly výše uvedené problémy řešit, současní koordinátoři Petr „Eurik“ Gilar s Terezou „Amirou“ Hriníkovou oznámili zrušení *Wyrd Campu* a svou rezignaci na posty v PFICz. Spolu s minulými koordinátory Jakubem Achrerem (Zahradou) a Josefem Petrem (Jožka/TPM) a několika dalšími českými pohany založili tentokrát ryze tuzemskou organizaci na úrovni občanského sdružení s názvem Česká pohanská společnost o.s. Ačkoliv zpočátku někteří pohané tento krok nechápali a mohli se tak domnívat, že došlo k „vytunelování“ *know how* PFI, organizátoři ČPS se na svých internetových stránkách netají tím, že ve vedení PFICz získali organizační praxi.

Pavel „Cody“ Ungr, který zůstal v PFICz, je však jiného názoru a dodává k tomu:

„Přede mnou byla záležitost utajena a dalším členům nebyla rezignace, odchod týmu PFICz a dalších osob vůbec oznámeny. Celou situaci jsem byl pak nucen dát do pořádku sám, poté co mi Morgana dala pravomoci se o PFICz starat. Tedy kontaktoval jsem všechny členy a informoval o aktuální situaci. Tento krok, kdy odešli všichni aktivní členové, totiž logicky stávající PFICz paralyzoval, aby mohla vzniknout Č.P.S.o.s.“ (Zdroj: Cody, 2012)

Anna-Marie Dostálová (Noira) je naopak toho názoru, že se jedná o přirozený vývoj na české pohanské scéně:

„Učíme se, jak se organizovat efektivněji a vznik Č.P.S.o.s. považuji za krok k lepšímu fungování.“ (Zdroj: Noira, 2012, osobní rozhovor)

Závěr

Tato práce měla za úkol analyzovat soubor životních problémů pohanů, přiblížit jejich způsob života a interpretovat problémy, které se v této subkultuře vyskytují. Mojí snahou bylo vybrat z nashromážděného materiálu vhodné případy, osobní výpovědi, komentáře, nebo výsledky pozorování, případně provést analýzu výsledků činnosti pohanů, které by přiblížily problémy a potřeby současné generace pohanů u nás. Práce si neklade za svůj cíl popsat všechny pohany nebo veškeré organizace v České republice, některým z nich bylo přirozeně věnováno více prostoru než druhým, a jiní zde nebyli zahrnuti téměř vůbec. Navíc pak v rámci struktury práce mohou některé problémy působit naléhavěji než druhé, což však závažnosti problémům, jimž bylo věnováno méně místa, nikterak neubírá. V tomto výběru jsem vycházela především z existence jakési „hlavní pohanské scény“, kde spolu jednotlivé směry vzájemně komunikují, a zaměřila jsem zřetel na ty jedince či skupiny, kteří s touto scénou kooperují nebo jsou na ni nějakým způsobem napojeni. S ohledem na značnou šíři práce také některé problémy nemohly být zpracovány dostatečně do hloubky, neboť by si zasloužily samostatné a detailní zpracování.

Oboru sociální pedagogika by mohla být tato práce přínosem tím, že popisuje procesy uvnitř veřejnosti méně známé náboženské subkultury, v celé její složitosti protichůdných směrů, které obsahuje, a ve snaze předejít případným předsudkům o této subkultuře podává pokud možno aktuální informace z terénního výzkumu. Vzhledem k vývoji v Západním světě lze také předpokládat, že příklon jedinců k pohanství bude stále narůstat a proto bude problematika pohanů a jejich soužití se zbytkem veřejnosti čím dál tím víc aktuálnější – bude třeba brát zřetel na tyto otázky např. v rámci činnosti veřejných institucí, během vzdělávání dospělých i mládeže, ve zdravotnických centrech, v pohřebnictví i v dalších oblastech. Proto soudím, že tato práce by minimálně mohla být přínosem v tom, že může dát pracovníkům v sociálních profesích stručný přehled základních obecností, přičemž v případě potřeby podrobnější konzultace se na našem území nachází celá řada pohanských organizací, v práci konkretizovaných, které mohou být kontaktovány se žádostí o vyjádření jejich názoru.

Resumé

Tato práce pojednává o životních problémech současných českých vyznavačů předkřesťanských náboženství, kteří sami sebe nazývají pohané. Životní situace jim staví do cesty celou řadu problémů, se kterými se pohané musí vypořádat v kontextu jejich životního stylu a náboženství.

První kapitola analyzuje české pohany podle shodných a rozdílných prvků, podává výčet jednotlivých proudů, přítomných v České republice a předkládá demografický odhad z dostupných zdrojů. Druhá, spíše teoretická kapitola, se věnuje životním problémům, které jsou přiblíženy prostřednictvím analýzy životních situací. V kapitole třetí se setkáváme s životními situacemi jednotlivých pohanů. Je členěna podle biodromální cesty životem na dětství a mládí, s ohledem na výchovu v rodině, na dospělost, a zvršuje ji podkapitola o pohanském pohřebnictví. V této kapitole bylo snad nejvíce použito terénních výzkumů, sebraných během tříletého pohybu v prostředí českých pohanů a pohanských organizací. Poslední čtvrtou kapitolu tvoří rozbor několika konkrétních problémů, které byly zaznamenány v prostředí pohanských organizací. Tyto problémy mohou být buďto konflikty s vnějšími subjekty, které mohou představovat např. státní organizace, nebo se může jednat o vzájemné konflikty uvnitř pohanské subkultury.

Cílem práce bylo seznámit odbornou i laickou veřejnost s málo známou soudobou subkulturou a popsat, jakým způsobem její jedinci zvládají své životní problémy a jak je v souladu se svou životní filosofií řeší.

Anotace

Tato diplomová práce se věnuje životním problémům současných pohanů. Jejím cílem bylo popsat a analyzovat problémy jedinců, i pohanských organizací. Sebraná data z české pohanské subkultury byla dosazena do kontextu zkušeností s pohanskými subkulturami mimo hranice České republiky.

Klíčová slova

Pohanství, novopohanství, životní problémy, životní situace, nová náboženská hnutí, subkultury, konflikty, čarodějnictví, rodina, výchova, náboženské pohřby, náboženské sňatky, gender, symbolika.

Anottation

This disertation pays attention to the life problems of contemporary pagans. The goal was to describe and analyze problems of individuals and even pagan organizations. Collected data from czech pagan subculture was substituted into the experiences context with the pagan subcultures outside of Czech republic.

Seznam použité literatury

Publikace:

1. Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů.
2. Zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví.
3. Zákon 83/1990 Sb., o sdružování občanů.
4. Zákon 3/2002 Sb., o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů (zákon o církvích a náboženských společnostech).
5. Zákon č.40/2009 Sb., trestní zákoník.
6. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce.
7. Antares, Zuzana. Sedmero věšteckých umění. 4. české vyd. Brno: Petr Schneider, 2002, ISBN 80-7307-014-6.
8. Bell, Catherine. Ritual theory, ritual practice. Oxford University Press, 2009, ISBN-13: 978-0199733620.
9. Bertens, Johannes Willem a Joseph P Natoli. Encyklopedie postmodernismu. Vyd. 1. Brno: Barrister & Principal, 2005, ISBN 80-86598-26-8.
10. Bonewits, Isaac, O'Gaea, Ashleen. Witchcraft: A Concise Guide or Which Witch Is Which? Earth Religions Press, 2003, ISBN-13: 978-1594055003
11. Carr-Gomm, Philip. Tajemný svět druidů. Staré moudrosti pro 21. století. Olomouc, Fontána, 2008, ISBN 978-80-7336-428-1.
12. Cowan, Douglas E. Cyberhenge: Modern Pagans on the Internet. Routledge, 2005, ISBN-13: 978-0415969109.
13. Cuhulain, Kerr. Pagan Religions: A Handbook for Diversity Training. Acorn Guild Press; 4 edition, 2011, ISBN-10: 0971005060
14. Davidová, Helena. Pohanská federace v České republice: její aktivity a role ve vztahu k hnutím navazujícím na archaické kultury. Diplomová práce, Univerzita Pardubice, Fakulta filosofická.
15. Dostálová, Anna Marie. Neo-Pagan Movements in Czech Republic, Předneseno v Brně na konferenci ISORECEA 2010, 16.-18. prosince 2010, dosud nepublikováno.

16. Eriksen, Thomas Hylland. Etnicita a nacionalismus: antropologické perspektivy. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012, ISBN 978-80-7419-053-7.
17. Goodrick-Clarke, Nicholas. Černé slunce: árijské kultury, esoterický neonacismus a politika identity. Praha: Eminent, 2006, ISBN 80-7281-281-5.
18. Goodrick-Clarke, Nicholas. Okultní kořeny nacismu: tajné árijské kultury a jejich vliv na nacistickou ideologii. Praha: Eminent, c2005, ISBN 80-7281-278-5.
19. Greer, John Michael, The New Encyclopedia of Occult. Woodbury, Llewellyn publication, 2003.
20. Gundarsson, Kveldúlf. Things, Signs, and Their Meanings. TheTroth, Inc., pdf, 2011.
21. Hanegraaff, Wouter. Dictionary of Gnosis & Western Esotericism. Koninklijke Brill NV, Leiden, The Netherlands, 2006.
22. Harvey, Graham, Hardman, Charlothe. Paganism Today: Wiccans, Druids, the Goddess and Ancient Earth Traditions for the Twenty-First Century. Thorsons, 1997, ISBN-13: 978-0722532331.
23. Harvey, Graham. Contemporary Paganism: Listening People, Speaking Earth. NYU Press, 2000, ISBN-13: 978-0814736203.
24. Holub, J., Lyer, S., Stručný etymologický slovník, Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1978.
25. Jedlička, Richard. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Olomouc, 2004, ISBN 80-7312-038-0.
26. Kohoutek Rudolf. Terminologický slovník pro sociální pedagogy. Institut mezioborových studií, Brno, 2007.
27. Kraus, Blahoslav, et al. Středoškolská mládež a její svět na přelomu století. Brno: Paido, 2006, ISBN 80-7041-738-2.
28. Kraus, Blahoslav, Poláčková, Věra. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, ISBN 80-7315-004-2.
29. Kraus, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, ISBN 80-7315-004-2.
30. Křivohlavý, Jaro. Konflikty mezi lidmi. Portál, Praha, 2002, ISBN-80-7178-642-X.

31. Kupka, Petr, Laryš, Martin, Smolík, Josef. *Krajní pravice ve vybraných zemích střední a východní Evropy: Slovensko, Polsko, Ukrajina, Bělorusko, Rusko*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, ISBN 978-80-210-4845-4.
32. Lužný, Dušan. *Nová náboženská hnutí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997, ISBN 80-210-1645-0.
33. Maffesoli, Michel. *O nomádství: iniciační toulky*. 1. Vyd. Praha, Prostor, 2002, ISBN 80-7260-069-9.
34. MAŇÁK, J., a kol. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*. Brno, Masarykova univerzita, 1994, ISBN 80-210-1031-2.
35. Mareš, Miroslav. *Symbole používané extremisty na území ČR v současné době, manuál pro Policii ČR*. MVČR, 2006.
36. Merička, Jan. *Pohanství a extremismus, Bezpečnostní aspekty nové religiozity (BSS164)*. Seminární práce, MASARYKOVA UNIVERZITA, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie.
37. Nešpor, Zdeněk R, Václavík, David, Doležalová, Iva. *Příručka sociologie náboženství*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2008, ISBN 978-80-86429-92-2.
38. Pennick, Nigel. *Runová astrologie*. Vyd. 1. Praha, Volvox Globator, 1999, ISBN 80-7207-310-9.
39. Pennick, Nigel. *Rok: Tradice a svátky*. 1. vyd. Praha: Dita, 1994, ISBN 80-901503-5-7.
40. Petrušek, Miloslav. *Společnosti pozdní doby*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006, ISBN 80-86429-63-6.
41. Pizza, Murphy (ed.), Lewis, James R. (ed.). *Handbook of contemporary Paganism*. Koninklijke Brill NV, Leiden, 2009, ISBN 978-90-04-16373-7.
42. Podborský, Vladimír. *Náboženství pravěkých Evropanů*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006, ISBN 80-210-4178-1.
43. Shetler, Greg (Dux), *Living Asatru*. Lexington, 2011.
44. Starhawk, M., Macha Nightmare a kol. *Pohanská kniha mrtvých*. Grada, 2010, ISBN 978-80-247-3160-5.

45. Švaříček, Roman, Šedřová, Klára. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Vyd. 1. Praha, Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
46. Vaňurová, Helena a Pavel Mühlpachr. Kvalita života: teoretická a metodologická východiska. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2005, ISBN 80-210-3754-7.
47. Vojtíšek, Zdeněk. Nová náboženská hnutí a jak jim porozumět. 1. vyd. Praha: Beta Books, 2007, ISBN 978-80-86851-64-8.
48. Wallis J. Robert. Shamans/Neo-shamans: Ecstasies, Alternative Archaeologies and Contemporary Pagans. Routledge, London and New York, 2003, ISBN-13: 978-0415302036.
49. Wilson, Colin. The Occult, The History. Barnes and Nobles Books, New York, 1971, ISBN-10: 1842931075.
50. Whitcomb, Bill. The Magician's Companion. St. Paul, Llewellyn publications, 1998, ISBN-13: 978-0875428680.

Periodika:

51. Achrer, Jakub. Rozhovor: Pohanské pohřebnictví, smrt a Země předků. Kolovrat, Beltane 2012, s. 8-13.
52. El. Pohanské pohřby. Věstník PFI 2008/9, s. 43. On-line dostupné na: http://www.pohanskafederace.cz/newsletter/pagan_federation_newsletter_9_samhai_n_2008_final.pdf
53. Hrubešová, Linda. První čarodějnický obchod v Praze, In Dingir 3/2004, číslo věnované Českému hermetismu, s. 106.
54. Hutton, Ronald. Writing the History of Witchcraft: A Personal View, In The Pomegranate: The International Journal of Pagan Studies, č. 12.2/2010, s. 239-262, ISSN 1743-1735.
55. PFIcz. Vyjádření české pobočky PFI k projevům politického extrémismu ... aneb extremismus do pohanství nepatří, In Věstník PFI 2011/23, s. 4 – 6. On-line dostupné na:
56. Strmiska, Michael. Putting the Blood back into Blót: The Revival of Animal Sacrifice in Modern Nordic Paganism, In The Pomegranate: The International Journal of Pagan Studies, č. 9.2/2007, s.154-189, ISSN 1743-1735.
57. Štampach, Ivan O. Pohané mezi námi dnes, In Dingir 1/2002, číslo věnované Novopohanství, s. 1.

58. Štampach, Ivan O. Současné novopohanství, In Dingir 1/2002, číslo věnované Novopohanství, s. 14-16.
59. Vojtíšek, Zdeněk. Čeští novopohané, In Dingir 1/2002, číslo věnované Novopohanství, s. 9-10.

Internetové zdroje:

60. Achrer, Jakub. Pagan paths. Nedat. On-line dostupné na:
<http://www.wicca.cz/paganpaths.jpg>
61. Ander, Martin, Má smysl přinášet oběti (rozhovor s Annou Šabatovou). Sedmá generace, 9/2002, rubrika Názory, 24.9.2002. On-line dostupné na:
<http://www.sedmagenerace.cz/text/detail/115>
62. Cody. Germáni v Čechách: Kapitola IV. – Managarm. 3.9.2007. On-line dostupné na: <http://bloxxter.info/2007/09/03/germani-v-cechach-kapitola-iv-managarm/>
63. ČSÚ. Obyvatelstvo podle náboženské víry podle krajů - podrobné údaje. 16.12.2011. On-line dostupné na:
http://www.scitani.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_podle_nabozenske_viry_podle_kraju_podrobne_udaje/
64. Dingir 3/2004, číslo věnované Českému hermetismu. On-line dostupné na:
<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir102.pdf>
65. Dingir 1/2002, číslo věnované Novopohanství. On-line dostupné na:
<http://www.dingir.cz/archiv/Dingir304.pdf>
66. Došek, Miroslav, Podoby současného českého nacionalismu, duben 2002. On-line dostupné na: <http://litomericti-vlastenci.mysteria.cz/html/bp.htm>
67. Dragonari, Linda Ileana. Čarodějnické obchody. Nedat. On-line dostupné na:
http://dragonari.cz/?page_id=132
68. Keller, Jan. Dva druhy pravicových voličů. 22.3.2010. On-line dostupné na:
<http://blisty.cz/art/51696.html>
69. Miky. Rozhovor s Mysličem o pohanském kruhu, 22.6.2012. On-line dostupné na:
<http://moje-kniha-stinu.blog.cz/1206/rozhovor-s-myslicem-o-pohanskem-kruhu>
70. Pokorný, Jakub, Tichá, Věra. K odebrání dítěte stačí stížnost. idnes.cz, 14. 12. 2004. On-line dostupné na: (http://zpravy.idnes.cz/k-odebrani-ditete-staci-stiznost-d42-domaci.aspx?c=A041213_205344_domaci_pol)

71. Presseurop. Multikulti selhal. A co ted'? 18.10.2010. On-line dostupné na:
<http://www.presseurop.eu/cs/content/article/363981-multikulti-selhal-co-ted>
72. Tasselhof. O typech pohanů, 20.1.2011. On-line dostupné na:
<http://tasselhof.com/879074-o-typech-pohanu.php>
73. Wigington, Patti. Older Adults New to Paganism. Nedat. On-line dostupné na:
<http://paganwiccan.about.com/od/PaganCommunity/a/Older-Adults-New-To-Paganism.htm>

Přílohy

Příloha č. 1: Slovníček často používaných termínů:

V pohanské subkultuře, okultních směrech a ve hnutí New Age se často setkáváme se zavedeným používáním termínů, které mohou mít specifické výklady, vlastní historii, či se dokonce mohou významově lišit od obecného užití a definic z jiných oblastí. Pokud nebude uvedeno jinak, je výrazu používáno v následujících významech:

Čarodějnictví – ačkoliv lze tento výraz často nalézt v různých kontextech obecného vyjadřování zejména v negativním významu, v pohanství se vyskytuje jako označení lidové magie, původem zejména z předkřesťanské Evropy (Greer, 2003). Praktiky čarodějnictví uznávají zejména pohané, kteří se cítí být nositeli čarodějnického odkazu, jehož původní stoupenci byli v rámci křesťanství pronásledováni a perzekuováni. V tomto duchu byla Geraldem B. Gardnerem založena v Británii první pohansko-čarodějnická organizace zvaná Wicca.

V poslední době jsou však stále častěji do praxe zahrnovány i magické techniky pocházející z exotického prostředí, např. haitského *vúdu* a *húdu*, jihoamerické *brujerie*, *santerie* či afrických diasporických kultů (tamtéž).

New Age – spirituální hnutí Nového věku ze 70. let původem z USA, odkud se rozšířilo i do zbývajících krajín. Charakteristická je pro ně individuální spiritualita. Od pohanství jej odlišuje zejména minimální ritualizace.

Mezi typické oblasti New Age patří mimo jiné *channelig*, léčení, zájem o krystaly, různé formy divinace, školy pozitivního myšlení apod. (Hanegraaff, 2006).

Magie – řec. *mageia*, latinsky *magia*. Ve starověku se jednalo o označení perských kněží, kteří vykonávali pohřební obřady nebo prostřednictvím askeze či speciálního výcviku obdrželi magické síly (Greer, 2003). V současnosti existuje několik definic magie, z nichž většina vychází z formulace anglického okultisty 20. století Aleistera Crowleyho: „Magie je věda a umění jak způsobit změnu ve shodě s vůlí.“ Podobně jako u „čarodějnictví“ se tedy jedná o soubor technik, kterými lze ovlivnit hmotnou či

nehmotnou realitu. Magie je však některými autory chápána jako ještě něco víc, poněvadž se obvykle ještě zaměřuje i na výcvik a rozvoj osobnosti magika, což zahrnuje jak teoretické studium, tak i osvojení si sebepoznávacích schopností, např. prostřednictvím meditace, posouvání osobních hranic nebo rozvíjení psychické a někdy i fyzické odolnosti. Colin Wilson se domnívá, že až budou magické procesy plně odhaleny a popsány, stane se jednou možná magie vědou budoucnosti (1971).

Okultismus – z lat. *occuere*=skrývat, použil poprvé Eliphas Lévi ve své knize *Dogma a rituál vysoké magie* (Hanegraaff, 2006). Tento termín zahrnuje širokospektrální hnutí, vyznačující se hledáním znalostí a aktivitami, které jsou považovány za skrytá mystéria (Whitcomb, 1998) a tudíž jsou známy pouze několika vědoucími, kteří je skrytě předávají zase dál prostřednictvím několika vybraných jedinců (hermetismus). Dle Haanegraaffa se výraz okultismus stal v průběhu dvacátého století též synonymem pro esoterismus, ačkoliv to vzbudilo u některých esoteriků nesouhlas (Hanegraaff, 2006). Za okultisty bývají zpravidla označovány různé svobodozednářské organizace, ilumináti, některé druhy gnóze, theosofové, spiritisté apod. V šedesátých letech dvacátého století byla část okultní členské základny transformována prostřednictvím hnutí Nového věku, které samo adaptovalo mnohé okultní myšlenky, a touto cestou se vliv okultismu přenesl i do pohanského myšlení (Greer, 2003).

Pohanství – z lat. *paganus*=venkovan. Původně jím křesťané označovali v rámci Římské říše stoupence jiných náboženství (Greer, 2003), tudíž se již v počátcích jednalo o sjednocující termín zahrnující stoupence různých proudů, vyjma křesťanství a judaismu. V současné době je tento výraz používán v dosti podobném významu, zejména pro stoupence polyteistických náboženských směrů, pro které se v religionistické literatuře zpravidla používá termín novopohanství za účelem odlišení od původních starověkých náboženství.

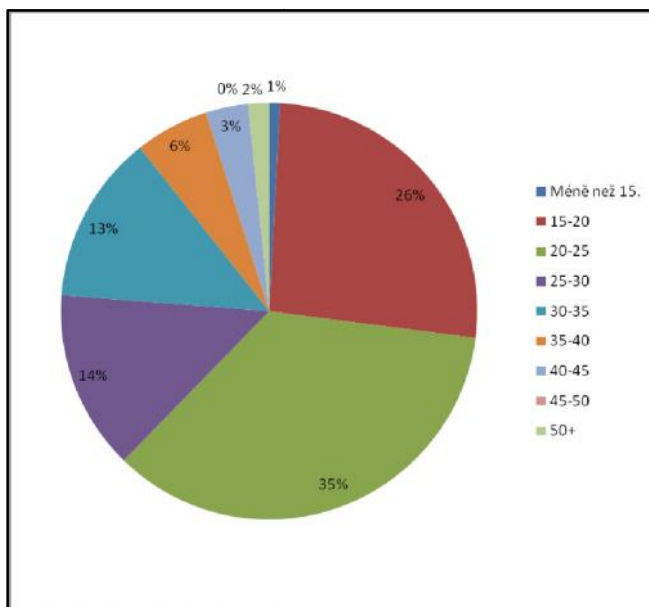
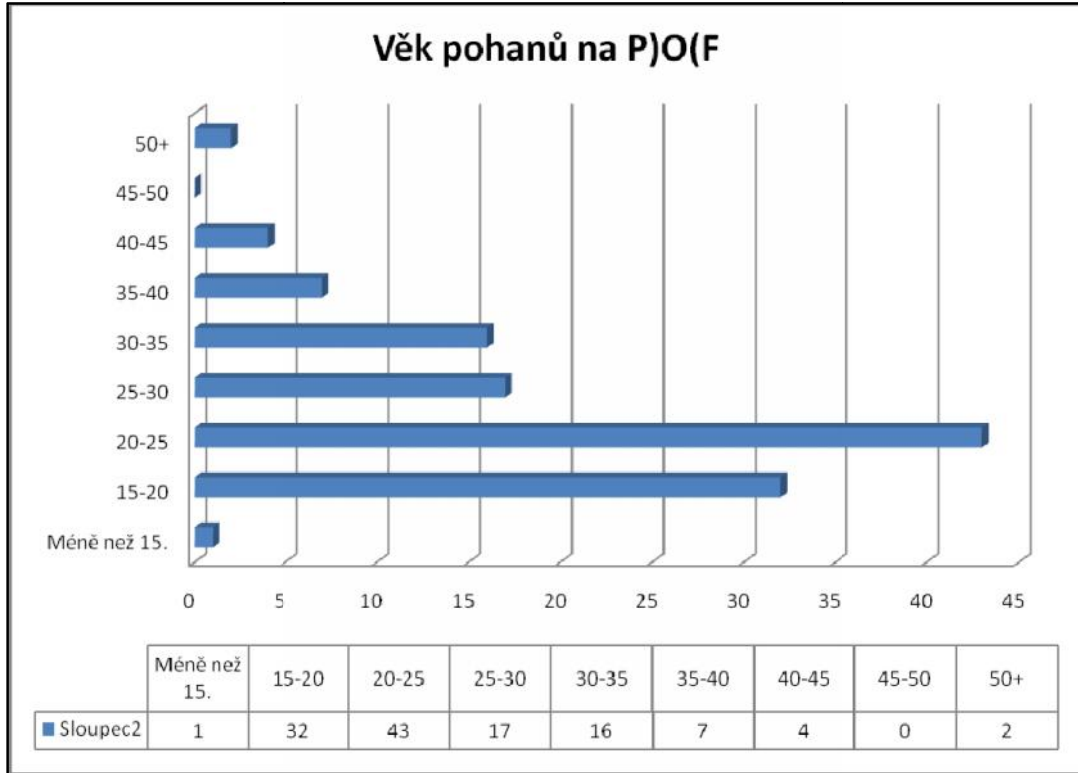
Rituál – také obřad nebo ceremonie. Základní technika náboženství i západní magie, která umožňuje přímý kontakt či práci s magickými energiemi a entitami. V náboženské praxi lze rituálně navázat či upevňovat vztah s božstvem, nabízet mu obětiny

za účelem ochrany či naplnění svých potřeb apod. Rituály mohou být prováděny jak osamoceně, tak i ve skupině. Durkheim v rámci *Elementárních forem náboženství* podotýká, že z opakovaných rituálů se skládá kult (In Pizza, Lewis, 2009).

Šamanismus – animistická kmenová víra, která pravděpodobně patří k jedněm z nejstarších v dějinách lidstva, a jako taková je předmětem zájmu antropologů. Britský archeolog a antropolog R. J. Wallis je toho názoru, že současné směry pohanství v sobě obvykle nesou alespoň malý náznak některého z aspektů šamanismu (2003). Soudobá šamanská praxe v Západní Evropě, Británii a Severní Americe se rovněž nazývá *neošamanismus*, jenž zahrnuje krom přírodně laděných technik a původního šamanství také směry jako *kyberšamanismus* nebo *urbanšamanismus*.

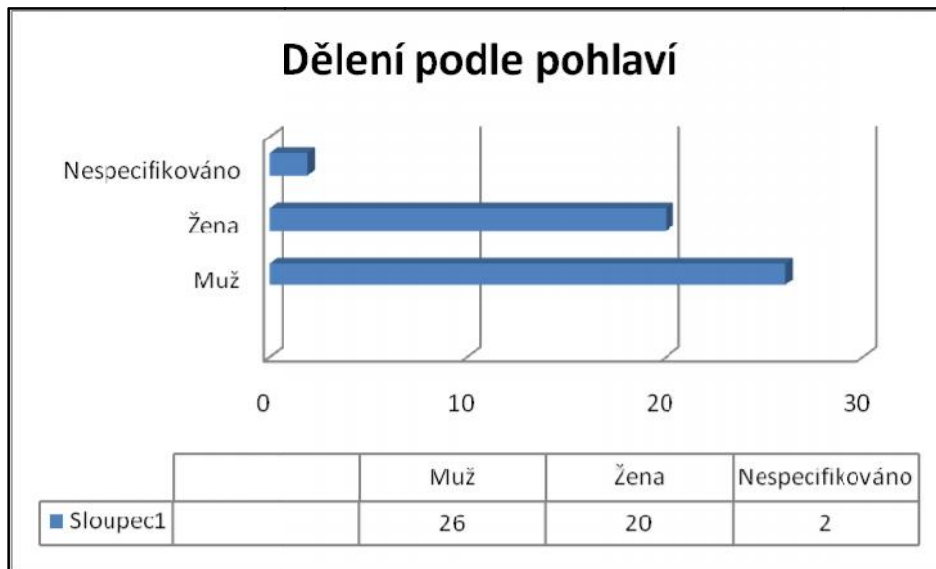
Příloha č. 2: Grafy

1) Věk pohanů, anketní otázka na P)O(F: Kolik je vám let?⁵⁹

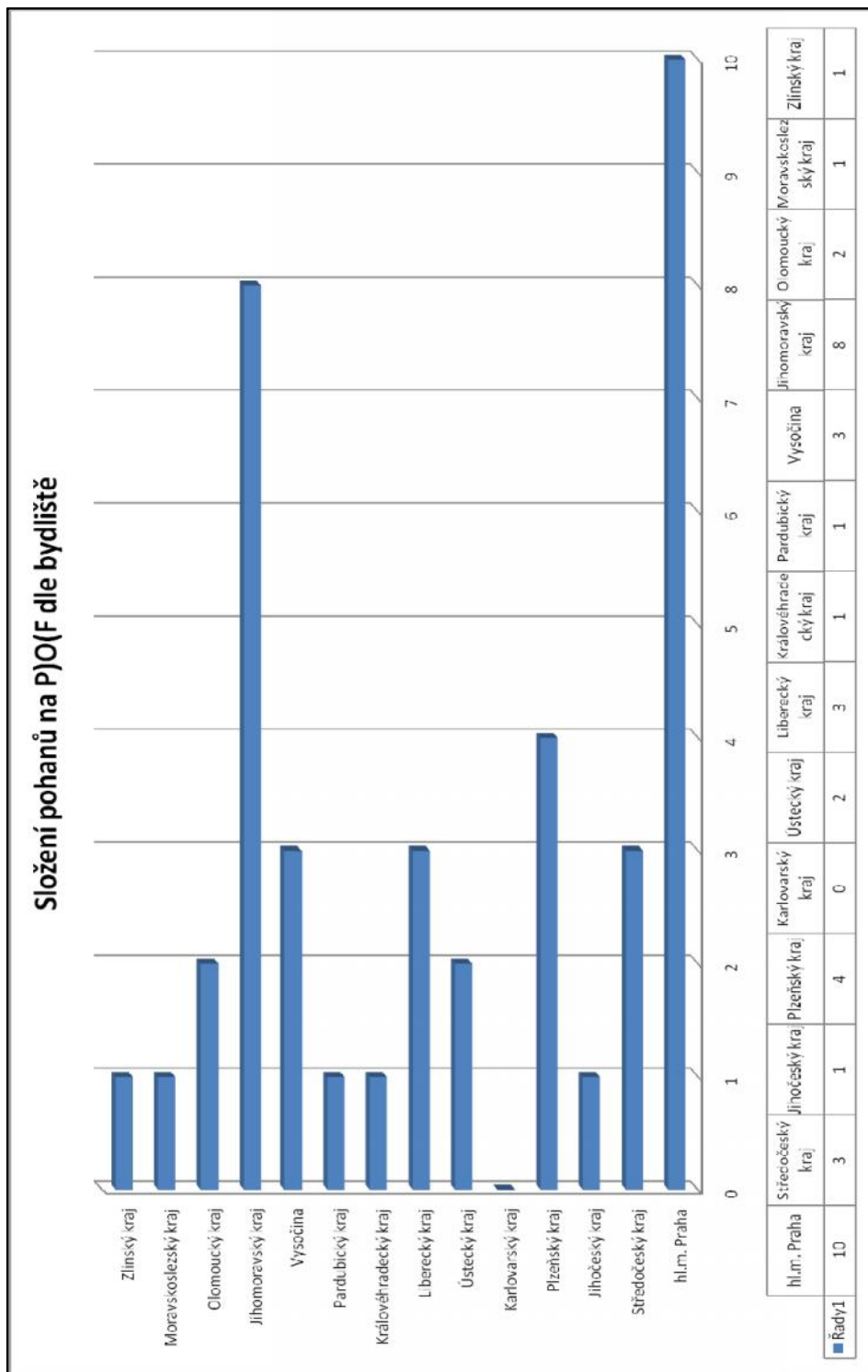
⁵⁹ Anketu, která byla podkladem k tomuto grafu, umístil na P)O(F uživatel Niusereset.

2) Pohlaví pohanů dle ankety na P)O(F, otázka: Jakého jste pohlaví?

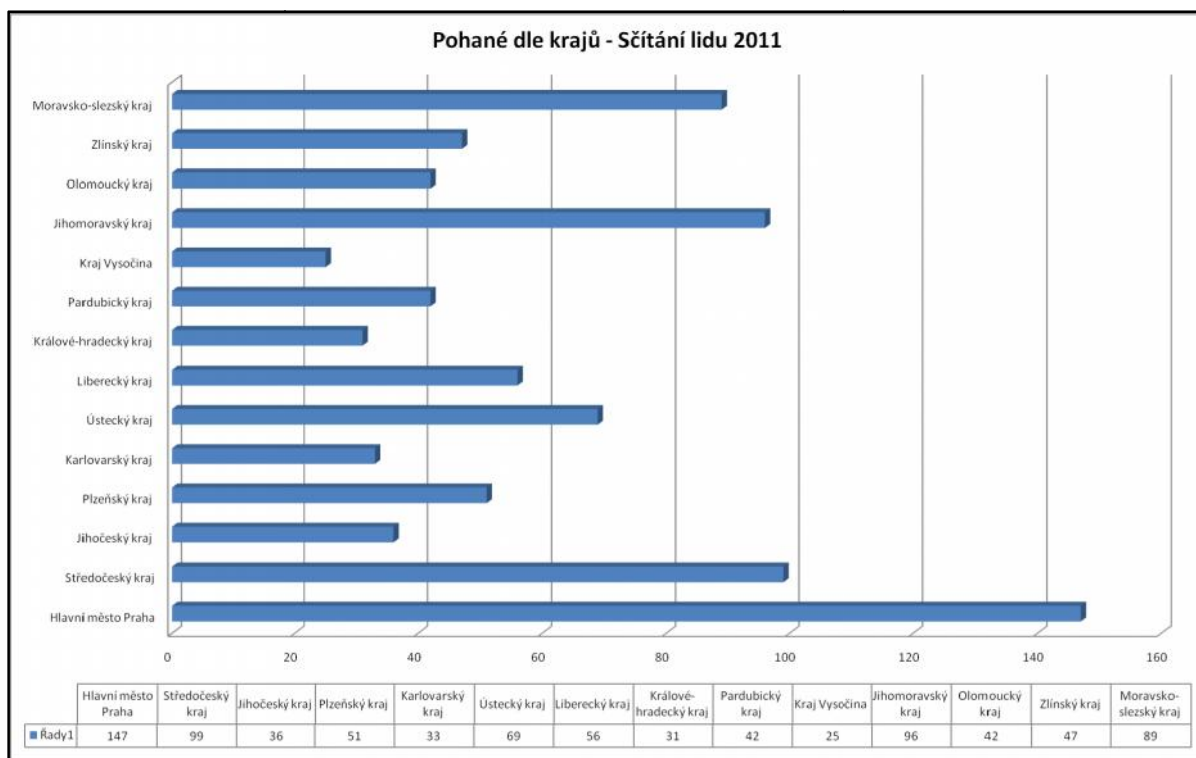
3) Složení pohanů podle bydliště⁶⁰:

3a) dle údajů P)O(F, 40 respondentů celkem:

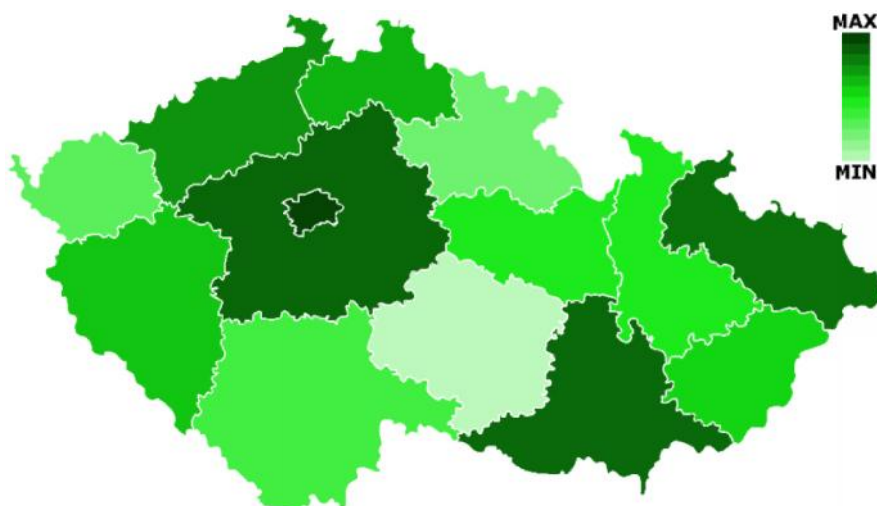

⁶⁰ Tuto anketu vložil do P)O(F uživatel Dorian.

3b) Dle předběžných výsledků Sčítání lidu r. 2011⁶¹ (863 celkem):

Grafické znázornění rozložení pohanů v rámci České republiky⁶²:

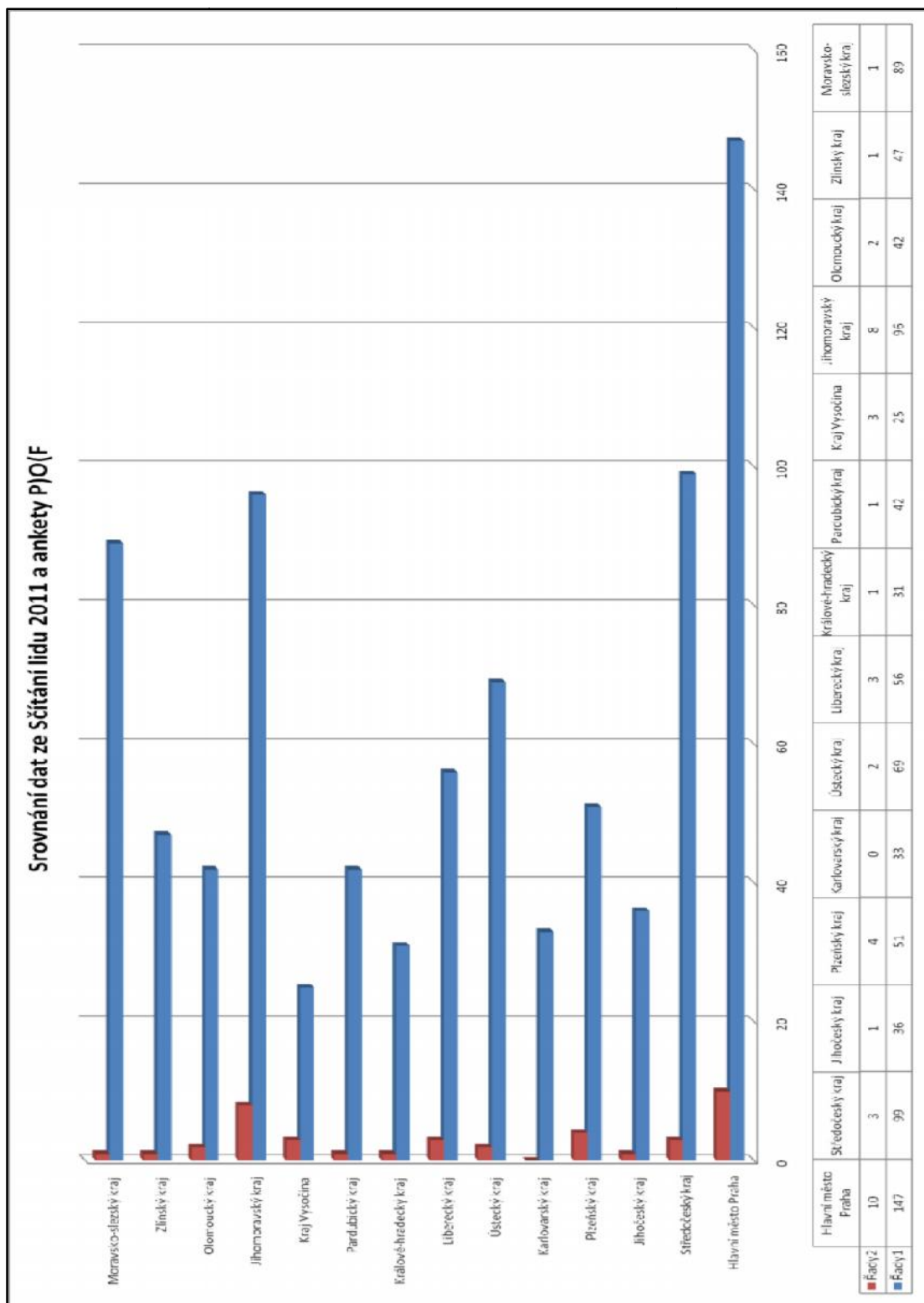

⁶¹ On-line dostupné na:

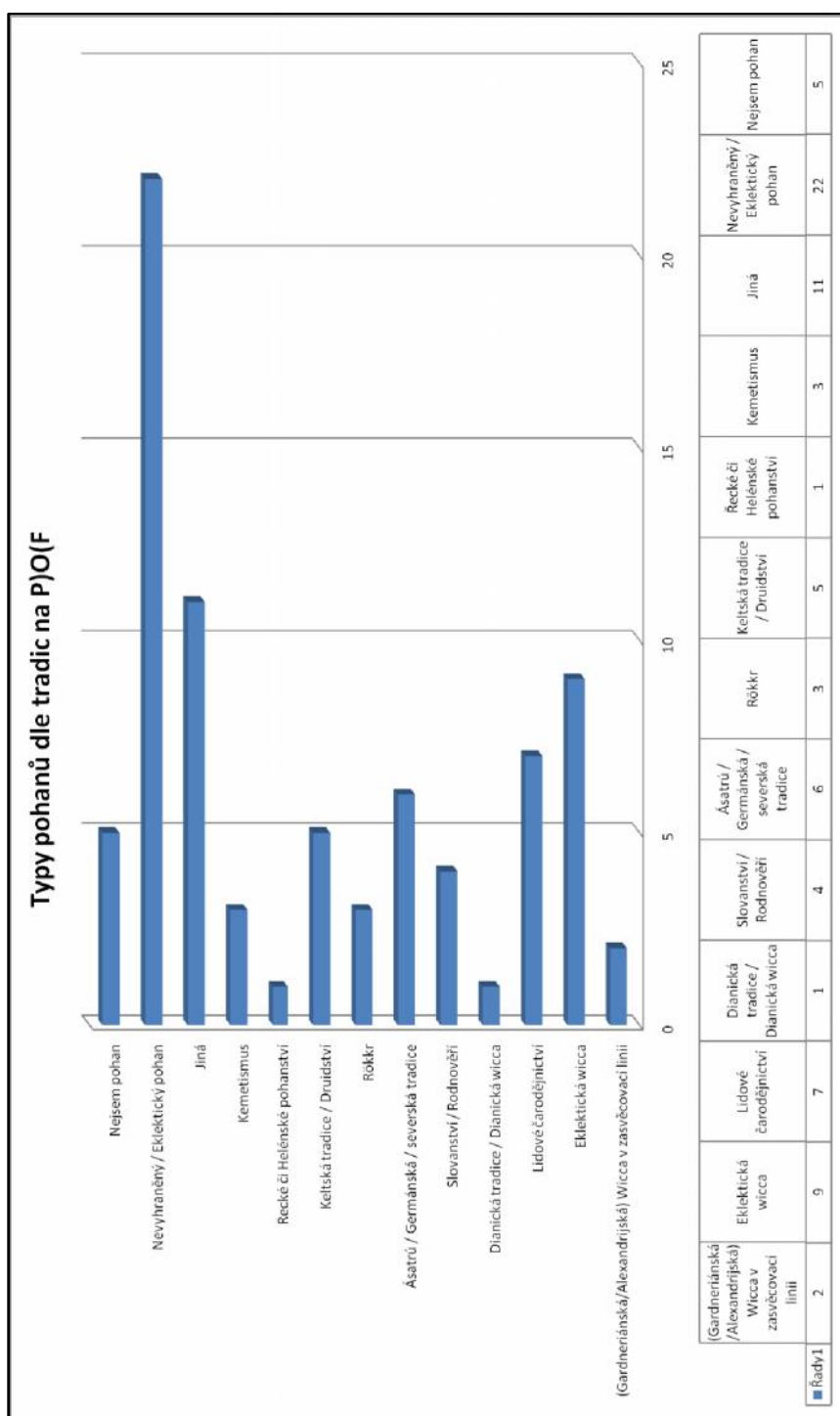
[http://www.scitani.cz/slodb2011/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_podle_nabozenske_viry_podle_kraju_podrobne_udaje/\\$File/sl_db_podrobna_vira.xls](http://www.scitani.cz/slodb2011/redakce.nsf/i/obyvatelstvo_podle_nabozenske_viry_podle_kraju_podrobne_udaje/$File/sl_db_podrobna_vira.xls)

⁶² Vytvořil Niusereset, 2011.

3c) Srovnání dat: Řady 1=Sčítání lidu 2011, řady 2=anketa P)O(F

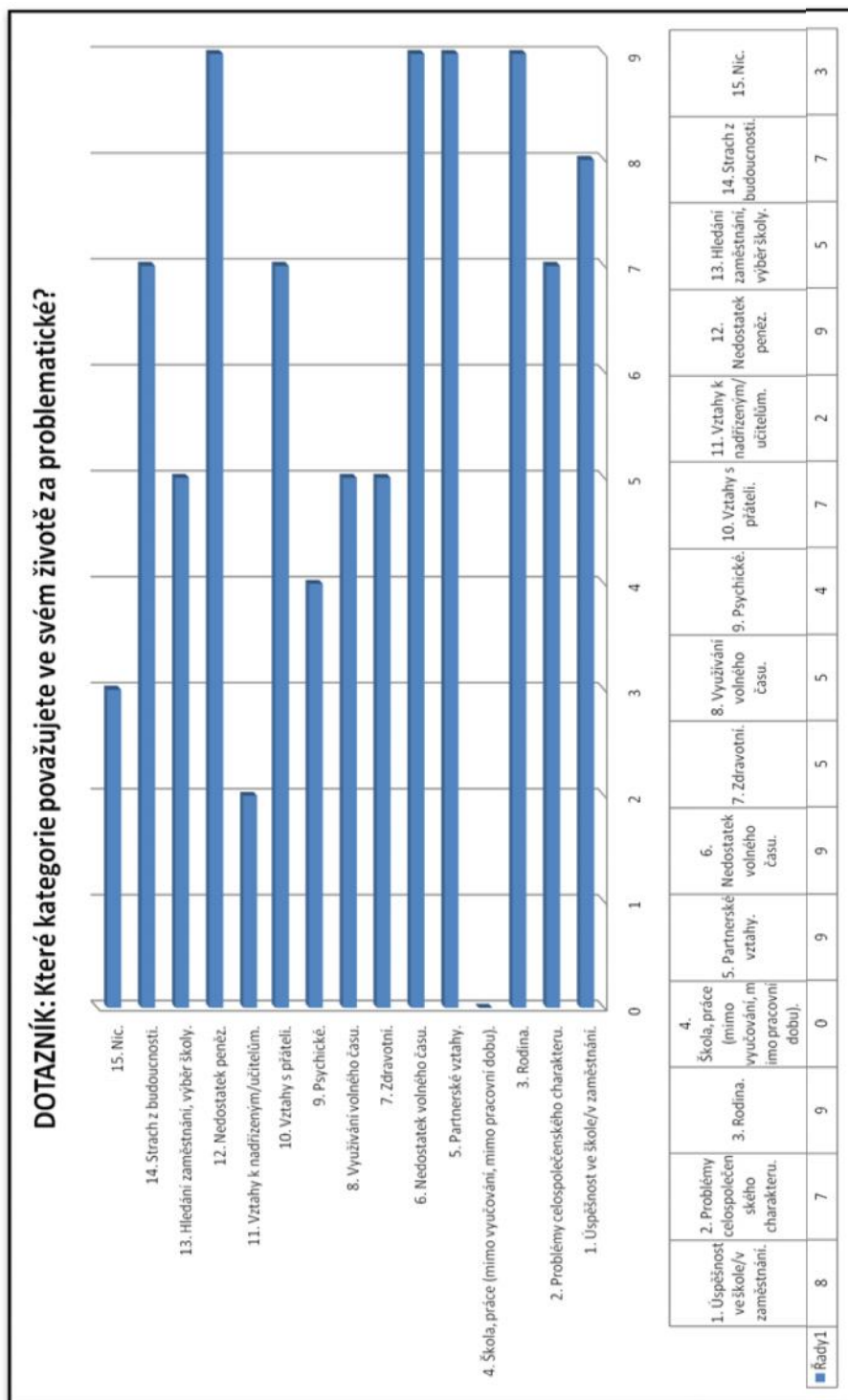

4) Složení pohanů dle typů na P)O(F, otázka: Z jaké tradice pocházíte?⁶³

⁶³ Tuto anketu na P)O(F vložil administrátor fóra Eurik..

5) Problémy pohanů na P)O(F).⁶⁴

⁶⁴ Tento dotazník byl uveřejněn na P)O(F 9.11.2011. Redakční systém fóra však neumožňuje zároveň vícečetnou odpověď a zároveň i počítání jednotlivých respondentů. Proto není ani možné určit jejich počet, obvykle se však počet respondentů pohybuje mezi 20-40.

DOTAZNÍK: Které kategorie považujete za problematické?

